

نادابی ته عزیزه و پرسه له پروانگه‌ی نیسلامه وه

فاتح مه‌ا ره‌سول شارسیتنی

منتدی اقرأ الثقافی

چایی به‌که‌م

۲۰۱۴ ز - ۱۴۳۵ ک

www.iqra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.aflamontada.com

نادابی ته عزیزه و پرسه له روانگه‌ی نیسلامه‌وه

فاتیح مه‌لا ره‌سول شارینی

چاپی یه‌که‌م
۲۰۱۴ ز - ۱۴۳۵ ک

ناوی کتیب: نادابی ته‌عزیه و پرسه له پوانگه‌ی ئیسلامه‌وه
بابه‌ت: وتار
نووسهر: فاتح مه‌لا ره‌سول شارستینی
تایپ و دیزاین: جه‌مال دهر ویش
چاپی یه‌که‌م ۲۰۱۴ ز ۱۴۳۵ ک
تیراژ: ۵۰۰ دانه
ژماره‌ی سپاردن:
چاپخانه‌ی زانا

نادابی ته عزیزه و پرسه
له روانگه ی نیسلامه وه

پيشكەش:

- بە خەمخۆرتر لە خۆمان بۆ خۆمان و بەسۆزتر لە دايك و باوکمان بۆمان، پېنیشاندەری دۇنياو دوارپۆزمان، پيشەواو پيغەمبەرمان (ﷺ).

- بە دايك و باوکم.

- بە روحي خوالی خوش بی، خالم و مامۆستام، مامۆستا مەلا سەید عەبدوڵلا شارسەتینی، کە بە نەخۆشی کۆچی دوايي کردو مافی زۆری بە سەرمەھومیە، خوای گەورە پاداشتی ئەم نووسینە بخاتە تەرازووی چاکەکانیەوه.

- بە ھاوسەری بەرپۆرم و منالە جوانەکانم، خوای گەورە تەمەنیان پر بەرەگەت بکات.

ناماژه‌یهك:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي تَفَرَّدَ بِالدَّوَامِ وَالْبِقَاءِ، وَكَتَبَ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الدُّنْيَا الْفَنَاءَ، وَجَعَلَهَا دَارَ
إِمْتِحَانٍ وَابْتِلَاءٍ، وَجَعَلَ الْقُبُورَ بَعْدَهَا لِأَهْلِ الْإِيمَانِ خَيْرَ فَنَاءٍ، وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ، سَيِّدِ الْأَصْفِيَاءِ، وَخَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ، وَعَلَى آلِهِ الْأَتْقِيَاءِ، وَصَحْبِهِ الْأَوْفِيَاءِ، وَالتَّابِعِينَ وَمَنْ
تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ مَا دَامَتِ الْأَرْضُ وَالسَّمَاءُ.

خوینهری به‌ریژ: نهم بابته‌هی له‌بهر ده‌ست و دیدته‌دایه، بریتیه له‌چهند
وتاریکی رۆژانی هه‌ینی، تاییه‌ت به‌بابته‌تی پرسه، که نه‌مرو هسه‌و باسی زۆری
له‌سه‌ر ده‌کری و هه‌ندی که‌سی داوای لابردن و نه‌مانی ده‌که‌ن و هه‌ندی‌کیش
داکوکی له‌بوونی ده‌که‌ن، به‌نده‌ش به‌م که‌مه‌ زانینه‌ی خو‌مه‌وه، چهند وتاریکم
له‌سه‌ر خوینده‌وه‌و پاشانیش به‌باشم زانی که‌ به‌ شیوازی نوسین دای بریژمه‌وه‌و
سه‌ره‌نجام نه‌مه‌ی لی دهر‌چوو، له‌هه‌ر جی‌گایه‌ک پیکابیتم و بابته‌که‌م له‌گه‌ل
هورنان و سونه‌تدا بیته‌وه، نه‌وه‌ فه‌زل و که‌ره‌می خوایه، له‌و جی‌گایانه‌ش که
نه‌مپیکابی نه‌وه‌ نه‌شاره‌زایی به‌نده‌یه‌و خوا لیم خو‌ش بی و ئیوه‌ش دوعای خیرم
بو بکه‌ن، خوای گه‌وره‌ پشت و په‌نای هه‌موو لایه‌ک بیت.

م. فاتیح شارستینی

پیره‌ه‌گرون

به‌شی یه‌که‌م

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

ئیماندارانی به‌پرز: هیج که‌س نییه له‌م سهر گوی زه‌وییه،
که بر‌وای به‌مردن نه‌بی و نه‌زانی که پرؤژیک دی ئه‌م دونیایه
به‌جی دیل، نه‌گهرچی خه‌لگی له بر‌واهی‌نان به‌خوای گه‌وره به‌و
روونی و ناشکراییه جیا‌وازیان هه‌یه و به‌ملیار که‌س هه‌یه که
مولحیدو بی‌او‌مرو بر‌وای به‌بوونی خوا نییه (نَعُوذُ بِاللَّهِ)، یان بر‌وای
پتییه‌تی به‌لام هاوبه‌شی بؤ بر‌پار داوه و موشریکه.. له به‌رام‌به‌ریشدا
ئیماندارانی به‌حق هه‌ن که خوایان ناسیوه له ریگه‌ی قورئان و
پیغه‌مبهری خواوه و دوورن له شیرک و هاوبه‌ش په‌رستی. به‌لئ ئه‌م
خوا گه‌وره‌یه خه‌لکانیک هه‌ن که بر‌وایان به‌بوونی نییه. هه‌روه‌ها
به‌هه‌شت و دۆزه‌خ، سزاو خو‌شی ناو گۆر، وه‌حی و پیغه‌مبهرایه‌تی.
ئه‌مانه هه‌مووی که‌سانیک هه‌ن که بر‌وایان پی نه‌بی، به‌لام هیج
که‌س نییه بلن مردن نییه و من ناگړی و به‌ئه‌به‌دی به‌زیندوویی
ده‌مینه‌وه.

بەئى مردن خالى ھاوبەشى نيوان ھەموو مروۋقەكانەو كەس نىيە
 بىرواي پىي نەبى، ھەر بۇيە قورئان مردن بە يەقىن و دۇنيايى
 ناودەبات و دەفەرموى: ﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾ كە لىرەدا
 «الْيَقِينُ» بە ماناي مردن ھاتوو.

جا بە راستى مردن گەورەترىن موصىبەتە، خوى گەورە مردنى
 بە موصىبەت ناو بردوو. ﴿فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ الْمَائِدَةُ ۱۰۶﴾
 بەئى مردنى خۇشەويستان، يەككە لە موصىبەت و نارەحەتتەيەكان
 و مروۋقى پىي تاقى دەكرىتەو، ئايا خوى دەگرى لەژىر بارى خوادا،
 يان ناشكورى دەكات؟ بەئى مردن جەرگىرو پىشت شكىنە، لەو كاتەدا
 كە جەنازەى خۇشەويستىكت لەبەر دەستايە، چاوت تاريك دەبى،
 عەقلى كار ناكات، دونيات لى دىتەو يەك، لە ورەو ئىرادەى مروۋف
 دىننىتە خوارەو. زۆر كەس زۆر خوى بە قارەمان و خۇپراگرو
 ورەبەرز دەزانى، ورەى دەخستە بەر خەلكى، بەلام كاتى رۆلەيەكى
 دەمرى، ئازىزىكى لەدەست دەدا، خوى بۇ ناگىرى و پىويستە بگىرە،
 جاران ئەو دۇنەوايى خەلكى دەگرد، ئىستا پىويستى بەوويە خەلكى
 دۇنەوايى بگەن.

بەئى پىويستە كاتى كەسىكى نزيك و دراوسىمان مردووويەكى لى
 دەمرى و بە تايبەت زۆر كاريگەرى لەسەر داناو، ئىمەى موسلمان
 بە دەوريەو بەين و دۇنەوايى بگەين و دوعاى خىر بۇ مردوووگەى
 بگەين و تا ماوەى سى رۆز نان و خواردنىان بۇ نامادە بگەين و

ورىيىلى لە مال و سامان و مەرۇمالات و كشتوكاڭيان بگەين. ئا ئەمە پىي دەوترى پىرسەو تەغزىه.

بەئى تەغزىه و پىرسە بەم شىوہ شەرىئىيە مافى مۇسلمانە لەسەر مۇسلمان. با بچىنە خزمەت پىشەواو سەرورمان مۇمەدى مصطفى (ﷺ)، بزانىن چۆن دلنەوايى و تەغزىه ي لەو كەسە كىردو، كە كەسىكى زۆر نىزىك و خۆشەويستى لەدەست داوہ:

بەسەرھاتى يەكەم: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) رۇژانە لەناو سەحابە بەرپىزو نازىزەكانىدا دادەنىشت لەناو ئەو خەلكە ي بە چواردەورى پىغەمبەرى خوادا (ﷺ) دادەنىشتن. پىاويك بو، ئەم پىاوە كورپكى بچكۆلە ي لەگەل خۇ ي دىنا بۇ مەجلىسى پىغەمبەر (ﷺ)، منالەكە دەھاتە پىشت باوكىيەو دەستى لە مى باوكى دەكردو خۇ ي دەخستە سەرشان و مى باوكى و باوكى ماچ دەكردو باوكىشى دەيخستە باوشى خۇيەو دە لە ناخى دلەو قولى خۆشەويستى بۇ ئەم منالە ي دەھاتە دەرەو دەستى لە مى دەكردو سەر كۆلمەكانى و لىوو ناودەمى كورە جوانەكە ي ماچ دەكرد.. پىغەمبەرى خوا (ﷺ) سەرنجى ئەو خۆشەويستىيە بەھىزە ي دەدا كە لە نىوان ئەم باوك و منالەدا ھەيە. بەلام رۇژىكيان ئەم باوك و كورە ئامادە ي مەجلىسى پىغەمبەر (ﷺ) نەبوون. بوو بە دوو رۇژو سى رۇژ ھەر ديار نەبوون، بۇيە پىغەمبەرى دلئسۆزو خەمخۆر پىرسى (مالى لا ارى فلانا؟) ئەرى ئەو بۇچى چەند رۇژىكە فلان كەس نابىنم؟!

«ئەو سەرگىردە و پىشەوا و رابەرە، كە ئاوا خەمى ھاوولاتىيەكى خۆيەتى، ھەرچەندە ئەو ھاوولاتىيە ناودارىك نەبى، خاومن پلە و پاىيە سىياسى و سەربازىش نەبى».

صەحابەكان لە وەلامى پىغەمبەرى خوادا (ﷺ) فەرموويان: (يا رَسُولَ اللَّهِ بُنِيَهُ الَّذِي رَأَيْتَهُ هَلْكَ). ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ)، ئەو كۆرە بچكۆلەي كە ئەتېنى لەگەل باوكيا ئەھاتە مزگەوت و ئاوا چەندە يەكتىريان خۆش دەويست، ئەو ئەو منالە جوانە لە كتوپردا مردو باوكەكەي لە تاوى منالەكەي لە زوورەو دانيشتووو ئەژنۆي شكاوو ھەتا بلېي غەمبارو مەحزۇنە بۆي!! پىغەمبەر خوا (ﷺ) دەست بەجئ ھەلسا و لەگەل كۆمەلئ لە ھاوولانى بەرەو مالى ئەو پياو بەرئ كەوت و ھەوالى منالەكەي لئ پىرسى و ئەويش بۆي باس كىرد كە چۆن كتوپر مردووو لەگەل باسكردنىدا، ھۆن ھۆن فرمىسك بە چاويدا دەھاتە خوارەو و زۆر غەمبار بوو. پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دوعاى خىرى بۆ كىرد و پاشان فەرمووي: (يا فُلان، أَيُّمَا كَانَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ أَنْ تَتَمَتَّعَ بِعَمْرِكَ، أَوْ لَا تَأْتِي إِلَيَّ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ إِلَّا وَجَدْتَهُ هَذَا سَبَقَكَ إِلَيْهِ، يَفْتَحُهُ لَكَ؟). ئەى فلان كەس، ئايا كامىانت بە لاو خۆشەويستىرە؟ ئەوئ كە تەواوى تەمەنت لەگەل ئەو كۆرە جوانە خۆشەويستەت بە يەكەو بوونايە، ياخود لە رۆزى قىامەتدا، كاتى كە دەچىتە ھەر دەرگاىەك لە دەرگاكانى بەھەشت، ئەوا ببىنى كە كۆرە جوانەكەت پىشت كەوتوو بۆ ئەوئ، ئەو دەرگاكەي بەھەشتت بۆ دەكاتەو!! باوكى منالەكە وتى: (يا نَبِيَّ اللَّهِ، بَلْ يَسْبِقُنِي

إلى بابِ الْجَنَّةِ، فَيَفْتَحُهَا، لَهَا أَحَبُّ إِلَيَّ). ئەى پېغەمبەر خوا (ﷺ)، بەلكو ئەو دىيانەم پىن خۇشترە كە كورپەكەم بەرەو دەرگای بەهەشت پېشم بکەوئ و دەرگای بەهەشتەم بۇ بکاتەوہ!.. بەئى دىنیا ھەر كۆتایی دى، گرنگ ئەوہیە بە ھەمیشەیی و بە نەمرى لە بەهەشتا بەیەكەوہ بین.

پېغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووی: (فَإِنَّكَ لَكَ). دە ئەوہ بۇ تۆ، ئەوہ تۆ بە ویستی خوا مسۆگەرى كە كورپەكەت دەرگای بەهەشتت بۇ دەكاتەوہو ئەو لە پېشم تۇدا گەیشتە ئەوئ، چونكە زووتر مردا!..

یەكئ لەو كەسانەى كە لە خزمەت پېغەمبەردا بوو (ﷺ)، كە ئەم مژدە خۇشەو ئەم دلدانەوہ گەورەى بیست فەرمووی: (يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَهُ خَاصَّةً؟ أَمْ لِكُلِّنَا؟ قَالَ: بَلْ لِكُلِّكُمْ). ئەى پېغەمبەرى خوا (ﷺ) ئایا ئەم مژدە گەورەو ئەم خۇشییە ھەر تاییبەتە بەم پیاوہ كە ئیستا ئیمە لە لای دانیشتووین، یان بۇ ھەموومانە، بۇ ھەموو ئوممەتەكەتە؟! فەرمووی: بۇ ھەمووتانە، ھەر كەسئك لە ئوممەتەكەم منائىكى نابالغى بمرئ و وەكو ئەم پیاوہ بۇى جەرگسووتاوو غەمبار بیى و تواناو ھیزی لەبەر بېرى، ئەوہ بە ویستی خوا، خواى گەورە بەهەشتى پىن خەلات دەكات و لە پۇژى قیامەتدا ئەو منالەى دەرگای بەهەشتى بۇ دەكاتەوہ!..

ئەم فەرموودەىہ (أَخْرَجَهُ النَّسَائِي، صُنْحِيحُ سُنَنِ النَّسَائِي، رَقْم ١٩٧٤). لە رپوایەتى ئیمام ئەحمەددا (٤٣٦/٣) ھاتووە كە پېغەمبەرى خوا (ﷺ) كاتئ ئەو كورپەكەى دەبینى كە ئاوا لە باوہشى باوكیایەتى و

باوکی سه‌ری ماچ دهکات و بوئی پیوه دهکات و کوره‌کەش دهسته‌کانی
 باوکی ماچ دهکات. پیغه‌مبەر (ﷺ) به باوکه‌که‌ی فه‌رموو: (تَجِبُهُ؟!)
 زوورت خو‌ش ده‌ویت؟! کابرا وتی: (أَحَبُّكَ اللهُ كَمَا أَحِبُّهُ). یا ره‌بی خ‌وای
 په‌روه‌ردگار خو‌شی بوئی ئە‌ی پیغه‌مبەری خوا (ﷺ)، به ئە‌ندازە‌ی
 ئە‌وه‌ی که من ئە‌م کوره‌مەم خو‌ش ده‌ویت.. سه‌یرکه‌ن چه‌ند به
 زیره‌کانه دهری بری که چه‌نده کوره‌که‌ی خو‌ی خو‌ش ده‌ویت.

که‌واته به‌م ته‌عزیه‌و دلدانه‌وه‌یه، ناو کرا به دلی سو‌تاوی ئە‌و
 باوکه جهرگ سو‌وتاوه‌دا. به‌ئێ ئە‌مه پرسه‌و ته‌عزیه‌کردنی پیغه‌مبەر
 خ‌وایه (ﷺ) که ناوا سیبوری ده‌دا که به دلی زامدار، وه به‌و که‌سانه‌ی
 ده‌فه‌رموو که منالیان ده‌مرد: (بِخْ بَخْ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ: لَخَمْسٍ مَا أَنْقَلَهُنَّ فِي
 الْمِيزَانِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ يَتَوَفَّى
 لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ فَيُحْتَسَبُهُ) (صحيح رواه النسائي - صحيح الجامع: ٢٨١٧).

واته: ئای چه‌ند گه‌وره‌یه، ئای چ پاداشتیکی به‌نرخه. ئە‌مجا
 پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) ئاماژه‌ی به ده‌ستی کردو په‌نجه‌کانی هه‌لبەری
 و فه‌رمووی: ئای ئە‌م پینج شته چه‌نده قورسن له تای ته‌رازووی
 مرو‌فی موس‌لماندا. ئە‌و پینجه‌ش: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 وَاللَّهُ أَكْبَرُ.. پینجه‌میشیان منالیکی صالح و خواناس و جوانخاس که
 بم‌ری و جهرگی دایکی و باوکی بسووتینی و ئە‌و دایک و باوکه‌ش
 ئارام بگرن و ناشکوری نه‌که‌ن و سوپاسی خوا بکه‌ن. ئای ئە‌جرو
 پاداشتی ئە‌و منال مردنه چه‌ند له تای ته‌رازوویاندا قورسه.

به سه‌رهاتی دووهم: پیغمه‌مبهری پیشه‌وامان (ﷺ) هه‌میشه سه‌ردانی مه‌دینه‌یه‌کانی ده‌کردو پرسپاری حال و ژیانانی ده‌پرسی، پوژیکیان هه‌والی بی گه‌یشت که ئافره‌تیکی ئه‌نصاری، که تاقه یه‌ک کورپی هه‌بوو، کورپه تاقانه‌که‌ی مردوووه به راستی حالی به‌شیوه بوئی، چونکه می‌ردی نه‌ماوهو پیر بووهو ته‌نھا هه‌ر ئه‌و کورپی هه‌بووهو زور کورپیکی دلسۆزو باش بووه. پیغمه‌مبهر خوا (ﷺ) هاوه‌له‌کانی کوک‌رده‌وهو فه‌رمووی با برپۆین بو لای ئه‌و دایکه جه‌رگسووتاوهو ته‌عزی و پرسه‌ی لی بکه‌ین و دلنه‌وایی بکه‌ین. «ئا ئه‌مه سه‌رکرده‌یه، هاوبه‌شی خه‌می پیره‌ژنیکی دل‌به‌خه‌مه، که رۆله‌ی دلسۆزی له‌ده‌ست داوه». کاتی گه‌یشتنه ده‌رگای مالی پیره‌ژنه‌که، پیغمه‌مبهری خوا (ﷺ) به سه‌حابه‌یه‌کی فه‌رموو، به‌لگو ئیزنی چوونه ژووره‌وه‌مان بو وه‌ربگری. ئه‌ویش به ئافره‌ته‌که‌ی راگه‌یان‌دو پیره‌ژنه‌که‌ش وتی: پیغمه‌مبهری خواو هاوه‌لانی ده‌خه‌مه سه‌ر سه‌رو سه‌رچاوم. زور به گه‌رمی و حورمه‌ته‌وه پیش‌وازی لی کردن و دوا‌ی که‌می دانیشتن، پیغمه‌مبهری خوا (ﷺ) رووی کرده پیره‌ژنه‌که‌و فه‌مووی: (قَدْ بَلَّغْنِي إِنَّكَ جَزَعْتَ عَلَيَّ إِنَّكَ، فَأَمْرَهَا بِتَقْوَى اللَّهِ وَالصَّبْرِ) بێم گه‌یشتوووه که به راستی تو‌ی دایکی دلسۆزو میه‌ره‌بان زور نار‌ه‌حه‌تی بو کورپه‌که‌ت، زور دل‌به‌خه‌می بو له‌ده‌ستدانی ئازیزه تاقانه‌که‌ت، به‌لام من هاتووم دوعای به‌خیرت بو بکه‌م و پیت بلیم که تازه کورپه‌که‌ت نایه‌ته‌وهو زیندوو نابیته‌وه، ئه‌وه‌ی سوود به تو ده‌گه‌یه‌نی ئه‌وه‌یه که ته‌قوای

خوای بکەى و زىکرو یادى خوای خۆت بکەى و ئارام بگرى. ئافرەتەکە وتى: (يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَالِي لَا أَجْرَعُ وَإِنِّي امْرَأَةٌ رَقُوبٌ لَا أَلِدُ، وَلَمْ يَكُنْ لِي غَيْرَةٌ؟) ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) چۆن دلتەنگ نەبىم، چۆن بتوانم خۆم بگرم و ئاهونالەم دەرنەبرم، لە کاتىکدا من ئافرەتتەم تازە هىچ منالى ترم نابى و لە تەمەنى منالبووندا نەماوم، غەيرى ئەم تاقە کورەشم هىچ ئەولادى ترم نىيە. ئىتر چۆن بتوانم دلى خۆم بدەمەوہ؟! پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (الرَّقُوبُ الَّذِي يَبْقَى وَلَدُهَا) وەجاخ کوپرو بى ئەولاد ئەو کەسەيە، کە ئەولادەکەى بۆ دەمىنى و ئەم لە پيش منالەکەيەوہ دەمرى. پاشان فەرمووى (مَامِنْ أَمْرِيءَ أَوْ امْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ يَمُوتُ لَهَا ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ، يَخْتَسِبُهُمْ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهِمُ الْجَنَّةَ).

واتە: ھەر پياويک يان ھەر ئافرەتتەى ئيماندار سى منالى بمرى و ئەو پيش ئاراميان لەسەر بگرى و ناپرەحتى و نازارى جەرگسووتانەکەى بە صەبرگرتن و سوپاسى خواو دلخۆشبوون بە پاداشتى نەپراوہى خوا دابمرکىنيتەوہ، ئەوہ خوای گەورە بە ھوى ئەو سى منالەيەوہ دەيخاتە بەھەشتەوہ.. بەھەشتى خوای بۆ مسۆگەر دەبى.

لەو کاتەدا ھەزرەتى عومەرى کورى خەتاب لە لای راستى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) وەستابوو، فەرمووى: (بَابِي أَنْتَ وَأُمِّي، وَاشْنَيْنِ؟) قال واشننين. بە داىکەم و باوکەمەوہ بە قوربانىت بىم ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ئەى ئەگەر يەکى دوو منالى مردبى؟ فەرمووى: ئەگەر کەسەىک دوو مناليشى مردبى و صەبرو ئارام بگرى، ئەوہ خوای

گهوره له پاداشتی نهو جهرگسووتان و نازاره به سوپیهی منال مردندا، خوای گهوره بههشتی پی خهلات دهکات و بههشتی خوای مسؤگهره..

نهم فهرموودهیه: (حَدِيثُ حَسَنٍ، أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ ۱/۳۸۴) (وقال صحيح الأسناد).

لهم دوو بهسه رها ته دا که باسمان کردن، نهوهمان بؤ دهردهکهوی که پرسه و ته عزیزه هم له پیاو دهکری هم له نافرمت دهکری و دلدانه وهیان به دوعای خپرو بیرخستنه وهی پاداشتی خوا دهکریت.

به پیزان: ته عزیزه و پرسه و دلدانه وهی خاومن مردوو، له دوی ناشتی مردوو دهکری، هر وهکو له پیش به خاک سپاردنی مردوو دهکهدا هر درووسته، وهکو لهم فهرموودهیه دا بؤمان دهردهکهویت، نومو سه له مه بؤمان دهگپرپته وهو دمفه رموی: (دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ) عَلَى أَبِي سَلَمَةَ، وَقَدْ شَقَّ بَصْرَهُ، فَأَغْمَضَهُ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ البَصْرُ. واته: پیغه مبهر خوا (ﷺ) هات بؤ سهر جهنازه ی نه بی سه له مه، که روحی دهرچوو بوو، چاوی کرابؤوه. پیغه مبهری خوا (ﷺ) چاوی بؤ نوقاندو چاوهکانی خسته سه ریهک، پاشان فهرمووی: به راستی رپوح کاتی دهردهچی له لاشه، چاو به شوپنیه وهیه تی و به دویدا دهروانی.. له و کاته دا: (فَضَّحَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهَا). کومه لی له که سوکاری دهستیان کرد به هات و هاوارو گریان و

له خۆدان. پێغه مبهری خوا (ﷺ) پێی فهرموون: (لَاتَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ). واته: دوعا له خۆتان مهكهن مهگهر دوعای خیر بۆ نهفسی خۆتان بکهن، که مردووتان لئ مردو زۆر بۆی به پهروش بوون، دوعای خراب له خۆتان مهكهن وهکو ئهوه بلێن: خوا کویرم کا چۆن فلان کهس مرد، یان بلێی یاخوا نه مینم، خۆزگه منیش دواى تۆ بمرم، به لکو له جیاتی ئهوه دوعای خیر بکه بۆ خۆت و بۆ مردوو ههکهت و بلێ خوایه رهحمم پێ بکهی، خوایه سهبرم بدهیتى، خوایه له مردوو ههکهم خوش بى، چونکه به دلنیا یی ههوه فریشتهکان نامین دهکهن بۆ ئهوه دوعایانهی که ئیسه دهیکهن و ئهوه قسانهی که ئیسه دهیلێن لهو کاتهدا که لهسهر جهنازهى مردوو یهک دانیشتون!..

ئومو سهلهمه دهفهرموی، پاشان پێغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ، وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ، وَاخْلُفْهُ فِي عَقْبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاعْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبُّ الْعَالَمِينَ، وَاغْسِخْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَنُزِّلْهُ فِيهِ).

واته: خوایه له ئهبی سهلهمه خوش ببهو پلهوپایهی له ناو رێنماییکراواندا بهرز بکهروهوه له دواى ئهویش به زیندوو ههکان جیگهی پر بکهروهوه له ئیمهش و لهویش خوش ببه، ئهی پهرومردگاری جیهانهکان، وه گۆرهکهی بۆ فراوان و پروناک بکهروهوه. ئهم فهرموودیه (زواة مسلم: ۹۲۰، و أبوداود: ۳۱۱۶ و غیرهما)..

لهم فهرموودیه وه تی ئهگهین که پرسه وه تمعزیه دوو بهشه:

دوعا بۇ مردوو، دووعا بۇ كەسوكاره زىندووۋەكەي و دوعا بۇ خۇشت - ئەو كەسەي كە دەجى بۇ پۇرسەكە.

ئىمانداران: درووستە تەمىزىيە و دىندانەوو و چوون بۇ سەردانى خىزان و مال و مائى كۆچ كىردووۋەكە ئەگەرچى سى پۇرۇ دىۋاى مردنەكەش بى. ھەرۋەكە لىم فەرمووۋدەيەدا بۇمان دەرکەۋى: كاتى كە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) سوپاى ئىسلامى بەرى خىست بۇ جەنگ، بۇ جەنگى مۇئتە. فەرموۋى: ئەي سوپاى مۇسلمانان ئاگادار بن و بزىان، كە زەيدى كورپى خارىسە فەرماندەو سوپاسالارى ئەم لەشكرەيە، جا ئەگەر زەيد شەھىد بوو، ئەوا لە شوئىنى ئەو (جەعفەرى كورپى ئەبو طالب) دەبىتە فەرماندەتان، ھەركات ئەۋىش شەھىد بوو عەبدولئەلى كورپى پەۋاھە دەبىتە فەرماندەتان لە جىگەي ئەو، ئەگەر ئەۋىش شەھىد بوو ئەۋە دواتر خۇتان لەناو خۇتاندا سەركردەيەك ھەلبۇزىرن و بە گوئى بىكەن. بەئى ئەم سوپايە بەرى خراو دىۋاى نىزىكەي مانگىك، پىغەمبەرى خوا (ﷺ) لە كاتىكدا لەناو ھاۋەلانى دانىشتىبوو لە مزگەۋتى پىرۋزى لە شارى مەدىنە، لە ناكاو غەمبارى و مەرزوونى كەۋتە سەر دەم و چاۋى، چاۋە جوان و پىرۋزەكانى پىر بوون لە فرمىسك، پاشان سەرى ھەلبۇرى و فەرموۋى: (إِنَّ إِخْوَانَكُمْ لِقَوْمَ الْعَدُوِّ، وَإِنْ زَيْدًا أَخَذَ الرَّايَةَ فَمَقَاتِلْ حَتَّى تَقْتُلَ وَاسْتَشْهَدْ...) واتە: بە راستى بىرايەكانتان پىرۋبەروۋى دوژمن بوونەۋە، ئەۋە زەيد ئالاكەي ھەلگرت و جەنگا ھەتا كوزراو كەشىتە پەلى شەھىدى، ئەمجا جەعفەر ئالاكەي ھەلگرت و ئەۋىش

جەنگا ھەتا دەستى راستى پەرى، بە دەستى چەپى ئالاکەى ھەنگرت،
 ئەویشيان پەراندى، ئەمجا بە ئىوانى ھەردوو رانى ئالاکەى ھەنگرت،
 ھەتا شەھىدىيان کرد. دواى ئەو عەبدوئىللا ئالاکەى ھەنگرت و جەنگا
 ھەتا ئەویش کوژراو شەھىد بوو، پاشان شمشىرىك لە شمشىرەکانى
 خواى گەورە ئالاکەى بە دەستەو ھەنگرت و موسلمانانى رزگار کردو
 سەرکەوتنى بە دەست ھىنا.. ئەمجا دواى ئەوھى کہ پىغەمبەرى خوا
 (ﷺ) ھەوالى شەھىدبوونى جەعفەرى گەياندى خىزانەکەى. (تَمَّ أَمْهَلُ
 آلِ جَعْفَرَ ثَلَاثًا) ئەمجا مؤلەتى بنەمالەى جەعفەرى دا تا سى رۆژ،
 تا سى رۆژ دواى ئەوھ سەرى لى نەدان. (تَمَّ أَتَاهُمْ، فَقَالَ: لَا تَبْكُوا عَلَيَّ
 أَخِي بَعْدَ الْيَوْمِ) ئەمجا دواى سى رۆژەکە چوو بو لايان و فەرمووى:
 لەم رۆ بەدواوھ لەسەر براکەم - جەعفەر - مەگرىن و شىوھن و
 ھاوارى بو مەکەن، پاشان فەرمووى: (ادْعُوا لِي ابْنِي أَخِي) بانگى دوو
 برازاکەم بو بکەن. کورەکەى جەعفەر دەفەرموى: (فَجِيءَ بِنَا كَأَنَّا
 أَفْرَاخٌ) ئىمەيان ھىنا دەنگوت بە چکەى بالئەدىن. پىغەمبەر (ﷺ)
 فەرمووى: (ادْعُوا لِي الْحَلَّاقِ) بانگى سەرتاشم بو بکەن، سەرتاش ھات
 و سەرى بو تاشىن، پاشان فەرمووى: (أَمَّا مُحَمَّدٌ فَشَبِيهُ عَمَّنَا أَبِي طَالِبٍ،
 وَأَمَّا عَبْدُ اللَّهِ فَشَبِيهُ خَلْقِي وَخُلُقِي)..

واتە: سەبارەت بە موھەمەد، لە ئەبى طالبى مامان دەچىت
 «ئەمە مەدح و ستايشە بو ئەم منالە کہ بە ويستى خوا وەکو
 مامەمان ئەبو طالب پياوئىكى بەرپىزو خاوەن قەدرى لى دەردەچى».

بهلام عهدوللا، له شپوهو له رهوشتدا له من دهچیت.. بهلئ نهمه مانای هاندان و دلدانهوهی مناله که پیمان دهلئ: ههست مهکەت که لیتان قهوماوه، نهخیر، نیوه دوو پیاوی گهورهتان لئ دهردهچی!! نهمیه نادابی پرسه و تهعزیه، ناوا هیمهت بخهپته بهر منالی کوچ کردوو، نهک وهکو هندی کهس له جیاتی هیمهت بهرزکردنهوه، که چاوی به مناله بچووکه کهم تهمنه بی باوکهکان دهکوهی دهلئ: نای چون لیتان قهوما!! بهلئ عهدوللای کوری جهعفر دهفرمووی: من ههرچهنده منال بووم، بهلام عههربانهیهکی بچکوله م دانابوو، شتی وردهواله م لهسه ر دهفرۆشت، پیغه مبهری خوا (ﷺ) دهستی گرتم و فرمووی: (اللَّهُمَّ اخْلَفْ جَعْفَرًا فِي أَهْلِهِ، وَبَارِكْ لِعَبْدِ اللَّهِ فِي صَفْقَةِ يَمِينِهِ)..

سئ جار لهسه ر یهک فرمووی: خویه جیگای جهعفر له مال و خیزانیدا پر بکهروهوو بهرهکەت برپژره بهسه ر عهدوللا له کارو پیشهیدا.. ئەمجا عهدوللای کوری جهعفر دهفرمووی: (فَجَاءَتْ أُمَّنَا، فَذَكَرْتُ لَهُ يَتْمَنًا، فَقَالَ (ﷺ): الْعَيْلَةُ تَخَافِينَ عَلَيْهِمْ، وَأَنَا وَلِيُّهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ!). واته: دایکم هات بو خزمەت پیغه مبهر (ﷺ)، دایکیشم باسی ههتیوی و بی باوکی و دامای نیمه ی بو کرد، پیغه مبهر (ﷺ) فرمووی: ئەوه له ههژاری و دهستکورتی و نهاری لیمان دهترسی، خمی ئەوته که نه دارو موحتاج بن. له کاتیکا من سه ر په رشتیارو خه مخوریانم له دنیاو قیامه تدا.. ئەم فرموودهیه: (حَدِيثٌ صَحِيحٌ، أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، رَقْمَ ۱۷۵۰ بِأَسْنَادٍ صَحِيحٍ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ)..

بەئى ئىمانداران؛ لەم ھەرموودەيەۋە تى دەگەين كە پرسەو تەعزىيە كەردن لە كەسوكارى مردوو، چۆنيەتى ديارىكراوى ھەيە، بەلام كات و شوپنى ديارىكراوى نىيەو نابى تايبەت بىكرى بە شوپنىكەۋە، بەلكو لە كويى تووشيان بووى لەويى پرسەيان لى بىكەو دوعاى خىر بۆ مردووگەيان بىكەو دوعاى خىرو دلدانەۋە بۆ مال و منالى كۆچكردوو بىكە.

بەلى بۆمان دەرگەوت كە تەعزىيەو دلدانەۋەي كەسوكارى مردوو، لە سوننەتى پىغەمبەرى پىشەوامانە (ﷺ)، ئەي پاداشتەكەي چىيە؟ پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەرموى: (مَنْ عَزَى أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي مُصِيبَةٍ، كَسَاهُ اللَّهُ، حُلَّةَ خَضْرَاءَ، يُخَبِّرُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يُخَبِّرُ؟) قال: يُغْبِطُ).. حديث حسن، حسنه الألباني، أحكام الجنائز: ۱۶۳.

واتە: ھەرگەسى دلى ئىماندارىك بداتەۋەو دلدنەۋايى بىكات و بە دەمىەۋە بىت لە كاتى موصىبەتدا، ئەۋە خۋاي گەورە لە رۆزى قىيامەتدا بۆشاكىكى سەۋزى لە بەرگى بەھەشت لەبەر دەكاو خەلكى خۆزگەي پى دەخۋازن، لە جوانى ئەو جلوپەرگە ناپابە..

لە ھەرموودەيەكى تردا، پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەرموى: (مَنْ مَنِ مُؤْمِنٍ يُعَزِّي أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ، إِلَّا كَسَاهُ سُبْحَانَهُ مِنْ حُلَّةِ الْكِرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) صحيح سنن ابن ماجه: (۱۳۱۱).. قال الألباني: حديث حسن أخرجه ابن ماجه (۱۶۲۴).

بەلام: ئايا ھەموو جۆرە پرسەو تەعزىيە كەردنىك ئەو پاداشتەي ھەيە؟

له وه‌لامدا ده‌لئین: نه‌خیر، کاتیک ته‌عزیه‌کردن نه‌و پاداشته‌ی هه‌یه که به گوێره‌ی شهرع بی، نه‌مه‌ش هه‌ندی له مه‌رجه شهرعییه‌کانی ته‌عزیه:

خالی یه‌که‌م: به پێی شهرع ته‌عزیه‌ی لی بکه‌ی: ئیمامی نه‌وه‌وی له کتیبی «الأذکار» دا نه‌فه‌رموی: چاکترین وشه که دلنه‌وایی خاوه‌ن مردووی پێ بکری نه‌مه‌یه: (إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أَعْطَى، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى، فَلْتَضَيَّرْ وَلْتَحْتَسِبْ). رواه البخاري: (١٢٨٤) وَمُسْلِم: (٢١٣٢).

واته: نه‌وه‌ی خوا ده‌یدا به به‌نده‌ی خو‌ی تا ماوه‌یه‌ک و له پاشا نه‌یباته‌وه بو خه‌زینه‌ی خو‌ی، هی خو‌یه‌تی، هه‌روه‌ها نه‌وه‌شی که خودا ده‌یبه‌خش به به‌نده‌ی خو‌ی تا سه‌ر، نه‌ویش هه‌ر هی خو‌یه‌تی، وه هه‌موو شتی‌کیش له لای خوا ماوه‌یه‌کی دیاری‌کراوی هه‌یه و که ناکامی هات ئیتر پاش و پێشی نییه‌و ماوه‌ی به‌سه‌ر ده‌چی، ده با نارام بگری‌ت و چاوه‌روانی پاداشتی خودا بکات..

یاخود: وه‌کو له کتێبه شهرعیه‌کاندا هاتووه له کاتی پرسه‌دا بلی: (أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ). یاخود (أَحْسَنَ اللَّهُ عَزَاءَكَ). هیج خراپه‌یه‌کی تی‌دا نییه.

یاخود له کاتی پرسه‌دا بلی به خاوه‌ن مردوو: (أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ وَغَفَرَ لِيَّتِكَ). واته: خوا پاداشتی گه‌وره بکاو خوا سه‌برو دلنه‌واییه‌کی جوانت بداتی و خوا له مردوو‌ه‌که‌ت خو‌ش بی..

به‌لام به راستی ناجوان و ناشه‌رعییه بلی: عومری درێزی

بۇ خۇتان بەجىن ھىشتىبى، چونكى ئومۇرى كەس و تەمەنى كەس ناچىتە سەر تەمەنى كەسىكى تر!!

ياخود بوترى؛ بۇ خۇتان سەلامەت بن!! باشە خۇ ئازەلى مردار نەبۇتەۋە!!؟

ئىمانداران: بە راستى ئەۋەدى كە باب و باپىرانمان لە كوردەۋارى خۇماندا بەكارىان ھىناۋە كاتى چوونە پەرسەى كەسىكەۋە كەۋتوۋىيانە: (خۇا لىي خۇش بى) جۋانتىرىن دەربىرىنە، لەبەرئەۋەدى فەرموۋەدى پىغەمبەرى خۇاى (ﷺ) لە سەرە كە دەفەرموى: (مَنْ إِسْتَغْفَرََ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ حَسَنَةً).
 حَدِيثٌ صَحِيحٌ. صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ: (٦٠٢٢).

ۋاتە: ھەر كەسىك داۋاى لىخۇشبوون بۇ ھەر پىاۋىك و ئافرمىكى باۋمردار بكات، ئەۋا خۇاى پەرومردگار بە ھەموو ئافرمىك و پىاۋىكى ئىماندار چاكەيەكى بۇ دەنوسىت..

خالى دوۋەم: بۇ ئەۋەدى پەرسەكەت شەرىعى بى، پىۋىستە لە مالى مردوو خواردن و خواردنەۋە نەخۇى، بەلكو سۈننەتە مالى مردوو، دراوسىي و خزمەكانى شەوو رۇژىك نانىان بۇ حازر بكنە و زۇرىان لى بكنە بۇ ئەۋەدى خواردن بخۇن، ھەرۋەكو كە پىغەمبەرى خۇا (ﷺ) فەرموى: (إِضْغُوا لِأَلِ جَفْغَرَ طَعَامًا، فَإِنَّهُ قَدْ جَاءَهُمْ مَا يَشْغُلُهُمْ)
 رواه الترمذي وأبو داود بسند صحيح.

ۋاتە: خۇراك بۇ بنەمالەى جەغفەر دروست بكنە، چونكى ئەۋان

به هوی مردوو که یانه وه نایانپه رژئته سه ر نان ناماده کردن بؤ خویان.

به پریزان: له هه موو کتیبه شه رعیه گاندا دهفه رموی؛ ناپه سه نده که سوکاری مردوو که خواردن دروست بکن، تاکو خه لکی که هاتن بؤ پرسه که یان لئی بخۆن.

(جه ریری کوری عبدالله البجلی) دهفه رموی: (كُنَّا نَعُدُّ الْجُلُوسَ - وَفِي رِوَايَةٍ - نَرَى الْإِجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْمَيْتِ، وَصَنِيْعَةَ الطَّعَامِ بَعْدَ دَفْنِهِ مِنَ النِّيَاحَةِ) رواه أحمد وابن ماجه - صحيح ابن ماجه برقم (۱۳۰۸).

واته: ئیمه دانیشتن و دروستکردنی خواردنمان له دواى ناشتنی مردوو به شینگیران داده نا، یان دهزانی..

جا ئه مه له کاتی کدا ناپه سه نده که مائی مردوو که به شی شیت و هه تیوی تیدا نه بی، ئه ینا حه رامه.. لیره دا چاره سه ر ئه وه یه که: نه گه ر هه ر ناچار بوون به نان دروستکردنی تهعزیه ئه وا: دراوسی و خزم و ئه هلی گه ره ک نان به رن بؤ مائی خاوه ن تهعزیه و ئه وانیش به میوانه گانی بیه خشن.. یان له نیوان ئه ندامانی بنه مائه و به ره باب و گوندیکدا، صندوقیک دابنری و هه رکه س به پی توانای خوی پاره ی تی بکات و بؤ هه موو تهعزیه یه ک لئی خه رج بکری.

به لام نه مرپۆ که چیشته خانه (مطعم) و دوکان له هه موو شوینی هه یه، چاکتر وایه ئه و که سه ی که ناچاره به مانه وه ی له مائی خاوه ن پرسه و شوینی پرسه که، له و شوینانه به پاره ی خوی نان بخوات..

بەلام بە داخەوہ ئەمڕۆ خاوەن مردوو ھىشتا لەسەر قەبرانەو جارى
 مردوو دەکەى نەشاردۆتەوہ دەبى خەمى نان دروستکردنى تەعزىيەکەو
 شوين جىگاو ئافرەتى چىشت لىنەرو لافىتە نووسىن بخوات. خەلگىكى
 بىويژدانى لە دىن ناحالى. کە دەشچىتە تەعزىيەکەو دەمىننیتەوہ، گلەيى
 ئەوہى کردووہ کە بۆ چى گۆشتەکە لەناو شلەدايەو سورنەکراوہتەوہ!!
 بپرواتان ببى کەسى وا ھەبووہ لەناو تەعزىيەدا وتوويەتى من فلان
 نەخۆشيمە، ئەگەر بکرى گۆشتم بۆ ببرزىن باشترە!! ئەمانە ھەمووى
 ھەرامن، بەئى ئەمڕۆ ئەم شىوازە لە تەعزىيەو دروستکردنى نانى
 تەعزىيە وای کردووہ کە تەعزىيەو پەرسە پىچەوانە بۆتەوہ، ئىستا
 دەبى خاوەن مردوو جەرگ سوتاوى پشت شکا، دلى ئەو کەسانە
 رابگرى کە ھاتوون بۆ پەرسەکەى، دەبى لە خەمى ئەوہدا بى خەلگى
 گلەيى لى نەکەن کە نان و ئاوو جىگەکەى باش نەبووہ!!

ئىمانداران: ھەر لە بارەى نانى تەعزىيەوہ، ئەگەر يەکى پرسىار
 بکات و بلى: باشە ئەگەر کەسێک لە زىانى خۆيدا وەصىيەت بکاو بلى:
 ھەر کات مردم، لەسەر مال و سامان و پارەى خۆم نانى تەعزىيەکەم
 دروست بکەن و بىدەن بەو خەلگەى دىت بۆ پەرسەم، ئايا ئەمە
 دروستەو شەرعىيە؟! لە وەلامدا دەئىين: ئىبن ھەجر دەفەر موى:
 مادام دانىشتن و نانخواردن لە تەعزىيەدا مەگروھ و ناپەسەندەو
 «زۆر جار بە تەواوى ھەرامە» ئەوا وەصىيەتەکەشى بۆ دروستکردنى
 نانى تەعزىيە لەسەر مالى خۆى ھەرامەو ناشەرعىيە.

وه نهگهر مالی مردوو نانیان دروست کرد، با به پارهی خویشیان نهبی، نایا دروسته لئی بخوری؟! بؤ وهلامی نهم پرسیاره با بچینه خرمهت ماموستای ماموستایان، عهلامه‌ی زهمان، شافیعی سهردهم، ماموستا مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی موده‌پرس، په‌حمه‌تی خوای لئ بی، که له کتیبه زؤر به‌نرخ و ناوازه‌که‌یدا «جواهر الفتاوی ج ۱ ص ۱۷۷» دا ده‌فرموی: (إِنْ كَانَ بَعْضُ الْوَرَثَةِ غَائِبًا، أَوْ صَنَعُوهُ إِسْتِحْيَاءَ وَخَوْفًا مِنْ نِسْبَةِ اللَّؤْمِ إِلَيْهِمْ فَحَرَامٌ، وَلَا يَجُوزُ أَكْلُهُ مُطْلَقًا).

واته: نهگهر به پارهی مردوو که نانی تهعزیه که دروست کرا، نه‌وه ته‌ماشا ده‌که‌ین، نهگهر هه‌ندی له میراتگره‌کانی مردوو که له‌وی نه‌بوون، له دهره‌وه‌ی ولات بوون، له شاریکی تر بوون، یان ناماده بوون به‌لام پرسیاریان لئ نه‌کرا‌بوو که نایا رازین له مالی نهم مردوو ده‌مان نانی تهعزیه دروست بکه‌ین وه‌کو هه‌ندی جار «به‌لکو زؤر جاریش» کوره‌کانی مردوو بؤ شان و شه‌وکه‌تی خویشان له‌سه‌ر پاره‌ی باوکی مردوو یان نانی زؤر باش بؤ تهعزیه ده‌که‌ن و مه‌صره‌فی زؤر ده‌که‌ن، به‌لام هیج پرس و پراوژیک به خوشکه‌کانیان ناکه‌ن، یان نهگهر پرس به میراتگره‌کان کرا، به‌لام هه‌یان‌بوو له پرو داده‌ماو پئی عه‌یب بوو بلئ من پاره‌ی خوم که له‌و میراتییه به‌رم ده‌که‌وی، نایکه‌م به‌ نان و نایده‌م به‌ خه‌لک - له دل‌ه‌وه ده‌یگوت به‌ سندانیان بی و به‌ زمان ده‌یگوت نو‌شی گیانیان بی - نه‌وه نه‌و نانه هه‌ر چه‌نده به پاره‌ی خودی مردوو که کراوه هه‌ر حه‌رامه‌!..

ھەرۋەھا ئەگەر كەسۋىكارى مىراتىرى مردوۋەكە، بە پارەى مردوۋەكەيان نانى تەعزىھەيان دروست كىرد، بەلام لەبەر ئەۋەى ئابروۋى خۇيان بىپارىزن و لە رپوۋ دامابوون و ناچار بوون كە ئەو نانى ئامادە بىكەن، چۈنكە تازە ببوۋ بە عورفى كۆمەنگا، يان لە ترسى ئەۋەى كە خەئكى لۆمەيان بىكەن و بە رەزىل و چرووك و بىۋەفا بۇ باوك و دايك و مردوۋەكەيان ناويان بىبەن، چۈنكە نانى تەعزىھەيان ئامادە نەكردوۋە، ئەۋە (فَحْرَامٌ) ئەۋ نانى حەرەمەۋ بە ھىچ شىۋەھەك دروست نىيە لەۋ نانى بخورى!!!

ئەمجا ئەگەر دانىشتۋانى گۈندىك، گەرەككىك، كىردبوويان بە عادەت لەناۋ خۇياندا كە ھەر كات مردوۋىھەيان لى مرد، ھەموۋ خەئكى ئەۋ شۋىنە نان بەرن بۇ مالى مردوۋەكە يان بۇ مزگەوت و پىرسەخانەكە، بۇ ئەۋەى ھەم خاۋەن نان خۇى لەۋى نان بخاۋ ھەم مېۋانىكىش لەگەلى بخوات. ئەۋە لە بارەى خاۋەرنى ئەم جۆرە نانىشەۋە، مامۇستا مەلا عەبدولكەرىم دەفەرەمۋى: (فَالْأَحْتِيَاظُ وَالْتَّوَرُعُ أَنْ لَا يَأْكُلَ الْإِنْسَانُ مِنْ ذَلِكَ الطَّعَامِ، وَيَسْعَوُا فِي رَفْضِ تِلْكَ الْعَادَاتِ، لِأَنَّهُ لَا تَوَافُقَ الشَّرْعِ إِلَّا نَادِرًا).. واتە ئىحتىيات و ۋەرع و خۇپارىزى لە حەرەم خۇرى لەم كاتەدا ئەۋەى كە مرۇف ھەۋل بەدات لەم نانىش نەخوات كە لە مالا ئەۋە دىت بۇ ئەۋ پىرسەھە، ۋە خەئكى ھەۋل بەدن كە ئەم دەستوۋرو باۋەش نەھىلن، چۈنكە بە دەگمەن نەبى لەگەل شەرەدا ناگونجى..

خالى سىيەم: نابى شوپنىكى ديارىكراو دابىرى بۇ دانىشتى ئەعزىيە..
لە مەجموعى ئىمامى ئەوۋى ج ۵ ص ۲۷۲ و توحفەى شىخى ئىبن
حەجەردا ھاتوۋە: ناپەسەندە خزمەكانى مردوو لە شوپنىك دابنىش
و كۆبىنەۋە تاكو خەنگى ئەعزىيەيان لى بكات و دلىان بداتەۋە، بەنگو
پىۋىستە لەسەر قەبرانەۋە بلأۋە لى بكرى و ھەركەس بۇ سەر
ئىشوگارى خۇى بىروات، جا ھەركەس لەھەر جىگايەك تووشى كەس
و نزيكانى مردوو كە بوو، پەرسەو ئەعزىيەيان لى بكات..

پىشەۋاۋ سەر مەزھەبى ئىمەى كورد، ئىمامى شافىعى -رحمە
اللہ- لە كىتەبى خۇيدا -الأم- دەفەرموى: (وأكره الماتم، وهي الجماعة،
وإن لم يكن لهم بقاء، فإن ذلك يجدد الحزن، ويكلف المؤنة، مع ماضى فيه
من الأثر). (كتاب الأم، الإمام الشافعي ج ۱ ص ۲۴۸).

واتە: ماتەم گىرىم بە لاۋە ناپەسەندو مەكروھە. ئەۋەى بە كۆمەل بۇ
دانىشى، چونكە ئەگەر جى گىرئانىشىيان نەبى، بىگومان پەژارەو خەفەت
تازە دەكاتەۋەو دەبىتە ئەرك بۇ دابىنكردى خۇراك. لەگەل ئەۋەى لە
ئەسەرىشدا بە ناپەسەندو مەكروھ ناوبراۋە، مەبەست لەو ئەسەرى
ئىمامى شافىعى باسى دەكات، وتەكەى ھاۋەلى بەرپىزى پىغەمبەر (ﷺ)
(جەرىرى كورى عەبدوللاى بەجەلى)يە. كە لە پىشەۋە باسما كورد..

بەلام ئەۋەش ھەيە كە: (وَذَهَبَ الْمُتَقَدِّمُونَ مِنَ الْأَخْنَفِ: إِلَى أَنَّهُ لَا بَأْسَ
بِالْجُلُوسِ فِي غَيْرِ الْمَسْجِدِ - لِلرِّجَالِ دُونَ النِّسَاءِ - ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لِلتَّغْزِيَةِ، مِنْ غَيْرِ
إِزْتِكَابِ الْمُحْظُورِ)..

واتە: هەندی له پێشینانی مەزەهەبی حەنەفی وای بۆ دەچن کە: زەرەری نییه دانیشتنی کەسوکاری مردوو له جیگایەکی دیاریکراودا -بە مەرجی مزگەوت نەبێ- بۆ ماوەی سێ رۆژ بۆ ئەوەی خەلکی بێن بۆ پەرسەکەیان، بەلام تەنها بۆ پیاوان نەک بۆ ژنان، بەلام دەبێ خۆ بپاریزن کە لەو دانیشتنەداو بە هۆیەو تەووشی ئەو شتانه نەبن کە شەرع نەهی ئی کردوو، وەکو نانخواردن و قورئان خویندنی بە پارەو شەوو رۆژ بێ ئیسراحتی و لە روودامان..

سەرچاوهکان:

۱-قورئانی پیرۆز.

۲- صحیح قصص الرسول (ﷺ) سعد یوسف أبو عزیز ج ۱ ص ۲۹۹، ص ۲۹۱، ص ۲۰۰.

۳ صحیح وصایا الرسول - سعد یوسف أبو عزیز ج ۱ ص ۶۹۰.

۴-ریاض الصالحین، الإمام النووی، و: نوری فارس حمە خان، ب ۱ ل ۶۱.

۵-روناکی رب العالمین. رونکردنەوێ منہاج الطالبین، عبدالله عبد العزیز هەرتەلی ب ۲

ل ۱۴۸ ل ۱۶۷.

۶-أحكام الجنائز، محمد حسان، ص ۲۶۶.

۷-فقہ السنّة - الشیّد سابق، ج ۱ ص ۵۰۸ ص ۵۶۴.

۸-جواهر الفتاوی، ملا عبدالکریم مدرس، ج ۱ ص ۱۷۷.

۹-اساسيات الثقافة الإسلامية، الصادق بن عبدالرحمن الغرياني، ص ۴۷۵.

بەشى دووھم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

ئىمانداران: مردن كە دۆست و نازىزو خۆشەويستان لە يەك
دەكات، بە راستى ناپەچەتەو بە موصىبەت ناوبراوه لە قورئاندا،
خوای گەوره دەفەرموى: ﴿فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ﴾ المائدة: ۱۰۶

بەئى مردن كە هات خۆشەيەكان لەناو دەبات، ھەر ئەو مائەلى يەك
خولەك پيش ئەوھ پىر بوو لە پىكەنين و قسەى خۆش بە مردنى
كەسەيك تىي دا ئەبى بە شىوھن و گريان. ئەو مائە چاوكەشەى
كە نازى دەكرد، بە مردنى باوكى يان دايكى، ھەست بە چ بىنازى
و غەرىبىيەكى خۆى دەكات. ئەو ژن و مێردەى كە ھەريەكەيان
بۆ ئەوى تر قەلا بوو، بە مردنى ھاوسەرى ھەست دەكات كەوتۆتە
دەشتىكى چۆل. ئەو باوكەى بە سەيركردنى رۆلەكەى چاوى رپوون
دەبۆوھ كە قورئان دەفەرموى ﴿قُرَّةَ عَيْنٍ﴾ سوّمای چاوكەى، چاوكە
رپوشن كەرەوھى بە مردنى مائەكەى، ئەو رپووناكى چاوكە نامىنى.
دايك جەرگى دەسووتى، پارچەيە لە جگەرى لى دەبیتەوھ، بەبى

بهنج و نهشته رگه ری!! به ئی به راستی جوانترین دهر برین دهر باره ی مردن بریتیه له فهرمووده که ی رسول الله (ﷺ) که فهرمووی (اگنروا مِنْ ذِكْرِ هَٰذِمِ اللّٰذَاتِ).. به ئی به راستی مردن هه موو خو شیه کان له ناو ده بات. مردن نه وهنده کاریگه ره، که کاتی خوی گه وره باسی به کی له پیغه مبه ره پایه به رزه کانمان بو ده کات (یه عقوب) پیغه مبه ره، نهو یه عقوبه ی که خوی پیغه مبه ره، باوکیشی که (ئیسحاق)ه نهویش پیغه مبه ره، باپیره شی که (ابراهیم)ه نهویش پیغه مبه ره، مامه شی (ئیسماعیل)ه هر پیغه مبه ره، کوره که شی که (یوسف)ه نهویش پیغه مبه ری خویه.

بزانه نه م (یه عقوب)ه پیغه مبه ری خویه چند خاوه ن پیره لای خوی گه وره. پیغه مبه ران له هه موو که س زیاتر متانه و سیه یان به خوا هیه، هیچ کات به دل و خه یالیشیان ره خنه یه کیان له کاری خوا نه گرتوو، پیغه مبه ران مه عصومن، به لام منال نه وهنده شیرینه له دلی دایک و باوکیدا، کاتی که یوسف له لایه ن براکانیه وه ده خریته بیره وهو نیواره که ده گه پینه وه بو لای باوکیان، به درو دست ده که ن به هاوارو فرمیسکرشتن و ده ئین؛ یوسف گورگ خواردی! که قورئان به دریزی بو ی باس کردووین. پاش چند سال که (بنیامین)یش برا گچکه ی یوسف بوو گه وره ده بی و یوسف ده بیته وه زیری دارایی میصرو به بهرنامه یه کی نه خشه بو کیشراو بنیامین لای خوی گل ده داته وه، کاتی که براکانی هاتنه وهو نه م هه واله شیان بو باوکیان

(يەعقوب پېغەمبەر) گىرپايەۋە، ھەزرەتى يەعقوب كە ئەم ھەۋالەي
 بىست ھەموو لاشەي سارد بۆۋە.

قورئان ئەو ساتەي ناو مالى ھەزرەتى يەعقوب تۆمار دەگات، كە
 ھەزرەتى يەعقوب ھەرموۋى: ﴿يَأْسَفِي عَلَى يُونُسَ وَأَبْيَضَتْ عَيْنَاهُ مِنَ
 الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ يوسف ۸۴.

ۋاتە: كاتى كە كورەگانى يەعقوب پېغەمبەر (سەلامى خۋاي لەسەر
 بى) ھاتنەۋە بۆ لاي باۋوكيان و ھەۋالى بنىامىنيان پى پراگەياند،
 ئەوسا چۈۋە كەنارىكەۋەۋە لىيان دووركەۋتەۋەۋە (بە دەم ھەناسەي
 ساردو ئەسرىنەۋە) ھەرموۋى: ئەي داخەم بۆ يوسفى نازدار، لە دئەم
 دەرناجى يوسفى جوان، خاس و خواناسم. ئەۋەندە گىراۋ فرمىسكى
 ھەئوراند، چاۋەگانى سىپى ھەلگەپان و ئاۋى سىپى تىزاۋ بىننىنى نەما
 لە داخ و خەفەت و ئىشدا، ھەر خەم و پەژارەي خۆي دەخوارد.

بەئى، نازارى دووركەۋتەۋەۋە دابىران لە خۆشەۋىستان، بە تايبەت
 جگەرگۆشە بۆ دايك و باۋكى، ئەۋەندە بەھىزە، كە پېغەمبەرىكى
 ۋەكو يەعقوب، ۋا لى دەگات، دۋاي ئەۋ ھەموو سائە، كە ھەۋالى
 گىرانى بنىامىنى لە لايەن ەزىزى مىصرەۋە پى دەگات، بىرىنى كۆنى
 يوسف دەكولتەۋەۋە ۋشەي ﴿يَأْسَفِي﴾ ئەي ھاۋار، ئەي بە داخەۋە،
 ئەي ھەيف بۆ يوسفى جوانم، بە دەميا دىت، بۆيە مردن و دابىران
 لە خۆشەۋىستان ھەرگىز بىرىنەكەي و نازارەكەي سارپىز نابى. چەند
 جار بىنىۋمانە كەسىك كورپىك، كچىك، براپەك، خوشكىكى زۆر چاك

ۋ گەنجى مردوۋە، دۋاى چەند سال، كاتى كەسىكى تر، منائىكى براۋ خوشكىكى ھاۋتەمەنى مردوۋەكەى ئەمى لى دەمرى و پەشىۋحالەۋ دەگرى، يەكسەر برىنى دەكولتەۋەۋ خۆى بۇ ناگرى و وا ئەزانى ئىستا مردوۋەكەى لى مردوۋە!! ھەرۋەكو ھەزرەتى يەعقوب واى لى بەسەر ھات، دۋاى ئەۋ ھەموو سالە چۆن بۇ يوسفى جوانى دەگرى و ئەم دوورىيە ئەۋەندە كارى لى دەكات كە چاۋەكانى لە دەست دەدات **﴿وَأَبْيَضْتُ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ﴾**. بەئى زۆر كەسمان بىنى لە پىاوۋ لە ژن، لە ئەۋپەرى گەنجى و جوانى و لەشساغىدا بوون، لە ئەۋپەرى كەيفسازى و قسەخۆشىدا بوون، بەلام كاتى منائىكىان مرد، جەرگ سوۋتاۋ بوون، ھەموو ژيانىان سەدو ھەشتا پلە پىچەۋانە بۆۋەۋ بە ماۋمىەكى كەم پىرى و نەخۆشى و لاۋازيان لى دەر كەۋت.

با لە مالى يەعقوب پىغەمبەر ھەۋە بگۋازىنەۋە بۇ مالى سەردارى پىغەمبەران محەمدى مصطەفا (ﷺ) پالەۋانى ناۋ ھەموو پالەۋانان، كە خۆراگرتر بوۋ بەرامبەر نارەھەتتەيەكانى ژيان لە بناغەى كىۋان، لە دارخورماى بىابان، چونكە بەرگرى پەيدا كەردبوۋ بەرامبەر ئازارو نارەھەتتەيەكانى ژيان، چونكە ھەموو ژيانى ھەتىۋى و بىنازى و دوور لە سۆزى باۋك و داىك و باپىر بىردە سەر، زۆربەى ژيانى بە دىر بەدەمى و پەنج و ماندوۋبوون بىردە سەر، كەچى لەگەل ئەم ھەموو نارەھەتى بىننەدا، كە مەرگى دەيان خۆشەۋىستى خۆى بىنىبوۋ.

بە منالى يەكەم شت ھەستى پىڭ كرد دابراى بوو لە باوكى كە زانى پىش لە دايك بوونى باوكى مردوو! بە چاوى خۆى مەرگى دايكى خۆشەويست و ھەموو كەسى بينى لە كاتىكا تەمەنى (٦) سالان بوو. بە چاوى خۆى مەرگى باپىرى بينى كە لە دواى باوك و دايكى نازى ھەلگرتبوو، مەرگى ھەمزەى مامى بينى كە چۆن شەھىدىان كرددبوو، لاشەشيان شىواندبوو، مەرگى ئەو ھەموو صەحابە ئازىزو خۆشەويستانەى خۆى بينى بوو، كە بە ھەموويان ئازار بە ناخى كەشتبوو.

دەى ئەم كەسەى كە ئاوا لەگەل مردنى ئازىزان و خۆشەويستانى راھاتوو، زۆر خۆراگرتەرە لە كەسەىك كە لە ژيانىا تووشى ئەم خەمە كەورانە نەبوو، بەلام ئەم پىغەمبەرە بەھىزە خۆراگرە، كاتى كە ئىبراھىمى كورى وھفاتى كرد، پىغەمبەر (ﷺ) تەمەنى لە (٦٠) سالى تىپەرى كرددبوو، دەستى كرد بە گريان، ئىبراھىمى جگەرگۆشەى لەسەر باوھشى گيانى سپاردو پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بە مردوويى كوووشى بە خۆيەوھو بارانى سۆزو ئەويىنى بەسەردا رشت و گريا، زۆر گريا، ئەوھندەى فرمىسك بۆ رشت، كە گەپشتە رادەى سەرنجدان و تىرپامانى ھاوولاتيانى. ئەوھ بوو (عەبدورپەھمانى كورى عەوف) فەرمووى: (أَتَّبِعِي، أَوْلَمْ تَكُنْ نَهَيْتِ عَنِ الْبُكَاءِ؟) ئەوھ چىيە دەگرى ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ)، ئەى تۆ رىگريت نەدەگرد لەوھى كە لەسەر مردوو بگرين؟! پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (لا، وَلَكِنْ نَهَيْتِ عَنْ صَوْتَيْنِ

أَحْمَقَيْنِ فَاجِرَيْنِ، صَوْتُ عِنْدَ مُصِيبَةٍ، خَمْسُ وُجُوهِ، وَشَقُّ جُبُوبٍ، وَرِنَّةُ شَيْطَانٍ).

واتە: نەخىر مەن رېڭرىم نەكرىدون لە گرىان لەسەر مردوو، بەلكو مەن نەھىم كرىوۋە لە دوو دەنگى ناسازى نالەبارى خراب و ناسەرعى، دەنگىكىيان لە كاتى بەلاۋ موصىبەتدا لە كاتى مردنى ئازىزو خۇشەوستاندا، كە برىتىيە لە دەم و چاۋ رىننەوۋە سەنگ و يەخە دادرىن و لاۋاندنەۋەى مردوو بە دەنگى بەرزو پىياھەلگوتنى مردووۋەكە بە شىۋەى شىعرو لاوك و لاۋاندنەۋە، مەن رېڭرىم لەم جۆرە دەنگ و رەفتارە لى كرىدون كە بە سەر مردوۋدا بىكەن.

پاشان پىغەمبەرى سەرورمەن (ﷺ) فەرموۋى: بە راستى مردنى ئىبراھىمى كورم جەرگى برىم، خۇم بو ناگىرى، ناخم دەكولئ و چاۋم ھۇن ھۇن فرمىسك دەبارىنى، ئەمجا فەرموۋى: (إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ، وَالْقَلْبَ يَخْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزُونُونَ). رواه البخاري: (۱۳۰۳) وَمُسْلِمٍ: (۲۳۱۵).

واتە: بە راستى چاۋ فرمىسك دەپىزئى و دل مەرزون و خەمبار دەبى، بەلام شتى ناللىن كە پەرورداگارىمان پىي رازى نەبىت. بە راستى ئەى ئىبراھىم بە مەرگى تۆۋ بەۋەى جىت ھىشتىن، گروگال و يارى و گەمە خۇشەكانت لە ناۋ مالمەن براۋ مالمەن بە مردن و رۇيشتنى تۆ چۆلى پىۋە ديارە، بە راستى بەم كۆچەت مەرزون و خەمبارىن! بەلى مردن ئاۋا دلئ پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دىنئىتە كول.

لهگه ئاما بن ئیمانداران، ههر له ناو مال و بنه ماله و ئال و بهیتی پیغه مبهرداین (ﷺ) زهینه بهی کچی پیغه مبهر، منالکی هه بوو، ئه م مناله زور نه خووش بوو، له کاتی سه ره مه رگدا بوو، زهینه به که سیکی بانگ کردو ناردی بو خزمه تی پیغه مبهر (ﷺ) وتی: توخوا کاکه گیان خیرا برۆ بو لای باوکم و پیی بلێ: (إِنَّ ابْنِي قَدْ اخْتَضِرَ، فَاشْهَدْنَا فَأَرْسَلَ يُقْرِئُ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: إِنَّ لِيَّ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أُعْطِيَ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى، فَالْتَّضَبَّرِ وَالتَّخْتَسَبِ).

واته: به باوکم بلێ، وا کورپه کهم به رووچه وهیه و خهریکه گیان ده دات، با بیته له لامان بیته. کاتی که کابرا چوو بو خزمه ت پیغه مبهری خوا (ﷺ) که دیاره له و کاته دا خهریکی ئیش و کاری موسلمانان بووه، (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) وای زانیوه که کورپی که چه که ی ته نه نه خووشه و دایکی له په رووشیدا بو ی و ده زانی که نه خووشی سه ره مه رگه، بو یه ده سته جی نه هات بو لای و به و که سه ی که هه واله که ی هینا بوو، فه رمووی: برۆ بو لای که چه که م و سه لامی لی بکه و پیی بلێ: هه رچی خوای گه وره وه ری بگریته وه هی خو یه تی و ئه وه ی بیبه خشی هه ر هی خو یه تی، هه موو شتیکیش له لای خوا کاتی دیاریکراوی خو ی هه یه و ته مه ن و ژیان و کاتی مردن دیاری کراوه، به که چه م بلێ، با ئارام بگری و خو رپا گر بی و چاوه رپی پادا سته خوا بی.

به لێ ئه م که سه چوو وه بو لای زهینه به ی کچی پیغه مبهر (ﷺ) فه رمایسته که ی پیغه مبهری خوای پی را که یان د، به لام زهینه به که

سەيرى كۆرە جگەرگۆشەكەي دەكرد وا خەرىكە رووحى دەردەچى
 و ھەنسكى گياندانىيەتى، ئاگرى جەرگ زياتر تىنى بۇ ھىنا، بۇيە
 ھەمان كەسى ناردەۋە بۇ خزمەت پىغەمبەر (ﷺ) و فەر مووى: (تقسيم
 عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنَهَا). توخوا بە باوكم بلّين خيرا بگاتە لامان. پىغەمبەر
 خوا (ﷺ) زانى كە بە راستى كچەزاكەي ھىلاكەو نزيكى مردن
 بۆتەۋە، بۇيە يەكسەر لە مەجلىسەكە ھەئساۋ لە خزمەتيدا سەعدى
 كورى عوبادەو موعازى كورى جەبەل و ئوبەي كورى كەعب و
 زەيدى كورى ئابىت و كۆمەلئ پياۋى تر ھەئسان و شوئىنى كەۋتن.
 «ليرەۋە ئەۋە و مردەگرين كە ئەگەر لەگەل كەسك بووى و ھەۋالايان
 بۇ ھىنا وا كەسكى لە سەرمەرگدايە، يان مردوۋە، ئەۋا بە جىي
 مەھىلەو لەگەلئا برؤ بۇ ئەۋ مائە كە مردوۋەكەي لىيە».. بەلئ كاتى
 پىغەمبەرى خوا (ﷺ) گەيشتە مالى زەينەبەي كچى، زەينەبە خان
 مائەكەي ھىناۋ خستىە باۋەشى پىغەمبەرى خواۋە، مائەكەشى
 ھەنسكى روحدەرچوونى بوو، لە باۋەشى پىغەمبەردا (ﷺ)، ئەۋ
 مائە كۆرپە جوانە، رووحى دەرچوو. (فَافَاضَتْ عَيْنَا). پىغەمبەرى
 خوا (ﷺ) چاۋى پىر بوو لە فرمىسك، ئەمجارەيش زور فرمىسكى
 بەخوپ بە چاۋى موبارەكىدا ھاتە خوارەۋە. «بە قوربانىت بىم ئەي
 پىغەمبەرى خوا (ﷺ) جا فرمىسكت بۇ كى نەرشت، جا خەمى كىت
 نەخوارد، جا بۇ چ دلبەخەمىك نەكولاي، ئەي (رؤۋف رَحِيم)، ئەي
 بەبەزىي و سۆز بۇ ھەموو ئوممەت».

كاتى كە پېغەمبەرى خوا (ﷺ) لە پەرۋشى زۆرىدا بۇ ئەو منالە
 بچكۆلەى كچەزاي، زۆر خەمبارى و گريانى پئوه ديار بوو. سەعد
 عەرزى كرد: (يا رسول الله ما هذا؟) ئەى پېغەمبەرى خوا (ﷺ) ئەم
 گريانه چييه؟ پېغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (هذه رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللهُ تَعَالَى
 فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَفِي رِوَايَةٍ: فِي قُلُوبِ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللهُ مَنْ
 عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ) مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، بۇخارى: ۱۲۸۴..

واتە: ئەم گريانه لەسەر ئەم كۆرپە جوانە مردووه، ئەو پەزىلەتە
 خۇاى گەورە خستوو پەزىلەتە ناو دلى بەندەگانىيەو. لە رىوايەتلىكدا،
 ناو دلى ھەركەس ئارەزوو بىكات و شايستە بى لە ناو بەندەگانيدا، و
 بە دۇنيايىيەو خۇاى گەورە پەزىلەتە بەو كەسە دەكات لە ناو بەندەگانيدا
 كە پەزىلەت و بەزەبى و سۆزى زۆر بى و دلى نەرم بى و خاوەن بەزەبى
 بى.. بەئى لەم باسەو تى دەگەين كە خۇاى پەروەردگار نايەوى
 مەرفۇف بە ناوى ئەوئى كە خۇراگەر و ورتەبەرزەو بە ھىمەتە، لە
 كاتى مردنى خۇشەويستانيدا، ئەگەر كۆرپەيەكى بچكۆلەش بى، ھىچ
 بەسەر خۇى نەھىنى و فرمىسكىك لە چاوى نەيەت و وەكو بەردو
 دار و ابى و نەھەزى و نەشلەزى و ھىچ كاردانەو پەزىلەتە ئەو ناپەزىلەتە
 لە سەرى نەبىنرى. نەخىر ئەو لە سىفاتی مەرفۇقى مۇسلمان نىيە،
 بەئى عاتىفەو سۆز و بەزەبى و بەرپەزىلەت نىشانەى ئەوئى كە دلت
 نىشانەى نەرم نىانەو بەزەبىت ھەيە. ھەركات بۇ مردوو سۆزت جولا
 يان گوئىت لە گريانى كەسكىك بوو كە بۇ خۇشەويستىكى مردووى

دهگری. توش خوٚت بۆ نهگیراو گریای، نهوه دلت خوٚش بی بهوهی که إنشاءالله خوا رحمت بی دهکات..

گوئ بگرن بۆ سهروهرو سالارمان محهمهدی مصطهفا (عليه السلام) دهفه رموی: (إِنَّ الْمُؤْمِنَ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ، يَأْتُمُّ الْمُؤْمِنُ لِأَهْلِ الْإِيمَانِ، كَمَا يَأْتُمُّ الْجَسَدُ لِأَهْلِ الرَّأْسِ) رواه أحمد في المسند (5/ 240)، وَالصَّحِيحَةُ لِلْأَلْبَانِيِّ رَقْم: 1137.

واته: به راستی ئیماندار لهناو کۆمهلی ئیمانداراندا وهکو سهه رایه له ناو جهستهدا، ههه بۆیه ئیماندار به پهروشه بۆ برابیان و خوشکانی له نههلی ئیمان، کاتی تووشی گرفت و نارچهتییهه کههین، ههروهکو جهسته تووشی نازار دهبیته کاتی که سهه تووشی نازاریک بی.

بهلی، نیشانهی ئیماندارێ نهوهیه که به خوٚشی خهٚکی خوٚشحال دهبی و به دلتهنگی و موصیبهته و نارچهتیان توشی دلتهنگی و نازار دهبی. بهلام نهگهه کهسهیک به خهمی کههه خهمبار نهبوو، لهسهه جهنازهو به خاکسپاردنی براو خوشکی موسلمانیشی، لهو سهه قهبرانه که به راستی مروٚف دهههژینی، لهویش خهمبار نهبوو، لهویش ههه خههیکه قسهی دونیایی و پیکههین بوو.

کاتی خهٚکی بۆ مردووکه دهگریان، نهو معامهلهو کههین و فرهٚشتنی به موبایلهکهی دهکردو زههههههه دهگرت، نهوه پهنا به خوا نیشانهی نهوهیه نهو دله مردووو چۆن نهوه رهههه و بهزههیی بهرامبههه خهٚکی ناجوٚتی، ناواش دهبی بهترسی که خوا رهههی بی نهکات!!

بەئى ئىماندارانى بەرپىز: يەكئ لە سىماي كۆمەنگاي موسلمان
 ئەو يەكە لە كاتى ناخۆشى و نارەحەتيدا بە دەورى يەكەو دەين
 و دئى يەكتر دەدەنەو دەوى خىر بۇ يەكتر دەكەن و دەوى
 لىخۆشبوون و شادبوون بە بەهەشت بۇ مردوو دەكەيان دەكەن، كە
 ئەمەش پىي دەوترىت تەعزىمە پەرسە.

كەواتە: تەعزىمە دلدانەو دەوى خاوەن مردوو، و دەوى خىر كەردن
 بۇ مردوو كە بە مەرجى بە پىي شەرىع بى، زۆر كارىكى باشەو
 پاداشتى گەورەى بۇ هەيە.

پىغەمبەرى سەرورمان (ﷺ) فەرموو يەتى: (مَامِنٌ مُّؤْمِنٌ يُعْزَى
 أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ، إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنْ حُلْلِ الْكِرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) صحيح
 سنن ابن ماجة: ۱۳۱۱.

بەرپىزان: ئىمە لە ولاتى موسلمانى خۆماندا، لەناو مىللەتى بەرپىزو
 دئىر بەزەيى خۆماندا لەگەل ئەم دلدانەو پەرسە لەيەك كەردنەو
 بە دەم يەكەو بوونە لە كاتى مردنى نازىزىكماندا رەهاتووین و لە
 لامان بۆتە شتىكى ئاسايى، بەلام ئەوانەى لە ئەوروپا و ئەمەرىكا
 ئەو وولاتانە دەژىن كە بە پىي ئاينى ئىسلام رەفتار ناكەن بە تايبەت
 لە مەسەلەى كاتى مردن و بە خاك سپاردن، ئەوانە كاتى كە ئەم
 رىزو بەدەمەو بوونەى نىوان موسلمانان دەينن، بە لايانەو زۆر
 گەورەيە كە موسلمانان ئاوا لە كاتى نارەحەتى و موصىبەتدا
 بە دەورى يەكترەوون و نارەحەتى هەريەكەيان بە هەموويان

دەزانن.. یەکن لەو کەسانەیی کە ئەم شاھیدیە بە دەمی خۆی دەدات و ئیستا -کاتی پیشکەشکردنی ئەم وتارە- لە کوردستانی ئازیزو ئازادمانەو لە هەڵبەجەیی تازە نیشتهجێیەو گوڤاری (هۆنیا، ژمارە ۲۱، ل ۱۳) چاوپێکەوتنیکی لەگەڵ کردوووە بریتیە لە ئافرەتیکی بەریتانی، کە مێردەکەیی خەنکی هەڵبەجەیی تازەییەو ناوی (محمد، ق) لە بەریتانیا ئیقامەیی هەییە، ژنەکەیی ناوی (کالی لويس)ەو موالیدی (۱۹۸۶) لە شاری (لاوس تۆفت) لە بەریتانیا دەژی، ئەم ئافرەتە ئینگلیزە بەم شیوەییە یاسی خۆی دەکات و دەلی: پیشتر مەسیحی بووم، کاتی ئەم کۆرە کوردە (محمد)م ناسی و بپارم دا شووی پێ بکەم، دایک و باوک و منالە مەسیحییەکەم نارازی بوون، بەلام من بپاری خۆم داو تەفسیرو مانای قورئان و چەند کتیبیکم لەسەر ئیسلام بە وەرگێردراوی زمانی ئینگلیزی خویندەووە، ئەمجار زیاتر گەورەیی ئیسلامم بۆ دەرکەوت و موسلمان بووم و باوکم و دایکم و هەموو بنەمالەکەم حاشایان لی کردم و پەیوەندیم لەگەڵیان نەماوە! بەلام من بپاری خۆم داووە بە لامووە گەنگ نەبوو، ئەم ئافرەتە دەلی: ئیستا پەیوەندیم تەنها لەگەڵ نەنکم و باپیرم ماوە، چونکە دواي موسلمانبوونم سەردانی نەنکم کردو مالم بۆ پاك کردەووەو خزمەتم کرد، زۆری بە لاو سەیر بوو، چونکە هیچ کات دایکم هاوکاری نەکردبوو، کاتی لی پرسیم چۆنە ئاوا هاتووی پێزم دەگری و پارمەتیم دەدەیی؟! وتم: ئەووە ئیسلامەکەم فێری کردووم

و فەرمانى پىن كىردووم كە ئاوا رېز لە كە سوكارو خەئكى بە گىشتى بگرم و ھاوكارىيان بگەم و يارمەتيان بدەم.. دەئى: نەنكەم جلوبەرگە بالاپۆشەكەم و سەرپۆشەكەمى زۆر بەلاوہ جوان بوو، داواى لى كىردم لەو جلوبەرگانەى بۆ بگرم، ئىستاش كە لە كوردستانم تەلەفۆنم بۆ دەكات و ھەوائىم دەپرسى..

ئەو ژنە دەئى: ھەموو كە سوكارو ھاوپىكانم لە شارى (لاوس تۆفت) پەيوەندىيان لەگەل پچرپىن و نازارىيان دەداين، بۆيە لەگەل محەمەدى ھاوسەرم ھاتىنە شارى (برانت فۆرت)، كە موسلمانى زۆرى لىيە.. پىشتر لە شارى (لاوس تۆفت) تەنھا من و ژنىكى عەرەب حىجاب لەبەر بووین، بۆيە ھەرچى دەيبىنن تەماشای دەكردىن!! لە شارى (برات فۆرت) لە رېنگەى كەنالىكى ئىسلامى ئىنگلىزىيەوہ ناگادارى مانگى رەمەزان دەبووین، لە بەرىتانىا دەچووم بۆ نوپزى تەراوىح و شەوانى قەدر دادەنىشتم.

(كالى) دەئى: ھەرچەندە محەمەدى ھاوسەرم بۆى باس كىردم كە لە كوردستان كارەبا وەكو پىويست نىيە، پارك و باخچە زۆر دەگمەنە، تەپوتۆزو جادەو بان نارپك و پىكە، ئاو كەمە، بەلام من حەزم كىرد كوردستان بە چاوى خۆم ببىنم، بۆيە ھاتىنەوہ بۆ كوردستان و ئىستاش بىپارم داوہ نەپۆينەوہ، ئەم ژيانە سادەى كوردستانم زۆر لە بەرىتانىا پىن خۆشترە.

كاتى رۆژنامەنووسەكەى گوڤارى (ھۆنيا) پىرسارى لى دەكات، چ

شەتتىكى كوردستان زۆر خۇشخالىت دەكات و چى دلگرانىت دەكات؟
 لە ۋەلامدا (كالى) دەلئ: بەۋە دلخۇشم كە لىرە ئەۋ ھەموو پىزو
 حورمەتە ھەپە، زۆر دلئم خۇش بوو كە ھاتىنەۋە، ئەۋ خزم و
 دۇستەى محەمەد ھاتن بۇ بەخىرھاتنەۋەمان، بە تايبەتى زۆر
 پىزىيان لە من گرت، خەسوو و خەزوورم بە دايك و باوكى خۇم
 دەزانم، چونكە زۆر پىزم لى دەگرن.

بە راستى بە لامەۋە سەپىر بوو كە ھاتمە كوردستان بىنىم
 كاتى كەسى نەخۇش دەكەۋىت، ئەم ھەموو خەلگە سەردانى دەكەن،
 كەسىك دەمرى چۇن ئەۋ كەپەكە دەخرۇشى و ئەۋ ھەموو خەلگە
 كۆدەبنەۋە، ھىچ كات لە ژيانمدا مردووم نەبىنىۋە، بەلام لەم چەند
 پۇژەدا منائىكم بىنى كە مردبوو، چوومە تەغزىكەپەۋە زۆر بە
 لامەۋە سەپىر بوو كە ئەۋ ھەموو خەلگە چەند بە پەرۇشىپەۋە بۇ
 حورمەتى منائىكى مردوو، ۋە دلدانەۋەى دايك و باوكى كۆبوونەتەۋە،
 بەلام لە بەرىتانىا لەۋ شتانە نىپەۋ ھەركەس بۇ خۇپەتى و كەس
 گوى بە كەس نادات و شارەۋانى لاشەى مردوودگان دەنىژىت.

ئەمجا دەلئ: ئەۋەش كە لە كوردستاندا دلنارەھەتم دەكات ئەۋەپە
 كە ھەرچەندە سوپاس بۇ خوا پىش ئەۋەى بىمە كوردستان موسلمان
 بووم، ئەينا ئەگەر پىش موسلمانبوونم بەھاتماپە كوردستان، رەنگە
 ھەرگىز موسلمان نەبووماپە، بەلام من ئىستا شانازى دەكەم بە
 دىنەكەمەۋە، چونكە لە خەلگەۋە نەمناسىۋە! پۇژنامەنووسەكە لىي

دەپرسى: بۆچى بە لاتەو سەيرە مۇسلمانىيەتى ئۆرە؟! دەلى: ئاخىر كاتى كە لە بەرىتانيا بووم و لەگەل محەمەدى ھاوسەرم تەماشای كەنالە كوردىيە ئاسمانىيەكانم دەگرد، دەمبىنى ھەر خەرىكى گۆرانى و سەماگردن بوون، وام دەزانى لە كوردستان ھەموو كەس گۆرانى بۆرەو فەقىرو ھەزار لە كوردستان نىيە، لۆرەش كە بە حىساب ئەو ژن و كچانە مۇسلمانن، كەچى ئەو جلوبەرگەى كە ئىسلام لە ئافرەتى ئىماندارى قەدەغە كەردوو، ئەو لەبەر دەگەن و سەرو گەردنىان داناپۆشن!! كاتى لە ھەلەبجەى تازە چوومە ئاھەنگى بووك گواستەنەوھى خەزمىك، بە لامەو سەير بوو، ئەو ھەموو ئافرەتە مۇسلمانە كە ھىچى دەم و چاوى خۆى نەبوو، ھەمووى بە مىكياژ داپۆشرا بوو، دواتر كە چووينەو مالى زۆرم پى ناخۆش بوو، چونكە وام ھەست دەگرد تووشى گوناھ بووبم!!

خوشكە (كالى) دەلى: بە داخەو لە بەرىتانيا خىزان لىك ھەلەشاوھو كچ لە ھەژدە سال پان كەمترىش مالى بەجى دىلى، ئەو حورمەت و خوازبىنى ئافرەتە بەو رۆزەوھى لۆرە ھەيە لەوئى نىيە، ھىوادارم كچانى كورد پابەند بن بە جلوبەرگ و ئادابى ئىسلامىيەوھ.

بەلى (كالى) ئىستا ناوى خۆى ناوھ عائىشە، بە ناوى داىكى ئىمانداران خاتوو عائىشە، بۆ ئەوھى ئەوئىش لەگەل ھاوسەرەكەى (محەمەدو عائىشە) بن!

ئىماندارانى بەرپىز: بۇچى ئەمەم بۇ جەنابتان باس كىرد لە كاتىكدا ئىمە لەم وتارەدا باسى تەعزىيە دەكەين؟! لەبەر ئەوۋە باسەم كىرد چۈنكە:

۱- بە خۇيىندىنەۋەي ئەۋ بابەتە لەۋ گۇقۇارەدا دىلخۇش بووم، ويستم ئىۋەي ئىماندارىش پىي دىلخۇش بن، چۈنكە بە ھاتنى يەك كەس بۇ ناۋ ئاينى ئىسلام دىلمان شاد دەپى و بە لارپىبوونىشى دىلگران دەپىن.
۲- توخۇا با قەدرى ئىسلامەكەمان بزانىن و ئاۋا ئىمەش قوربانى لە پىناۋدا بدەين.

۲- خەلكى دەرەۋە ئاۋا رپىز لە ئىسلام دەگرىن، كاتى كە موسلمان دەپىن ھەز دەكەن پى بە پىي خۇشەويست ھەنگاۋ ھەئىگرىن، تەنانەت لە ھەلگرتنى ناۋىشىاندا، ئەۋەتا كالى ناۋى خۇي دەنىت عائىشە، كەچى لە ۋلاتى موسلمانى ئىمە، كچى موسلمان ھەبوۋە ناۋى عائىشە بوۋە، بە ناۋەكەي خۇي رازى نەبوۋە. رەنگە بىگۇرئ بە (كالى)!!

تەماشىا كەن ئەۋ ئافرەتە لە دۋاى موسلمان بوونىيەۋە، يەك رۇز بە سفورى نەمايەۋەۋ لە ناۋ ھەزارەھا خەلكى ئەۋ شارەي خۇيدا لە بەرىتانىيا، تاقە ھىجاب لەبەر بوۋ، كەچى بە داخەۋە لاي ئىمە كچى موسلمان لەگەل دايكى دەچىتە بازار، دايكى عەباي پىۋەيە كەچى كچەكەي دەئىي لە (لەندەن) ۋەۋە ھاتوۋە!! ھەرگىز نازانى ئەمە كچە موسلمانە!

۴- بەختەۋەرى بە كارەباي ھول و پاركى جوان و پارەي زۇرو ۋلاتى پىشكەۋتوۋەۋە نىيە. بەختەۋەرى راستەقىنە ۋا لە سىنەدايە،

لە دلدایە، كە بە ھۆى ئىمانى راست و دروستەوہ دەست مرؤف دەكەوئ. بەختەومرى راستەقىنە لە پړزو حورمەت و بەزەبى بەپەكتردا ھاتنەوہ ھەپە، كە ئەمەش لە ئىسلامى ھەقداپە..

بەئى، پەكئ لە جوانپەكانى ئەم ئىسلامەپە كە موسلمان وەكو ئەرکىكى موسلمانپەتەى لە سەرى بەشدارى خەم و مەحزونى و دلتنەنگى براو خوشكى موسلمانى بئ و بە كردهوہ پى بئ؛ وا مەزانە بە تەنھای، ئەوا من كە لە كاتى خوئشى و ناسايدا بە پەكەوہ پئ ئەكەننن لەگەلتا بووم، وا لە كاتى تەنگانەو دلتنەنگىشدا ھەر لەگەلتەم، ئامادەم كاتى خوئم، كاسپى خوئم، پشووى خوئم بە تو ببەخشم و خەمەكەت لەگەل ھەلگرم. ئەمجا بە وشەى جوان و قەناعەت پئ ھینەر و دوەى خپر ھەول بەدى ئارامى بكەپەوہ، بەمە ئەجرو پاداشتىكى زؤرت دەست دەكەوئ. جا ئەم دلدانەوہپە جارى وا ھەپە مامؤستاپەكى ئاپنى دەتوانئ بىكات، جارى وا ھەپە گەنجىك، ژنىك دەتوانئ ئەنجامى بدات. با بچپنە خزمەت پىغەمبەرى خوا (ﷺ) كە باسى پروداوئكى زەمانى پئش ئىسلامان بو دەگىرپتەوہو دەفەر موئ؛ لەناو بەندى ئىسرائىلىپەكاندا كاپراپەكى شەرەزان و خاوەن عىبادەتى زؤر ھەبوو، بە كوردى خوئمان مەلاپەكى شارەزای دىندار بوو، ئەم مامؤستاپە ژنىكى زؤر چاك و بە حورمەت و دىندارو بە خزمەتى ھەبوو، زؤر خزمەتى ئەم مامؤستاپەى دەگردو زؤر حورمەتى خزم و كەسوكارى دەگرت و زؤر مپواندؤست بوو، سەرى

ئەم مامۇستايەي لەناو خزم و دۇست و ناسياوانىدا بەرزگردبۇۋە،
 بە راستى گەۋرەترىن سەرمایەي ئەم پياۋە بوو، بەلام پۇژىكىان
 ئەو ژنە چاگە بە نەخۇشییەكى كتوپرى كوشندە كۆچى دوايى
 كردو مردا! پېغەمبەر (ﷺ) دەفەرموى: (فَحَزَنَ عَلَيْهَا حُزْنًا شَدِيدًا).
 ئەم مامۇستايە ھەتا بلایى پەرۋشى ئەم ژنەي بوو، لە رادەبەدەر
 بۆي مەحزوون و خەمبار بوو، بە رادەيەك بۆي پەرۋش بوو (حَتَّى
 أَغْلَقَ عَلَى نَفْسِهِ بَابًا وَاخْتَجَبَ مِنَ النَّاسِ). دەرگای لەسەر خۆي داخست
 و تېكەلاۋى خەلك نەدەبوو، وازى لە دەرس و دەورو ئامۇژگارى
 موسلمانان ھىنا (كە بە راستى ئەمەش ۋەفادارى پياۋە بەرامبەر بە
 ژنەكەي، كە بە داخەۋە لە ۋالاتى ئىمە ئەگەر ژن بەرئى خەلكى بە
 لايانەۋە سەيرە ئەگەر ھاوسەرەكەي بۆي بگري، يان گۆشەگىر بىن
 و تاقەتى كەسابەت و ناو خەلكى نەمىنى).. پېغەمبەرى خوا (ﷺ)
 باسەكەمان بۇ تەۋاۋ دەكات و دەفەرموى: (فَسَمِعَتْ بِهِ إِمْرَأَةً). ژنىكى
 بە تەمەنى رېكوپېك كە شېرەژن بوو، زۇر داناۋ زانا بوو، دەنگوباسى
 ئەم زانايەۋە مردنى ژنەكەي و كاريگەرى لەسەر ئەو زانايە بىست،
 كە خەلكى دەيان گوت بە راستى مامۇستا فلان كەسمان لەدەست
 چوو، چونكە لە دواي مردنى ژنەكەيەۋە ھىچ تۈاناۋ ھىزىكى
 نەماۋە نايەتەۋە ناو خەلكى ۋەكو جاران! ئەم ژنە رېكوپېكە
 خەمخۆرى موسلمانان، ھات بۇ لاي مالى ئەم مامۇستا خەمبارە
 گۆشەگىرە بە ناۋى ئەۋەي كە پرسىيارىكى شەرىعى لە مامۇستا ھەيە،

(فلم یأذن لها) بەلام مامۆستا ریڤگای چاوپیکەوتنی پێ ئەدا، بەلام ئەم ژنە بەردەرگای مامۆستای بەرنەداو بە دەرکەوانی مامۆستای گوت: پێی بلێ من پرسیاریکی زۆر گرنگم هەیەو وەلامی ئەو پرسیارە تەنها بەو وەلام دەدریتەووەو تاییبەتە بەووەو، ئەگەر وەلامم نەداتەووە گوناھبار دەبێ و منیش لێرە ناپۆم، دەرکەوانیش چوووە خزمەت مامۆستاو ئەم پەیامە ی ژنەکە ی پێ گەیاندا، مامۆستا بە ناچاری فەرمووی ریڤگای پێ بدەن بابێ بە کورتی پرسیارەکە ی بکات، بەم شیوەیە ئەم ژنە زیرەکە بەم پلانی ژیرانە توانی بگاتە لای مامۆستاو پرسیارەکە ی خۆی کرد کە ئەمە بوو: جەنابی مامۆستا من لە ژنی دراوسێیە کە مان پارچە خشلێکی ئالتوونم خواست کە بۆ ماوەیە ک بە ئەمانەت لام بێ، ئەویش پێی دام و ئەو ماوەیە ک باشە لە لامەو خۆم پێ پازاندۆتەووەو لێی سوودمەند بووم، بەلام ئیستا ئەو ماله دراوسێیە مان داوای ئالتوونە کە یان دەکەنەو، ئایا بیان دەمەو؟! مامۆستا کە فەرمووی: بەلێ، بە راستی دەبێ بە دوودلی و دواکەوتن بیدەیتەووە. ژنە کە وتی: ئاخر جەنابی مامۆستا ئەو ماوەیە ک زۆرە لە لای من ماوەتەووەو بەو خشلە جوانە دگیرە ئالوودە بووم و حەزناکەم بیدەمەووە!! مامۆستا کە فەرمووی دە ی هەر ئەو ی کە دەلێی ماوەیە ک زۆرە لە لام ماوەتەووە، ئەوە شایستە تر دەبێ کە ئەو خشلە یان بدەیتەووە، چونکە ئەو ئالتوونە لە لای تۆ بۆ ماوەیە ک بە ئەمانەت دراووەو وا ماوەکەش تەواو بوووەو خۆ بۆیە یان نەداویتی کە

ههتا ههتایه ههر له لات بئ، له بهر ئهوه بهبئ داتهنگی و دوودلی پارچه خشله که بووهوه به خاوهنی، لیرهدا ئهم ژنه ژیره وتی: (أَيَّ يَرْحَمُكَ اللَّهُ، أَفْتَأْسَفُ مَا أَعَارَكَ ثُمَّ أَخَذَهُ مِنْكَ، وَهُوَ أَحَقُّ بِه مِنْكَ؟)!

واته: ئهی رهحمهتی خوات لی بئ ماموستا، که ئاوا فتوا بوؤ من ئهدهی ئهی بوچی بوؤ خوت ئهوهنده دلگرانی بهوهی که ئهمانهتیکت لا دانرابوو، که چی که بردیانهوه بوئی به پهروشی، له کاتیکیدا خاوهنه کهی لایهفترو شایسته تره بهوهی که له لای بئ؟! (فَأَبْصَرَ مَا كَانَ فِيهِ مِنَ الْخَطَأِ، وَنَفَعَهُ اللَّهُ بِقَوْلِهَا). پیغه مبهه (پیتا) دهفرموی: ئهم ماموستایه یه کسهه تی گهیشته که ئهم ژنه وریاو ژیره مه بهستی چیهو بهرچاوی روشن بووهو له ههلهی خوی حالی بوو، وه زور سوودمهند بوو له قسه جوان و نموونه راسته قینهکانی ئهم ژنه ژیرهو ئیتر هاتهوه ناو خه لکی و دهستی کردهوه به وانهو ناموژگاری.

به لئ ئهم دلدانهوهو ناموژگاریه خیره بو ئهو کهسه که مردوو یه کی نازیزی له دهست داوه، هینده گه ورهه به نرخ بوو، که شایستهی ئهوه بئ پیغه مبهه ری خوا (پیتا) بو ئومهتی بگیریته وه، ئهم فهرمووده یهش له (الموطأ، الإمام مالك ج ١ ص ٢٣٧) دا هاتوه..

به پیزان: دلدانهوهی خاوهن مردوو پرسه کردنی ئهوهنده گه ورهیه که تهنا نهت پیغه مبهه ری خوا (پیتا) دلدانهوهی بو منالی خه مباریش کردووو به زمانی مناله که و رادهی تیگه یشتنی دلخووشی داوه ته وهو

مەھزۇنىيەگە لاپىر دوۋە، بۇ نموونە: كاتىڭ كە پېغەمبەرى خۇا (ﷺ) تەشرىفى بىردە مەدىنە، خەلكى مۇسلىمانى مەدىنە بۇ خۇشخالى دەربىرىن و بەخىرھاتنى دەچوونە مالى پېغەمبەر (ﷺ) كە لە خانوۋەگە (ئەبو ئەيۇبى ئەنصارى) دا بوو، ھەرىيەگە چى ببوايە ۋەكو دەست و ديارى لەگەل خۇى بۇ مالى پېغەمبەرى خۇاى دەبرد. ئەوۋە بوو رۇژىكىيان ئافىرەتلىكى زۇر بە ھەياۋ شەرم، زۇر رېكوپىك و بە ئەدەب چوو بۇ مالى پېغەمبەرى خۇاۋ دەستى مئالىكى (۱۰) سالانى خۇى گرتبوو، دانىشت و ەرزى پېغەمبەرى خۇاى كرد: من ئەم مئالەم ھىناۋە بۇ خىزمەتت، كە جەرگەمە ۋە خۇشەۋىستەم، بەلام بە خۇا دلتىيام لە لاى تۇ بى بۇى باشتىرە لەۋەى كە لە لاى من بى، بۇيە ۋا بەخىشىم بە جەنابت و با شەۋو رۇژ لە مائتاندا بى و من ھىچم لىى ناۋى. (اللە لە ژىرى و دلتىۋى ئەم دايكە!). ئەم مئالە ناۋى ئەنەسى كورپى مالك بوو، كە بۇ ھەمىشە لە مالى پېغەمبەردا (ﷺ) مایەۋە ھەتا پېغەمبەرى خۇا ۋەفاتى كرد.

رۇژىكىيان پېغەمبەرى خۇا (ﷺ) كە ھاتە مائەۋە، ئەنەسى مئالى بىنى كە زۇر مەھزۇون و غەمبارە، (فَدَاعِبَهُ قَائِلًا لَهُ: يَا ذَا الْأُذُنِينَ) بۇ لاپىردنى غەمەگە دەستى كرد بە سوعبەت و گالتەكردن لەگەلى و پىى وت: ھەى دوو گوى!! ئەم مئالە دەستى بۇ ھەردوو گوى بىردو دەستى كرد بە پىكەنىن و خەمى نەما، زانايان دەفەرموون: مەبەستى پېغەمبەر (ﷺ) لە (يَا ذَا الْأُذُنِينَ) فِيهِ مَذْخٌ لِدَكَائِهِ وَفَطْنَتِهِ

واتە: مەدح و ستائىشى ئەو مائالەي تىدايە، بە ماناي ئەي گوڭگرو گوڭپرايەل بەلئ ھەر ئەم ئەنەسى كورپى مالىكە براپەكى بچكۆلەي ھەبوو ناۋى (عومەير) بوو، چۆلەكەيەكى ھەبوو، پەتى كردبوو ھە قاجى بۇ خۆي يارى پى دەكرد، رۇژىكىيان ئەم چۆلەكەيە مردار بۆۋەو مرد، ئەم مائالە كە زۆر ھۆگرى ئەم چۆلەكەيە ببوو، زۆرى پەرۇش بوو، بۆي پەشپوھال بوو، مات و مەلوول دانىشتبوو، رۇژىكىيان كە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) سەردانى ئەم مائالەي كرد، بىنى كە ئەم مائالە (عومەير) زۆر غەمبارەو ھىچ كەيفى نىيەو بە كزۆلى بۇ خۆي لە شوپىنكەۋە لىي دانىشتوۋە، پىغەمبەرى غەمخۆرى ھەموو كەس پرسى: ئەرى ئەم مائالە جوانە بۇ وا خەمبارە؟! چى لى بەسەر ھاتوۋە، كى دلى ئازار داۋە؟ وتيان: قوربان، ئەو چۆلەكەكەي مردار بۆتەۋە، لە پەرۇشى ئەو وا خەمبارە.

پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ويستى كە يارى و گائتەيەكى دلخۆشكەرى لەگەل بكات و ماتى و مەلوولى ئەم مائالە غەمبارە بشكىنى، بۆيە پىي وت: (يا أبا عمير، ما فعل النغير؟!). ئەي ئەبو عومەير، ئەو چۆلەكەكەت چى كرد؟! بۇ ئەۋەي مائالەكەش دەست بكات بە قسەكردن و باسى مردنى چۆلەكەكەي بۇ بگىرپتەۋەو دەرگاي گەفتوگۆي لەگەل بكاتەۋەو مردنى چۆلەكەكەي - كە لە دلى ئەو مائالەدا زۆر گەۋرەيە- بە لاۋە بكات بە شتىكى ناسايى.

جا ئيماندارانى بەرپىز: ئەگەر دالئەۋايى بۇ بولبوليىكى مردوۋى

منالیک بکری، ئەهی دەبی چەند گەورە بی، چەند کاریکی پیروۆزو به بههاو نرخ بی، که دلنەوایی کەسێک بکری که خوشەوویستیکی لە دەست دابی، که مەرقە، که پارچەیه که لە ژیان، لە مائی، لە جەرگی، ئەهی ئەگەر ئەو کەسە خەمبارە، چاو بە فرمیسکە، بە تو سیبوری بو بی و دلی ئارام ببیتەو، دەبی پاداشتی لای خوای گەورە چەندە زۆر بی؟

بەلام بەرپێزان: ئایا ئەم تەعزیم و پەرسانەهی ئەمەروۆ ناو ئیمە ئەو جوۆریه که شەرع باسی دەکات؟! ئایا بەر ئەو هەموو ئەجرو پاداشتە دەکەوین؟! لە وەلامدا دەلێین: پاداشتی خوایی و ئەجری قیامەت، کاتی دەست مەرق دەکەوێ که بە پێی شەرع ئەنجامی بدات، پەحمەتی خوا لە (فوزەیلی کوری عیاض) که فەرمووێتی: (العَمَلُ الصَّالِحُ لَا يَقْبَلُ حَتَّىٰ يَكُونَ أَخْلَصَ الْعَمَلِ وَأَضُوبَهُ، قِيلَ لَهُ فَمَا أَخْلَصَ الْعَمَلُ؟ قَالَ: أَنْ يَكُونَ لِلَّهِ، قِيلَ فَمَا أَضُوبَهُ؟ أَنْ يَكُونَ عَلَى السُّنَّةِ، أَي عَلَىٰ وَفْقِ مَاشَرَعَةِ اللَّهِ تَعَالَى).

واتە: کردەووی جوان و باش وەرنایگری و قبول نابی لای خوای گەورە، هەتاو هەکو پاکترین و پووختترین کردەو نەبی، پێی وترا: مەبەست لە خالیص ترین و پاکترین کردەو چیه؟! فەرمووی: ئەو کردەوویە که تەنهاو تەنها لەبەر خوا ئەنجام درابی، دوور بی لە هەموو پیاو حەز بە خۆدەرختن و ناوو ناوبانگیک.. وترا: ئەهی مەبەستت لە پووختترین کردەو چیه؟ فەرمووی: ئەو کردەوویە که

لہ سہر سونہتی پیغہ مہر (ﷺ) نہ نجام درائی، واتہ: کردہ وہیہ کی شہری بی، کہ شہر ع پہ سہندی کردی۔

حہ زرتی عومہری کوری خہ طاب، ہہ موو جاری لہ دوعاو پارانہ وہ کانیدا دہیفہ رموو: (اللَّهُمَّ اجْعَلْ عَمَلِي كَلَّةً صَالِحاً، وَاجْعَلْهُ لِي وَجْهًا خَالِصًا).

بہ لام دہی نہوہش بزائین، کہ پاکی نیہت و نیخلاص و دل سوزی لہ مہ بہ ستدا، نہ گہر بہ گو پڑی شہر ع نہ کری، سود بہ خاوندہ کی ناگہ یہ نی، خو موشریکہ کان وایان گومان دہ برد کہ عیبادت و بہ ندایہ تیان بو خوی گہ ورہ پاک و پر لہ نی خلاصہ، وہ نہ وان کاتی کہ نہ و بتانہ دہ پہ رستن، ہہر لہ بہر نہوہ دہیان پہ رستن کہ لہ خوی گہ ورمیان نریک بکہ نہوہ!!

بہ لی، ہہر سہر کردیہ ک کہ شہر ع پہ سہندی نہ کردی، بہ وہی کہ نہ نجامدہری نہو کارہ بلئی من نیہتی خیرم ہہ بووہو مہ بہ ستہم چاکہ بووہ، بہو نیہتہ خیرہ نہو کارہ نابئی بہ خیر، ہہر وہ کو (عہ بدوللای کوری مہ سعود) کاتی بینی کہ سیک کاریک دکات کہ شہر ع نہی لی کردوہ، فہرمووی: نہو کارہ مہ کہ، کابرا وتی: (مَا أَرَدْنَا إِلَّا الْخَيْرَ) نیہ لہ خیر زیاتر مہ بہ ستیکمان لہ دلدا نیہ، عہ بدوللای کوری مہ سعود فہرمووی: (وَكَمْ مِنْ مُرِيدٍ لِلْخَيْرِ لَنْ يُصِيبَهُ، إِنْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) حَدَّثَنَا أَنْ قَوْمًا يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لِأِيحَاوِزَ تَرَاهِيَهُمْ) صَحِيح مُسْلِم، حَدِيثَ رَقْم: ۱۰۶۶.

واتہ: نای چہند کہ س ہہیہ عہ ودالی خیرہو بہ لام نای پکی،

پیغمبهری خوا (ﷺ) بوئی باس کردووین که کهسانیک قورئان دهخوینن، بهلام له قورگیان ناچیتته خوارهوهو هیج سویدیان پی ناگهیهنی!..

صهحابی پایهبهرز، هه لگری نهینییهکانی پیغمبهری خوا (ﷺ) (صاحبُ الرُّسول) حوزهیفه یهمانی فهرموویهتی: (كُلُّ عِبَادَةٍ لَمْ يَتَعَبَّدْهَا أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) فَلَا تَعْبُدُوهَا، فَإِنَّ الْأَوَّلَ لَمْ يَدْعَ لِلْآخِرِ مَقَالًا).

واته: عهر عیبادت و خواپهرستییه که هاوهلانی پیغمبهر (ﷺ) پیی هه ل نهستان ئیوهش مهیکهن، چونکه چینی یهکهم که هاوهلانی پیغمبهرن (ﷺ) هیچیان بو چینی دوا ی خویان نههیشتوتهوه له خیره چاکه که قسهی تیدا بکهن..

پیغمبهری خوا (ﷺ) فهرموویهتی: (مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ زِدٌّ) رواه مُسْلِمٌ، حدیث رقم: ۱۷۱۸.

واته: ههرکهسێک ههر کارو کردهوهیه که نهنجام بدات که فهرمانی ئیمهی لهسه نهبووبیت، ئهوه به سهریدا دهریتتهوهو خوی گهوره لئی قبول ناکات..

خو رهنگه یهکی بل: ئهی ئهوه نییه پیغمبهری خوا (ﷺ) فهرموویهتی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَّا نَوَى). رواه البخاري، حدیث رقم: ۱.

له وهلامدا دهئین: نهمه بو کهسێکه که کارهکهی به گویرهی شهرع کردوه، بهلام له دلتهوه بو ریاو خودمرخستن کردوه، دیسانهوه

ئەوھش لاي خەلك بە زاھىر شەرعىيە، بەلام خوا بە نىھتى ناو دلى
لەگەل دەكات و رەتى دەكاتەوھ بە سەرىدا..

لەبەر ئەوھ موصلمانانى بەرپز، با لەم مەسەلەي تەعزىيە و
پەرسەشدا، بگەرپىنەوھ بو خزمەت شەرع و لە خوئمانەوھ لىي زياد
نەكەين و پەرسەگانمان با دوور بن لە ناشەرعى، بە ئومىدى ئەوھى
خوای گەورە رحەم بە زىندوو و بە مردووئانمان بكات و لە ھەموو
لايەكمان خوئش بىت..

سەرچاوەكان:

- ۱- رياض الصالحين، الإمام النووي، باب الصبر.
- ۲- لاتخزن، محمد متولي الشعراوي، ص ۲۲۷.
- ۳- المائة الثانية من صحيح وصايا الرسول (ﷺ) سغد يوسف أبو عزيز ج ۱ ص ۶۲.
- ۴- گوڤارى ھونيا، ژمارە ۲۱ ل ۱۳.
- ۵- أساسيات الثقافة الإسلامية، الصادق بن عبدالرحمن الغرياني، ص ۴۶۵ و ۱۰۶.
- ۶- لاتخزن، محمد عبدالغاطي بحيري، ص ۳۳.

بەشى سىيەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَضَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

بەپىزان؛ لە بارەى تەعزىيەووە لە رووى شەرعىيەووە شىۋازەكەى
ئەوويە كە دئنهوايى ئەو كەسە بكەى كە خۆشەويست و ئازىزىكى
لەدەست داو، وە دوعاى خىر بۆ مردووەكەى بكەى كە خوا لىي
خۆش بىت. بە مانايەكى تر: تەعزىيە برىتىيە لە بوونى تۆ لە
لاى ئەو كەسەى كە كەسىكى مردووەو بە بوونى تۆ لە لاي دلى
بكرىتەووە غەم و پەژارەى كەم ببىتەووە، بەلام پىويستە لە پرسەو
تەعزىيەدا پەچاوى ئەم خالانە بكرى:

۱- لەبەر خاترى خواى گەورە بچى و بزانى مافىكى براى موسلمانته
لە سەرت.

۲- نان نە خۆى لە مالى خاوەن پرسەو ئەگەر لىت نزيك بوو تۆ
نانى بۆ حازر بكەى.

۳- دانىشتنى تەعزىيەت بەو شىۋەيە بى كە باسى دەكەين:
دانىشتن بۆ تەعزىيە لە رووى شەرعەووە؛ ئەگەر سەپرى ژيانى

پېغەمبەرى خوا (ﷺ) بىكەين دەبىننن لە ژيانى خۇيدا ئەو ھەموو خۇشەۋىستەى ۋەفاتیان كىرد.

لە سەردەمى مەدىنەدا، سى كچى ۋەفاتیان كىرد، ئىبراھىمى تاقانەى ۋەفاتی كىرد، ھەمزەى مامى شەھىد كىرا، جەعفەرى ئامۇزای شەھىد كىرا، ئەو ھەموو سەھابە ئازىزەى كە ھەموویانى بە خزمى خۇى دەزانى ۋ پەيوەندى نىۋانىيان لە پەيوەندى خزمایەتى ۋ كەسایەتى زۆر بەھىزتر بوو، بۇ ھەرىكەيان مەرزون ۋ خەمبارى زۆر بەسەردا ھات، بۇى دانىشت لە مالىھو، بەلام خۇ كەس نەچوۋ تەعزىھو پىرسەى لى بىكات، ھەر لە رىگاۋ بان ۋ كاتى نوپۇزى مزگەۋتدا، دلدانەۋەيان بۇ پېغەمبەر (ﷺ) دەردەبىرى.

لە سەھىجى بوخارىدا، بە ژمارە فەرموۋدەى (۱۲۹۹) لە خاتوو عائىشەۋە، دەفەرمۇى: (لَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ قَتَلَ ابْنَ حَارِثَةَ وَجَعْفَرَ ابْنَ رِوَاحَةَ جَلَسَ يُغْرِفُ فِيهِ الْحُزْنَ). واتە: كاتى ھەۋالى شەھىدبوۋنى زەيدى كۆرى خارىسەۋ جەعفەرو ەبىدوللاى كۆرى رەۋاحە گەپىشتە پېغەمبەر (ﷺ)، مەرزونى ۋ خەمبارى بە پېغەمبەرى خواۋە دەبىنراۋ بە ئاشكرا پىۋەى دىاربوو. بەلام ئەۋەتا خاتوو عائىشە نافەرمۇى خەلگى دەھاتن بۇ لای ۋ كۆرۋ مەجلىسى تەعزىھى گرتبوو، ۋە لە سىرەى موبارەكىدا نەھاتوۋە كە دۋاى ۋەفاتی پىرسەۋ تەعزىھى بۇ دانراى ۋە ھىچ كام لە خولەفای راشىدىن تەعزىھو پىرسەى بەم شىۋەى ئەمىرۇيان بۇ دانەنراۋە.

ئەمجا با بچىنە لاي زانايانى گەورە ئىسلام بزائىن چيان
 ھەرموۋە: ئىمامى (نەوۋەي) لە كىتابى بەنرخەكەى خۇيدا (الأذكار)
 دەفەر موى: (قال الشافعي وأصحابنا رحمهم الله يكره الجلوس للتغذية،
 قالوا: يعني بالجلوس أن يجتمع أهل الميت في بيت ليقتصد منهم من أراد
 التغذية، بل ينبغي أن ينصرفوا في حوائجهم، ولا فرق بين الرجال والنساء
 في كراهة الجلوس لها... وهذه كراهة تنزيه إذا لم يكن معها محدث آخر،
 فإن ضم إليها أمر آخر من البدع المحرمة كما هو الغالب منها في العادة كان
 ذلك حراماً من قبائح المحرمات، فإنه محدث. وثبت في الصحيح: إن كل
 محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة. والله أعلم).

واتە: شافىعى و زانايانى پەيرەوى شافىعى - پەرحمەتيان لى بى-
 وتوويانە: دانىشتن بۇ سەرەخۇشى ناپەسەندو مەكروھە. وتوويانە:
 مەبەست لە دانىشتن ئەومىيە كەسوكارى مردوۋەكە لە مائىكىدا
 كۆبىنەوۋە بۇ ئەوۋى ھەركەس ويستى سەرەخۇشيان لى بىكات بچىت
 بۇ لايان، بەلكو پىويستە بچن بە لاي كارو پىويستى خۇيانەوۋە، لەو
 كەراھەتى دانىشتنەشدا جياوازى نىيە لە نيوان پياوو ئافرەتدا، ئەم
 كەراھەتە تەنزىھىيە ئەگەر ھىچ داھىنراۋىكى ترى لەگەلدا نەبى،
 ئەگەر شتىكى ترى لە بىدعە حەرامەكان چوۋە پال - ۋەك بە زۆرى
 باۋە- ئەوۋە حەرامەو لە حەرامە ناشىرىنەكانە، چونكە داھىنراۋەو
 لە فەرموۋدەشدا چەسپاۋە كە ھەموو داھىنراۋىك بىدعەيەو ھەموو
 بىدعەيەكىش گومپامىيە..

بہ لام لہ زانیانی سہردہم، زانای گہورہو نازدار: (صالح آل الشیخ) دمفرموی:
 (إِنَّ الشَّيْخَ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ بَازٍ، وَبَقِيَّةَ الْمَشَائِخِ يَقُولُونَ: لَا بَأْسَ بِالْإِجْتِمَاعِ).

واتہ: شیخ بن بازو باقی زانیان فرموویانہ: دانیشتن لہ شوینیکدا
 بؤ پرسہو تہعزیہ بہ خراب نازانین، چونکہ لہ ٹہمپوڈا وھکو زہمانی
 زوو ناتوانری کہ لہ ریگاؤ بان و سہر دوکان و ناو کشتوکال تہعزیہ لہ
 خاومن مردوو بکری، بؤیہ ٹہگہر کہ سوکارو خوٹھوویستانی مردووہکہ،
 بؤ ماوہی سی رپوژ لہ شوینیکدا دانیشتن، بہ بی ٹہوہی نان حازر بکری
 و چا بگیپردری و قورٹان بہ پارہ بخویندري و خاومن تہعزیہ تووشی
 بیزاروی و نارہحتی بکری، وہ خاومن مردوو بہ چاوپیکہوتنی ٹہو
 کہسانہی دہچنہ لای و پرسہی لی دہکن، صہبوری و ٹارامی بؤ بی و
 لہ خہمی کہم ببیتہوہ، ٹہوہ درووستہ.. زانیان دمفرموون: (وَمَنْ أَفْتَى
 بِمَشْرُوعِيَةِ الْإِجْتِمَاعِ قَالَ: إِنَّهُ يَدْخُلُ تَحْتَ قَاعِدَةِ: الْوَسِيلَةِ لِلْمَشْرُوعِ مَشْرُوعٌ،
 وَأَنَّ الْوَسَائِلَ لَهَا أَحْكَامُ الْمَقْصِدِ، فَلَمَّا كَانَ الْمَقْصِدُ وَهُوَ السَّعْيُ مَشْرُوعًا، فَوَسِيلَتُهُ
 الْآنَ وَهِيَ الْإِجْتِمَاعُ مَشْرُوعَةٌ).. (يسألونك... د. حسام الدين ج ۵ ص ۲۳).

بہ لام ٹہمپو لہم سہردہمہدا بہ تاییہتی زیادہرہوی کردن لہ
 پرسہو تہعزیہدا گہیشٹوتہ رادہی بی شہرعی وھکو:

۱- دروستکردنی ہولی تاییہت بہ ناوی تہعزیہخانہوہ، کہ بہ
 لای ہندی لہ زانیانہوہ، فرمانرہوای ولات پیویستہ ہٹسی بہ
 رپوخاندنی پرسہخانہکان، خو ٹہگہر بارودوخیکی ناچارکہر وای
 کرد کہ ہولی پرسہ بی ٹہوا:

لە پروى بىناسازى و پاگوخاۋىنىيەۋە زۆر لە مزگەۋتەكە خۇشترەو
پاگوخاۋىن ترە!! بىنىۋمانە تەغزىەخانە ھەموۋى كاشى كراۋە، كەجى
مزگەۋتەكە جىمەنتۆكەى ھەموۋى ھەئىداۋە ھەئكەناۋەتەۋە.

لەم ۋلاتەى ئىمە نەبى كە چەند سائىكە ئەمە پەيدا بوۋە، لە
ھەموۋ دىيادا تەغزىەخانە لەناۋ مزگەۋتدا دروست نەكراۋە.. ئاى بە
داخەۋە ئىمە مردوۋپەرۋەرى زىندوۋكوژىن. باشە ژىر مزگەۋت بازارو
دوكان بى و دەيان كەس تىيدا خەرىكى كارو كەسابەتى ھەئال بن
و ۋەختى نوپژ بىنە مزگەۋت، باشتر نىيە لەم ھەموۋ تەغزىەخانە
گەۋرەيەۋ خەرجكردنى ئەۋ ھەموۋ پارەى كە بە ناۋى مزگەۋتەۋە
لەۋ خەئكە كوكرائەتەۋەۋە لەۋ بى شەرەيەدا خەرج بكرى!؟

بەپىزان: ئەمەى كە وتمان دەربارەى دانىشتن بۇ تەغزىە، كە لانى كەمى
مەكروھ و ناپەسەندە، دانىشتنە بۇ تەغزىە لە رۇژدا، لە كاتى پىرسەدا،
ئەى ئەۋ كەسانەى كە دۋاى ھەئسانى تەغزىەخانەكەش ۋاز لە كەسوكارو
بنەمالەى مردوۋ ناھىن، ھەپانە شەۋانەش ھەر دەچنەۋە بۇ دانىشتن بۇ
تەغزىە، كە دەست دەكەن بە باسى سىياسى و نىۋدەۋلەتى و چاى بە دەمەۋە
دەخۇنەۋە، بى رەچاۋكردنى ھالى خاۋەن پىرسەۋ ھىلاكى و ماندوۋبوۋنى،
كە بە راستى ئەم دانىشتنە بەم شىۋەيە زولم و بىۋپىژدانىيە.

ئىماندارانى بەپىژ: بە راستى ئەم تەغزىەى كە ئەمىرۇ دەكرى،
بەم شىۋازەى ئىستاي، زۆربەى ھەرە زۆرى لە شەرەدا جىي نابتەۋە،
بەم بەلگانە:

۱- هه‌موویان گیرمان خواردوو به ده‌ست ته‌عزیه‌وه، هه‌موومان له دانیشتن و وه‌ستانی ته‌عزیه‌ی خزم و که‌س و دوستانمان نه‌ترسین، ده‌ی نه‌گه‌ر ته‌عزیه به‌م شیوه‌یه شه‌ری بوایه، نه‌ده‌بوو نه‌م نار‌ه‌ه‌تی و ئازارو ماندوو‌بوونه‌ی تیدا بوایه، چونکه نه‌وه‌ی ئیسلام فه‌رمانی پیکردوو نار‌ه‌ه‌تی و ئازاری تیدا نییه. (وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ). تۆی موسلمان وهره به پپی شه‌ر ته‌عزیه دابنئ، هه‌ر له‌سه‌ر قه‌برانه‌وه بلاوه‌ی لی بکه‌و با دراوسی و خزم و دوستان نان بۆ که‌سوکاری خاوه‌ن پرسه به تاییه‌ت مال و منالی ئاماده بکه‌ن -نه‌ک نانیان پئ ئاماده بکه‌ن- ئایا نه‌و کاته ته‌عزیه کوپی گرانه؟! هه‌ر نه‌وه‌ی که نه‌م‌پۆ ته‌عزیه نه‌و هه‌موو نار‌ه‌ه‌تییه‌ی تیدایه بۆ خۆی به‌لگه‌یه‌کی گه‌وره‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که شه‌ری نییه.

زانایه‌ک قسه‌یه‌کی به‌جئ و جوانی هه‌یه که ده‌فه‌رموی: (النَّاسُ إِذَا صَارَتْ أَعْمَالُهُمْ لِغَيْرِ اللَّهِ، أَصَابَهُمُ الْعَنْتُ وَالشُّقَاءُ). (أَسَاسِيَاتُ الثَّقَافَةِ الْإِسْلَامِيَّةِ، ص ٤٧٧).

واته: هه‌رکاتی خه‌لکی کرده‌وه‌کانیان بۆ غه‌یری ره‌زامه‌ندی خوا بوو -وه به گوپه‌ری شه‌ر نه‌نجامی نه‌دا- نه‌وه تووشی ماندوو‌بوون و چه‌رمه‌سه‌ری و به‌دبه‌ختی ده‌بن..

۲- ته‌عزیه بۆ دل‌دانه‌وه‌یه، به مه‌به‌ستی:

أ- نه‌جرو پاداشت ده‌ستکه‌وتن لای خوای گه‌وره، که به‌جیه‌پنانی مافیکی برای موسلمان له‌سه‌ر برای موسلمانی به‌م ته‌عزیه و دل‌دانه‌وه‌و

هاوخەمییه جێبه جێ دەبی و پاداشتی خۆی لەسەر وەردەگیری، که پیغەمبەری خوا (ﷺ) لە فەرموودی شیرینیدا ئاماژەى پێدا.

ب- به چەند وشەیهکی شەعی و جوان دلدانهوهی خاوهن مردوو بکهی.
ج- دوعایهکی خێر بۆ مردوو که بکهی، به لگو ئەو هه موو کهسهی که پرسه بۆ خاوهن مردو دهردهبرن و دهئین: یا رهبی خوا لئی خوۆش بی - ئەگەر له دەمی پاک و دلی به کوئهوه بی و بۆ رپاو رووپامایی نه بی، ئەوه ان شاءالله خوا لهو مردوووه خوۆش ده بیت، پیغەمبەری خوا (ﷺ) ده فەر مویت: (أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ) زواہ البخاری ۱۳۶۸.

واته: هەر موسلمانیک چوار کهسی ئیماندار شاهیدی چاکه ی بۆ بدن و بلین به راستی که سیکی چاک و باش بوو، ئەوه خۆی گه وره ئەو موسلمانە ده خاته به هه شته وه.

به لام ئیمانداران: بفرموون با به وردی سه یر بکهین و سه رنج بدهین، ئایا ته عزیه ی ئەمرۆ ئەو خالانه ی تێدایه که باسمان کردن؟ بیگومان له زۆر به یاندا نه خیر. چونکه:

ا- کهم کهس بۆ پاداشتی خوایی ده چن بۆ ته عزیه، ئەگەر ده ئلی واییه پیت ده سه له یئم: له شه رعدا دوو خیری زۆر گه وره هه یه، که هه م بۆ ئەو کهسه ی ده یکات هه م بۆ خاوهنی مردوو که، هه م بۆ مردوو که قازانج و سویدیکی یه گجار زۆری هه یه، ئەویش نوژی جەنازه و چوونه سه ر قه برانه، چونکه به ئاماده بوونی خه لکیکی

زۆر لە كاتى نوپىزى جەنازەو كاتى بە خاكسپاردنى مردوۋەكە، دلى خاۋەن مردوۋ لە ھەموو كاتى زياتر ئارام دەگرى. كە ئەگەر لەم دوو ھالەتەدا دەورى چۆل بوو، بە خوا ھىچ كات بە قەرەبالغى تەعزىيە دلى ناكىرتەۋە، ئاھا شەرع چەند جوان قەرموۋىيەتى، ئاگاتان لەو دوو ھالەتە بى ۋ باسى دانىشتنى تەعزىيەى مزگەوت و مائەۋەى نەكردوۋە. بەلام بە داخەۋە بە چاۋى خۇمان دەبىنن ئەو ھەموو خەلكە لە ھەۋشەى مزگەۋتدايە، ئاۋ ھەيە، شوپن ھەيە، نوپىزى جەنازە (مردوۋ) ئەۋەندە ئاسانە ھەموو كەس دەتوانى فېرى بى ۋ ئەنجامى بدات، تەنانەت ھەر ھىچ نەلىي ۋەكو ئەو ھەموو مۇسلمانە لە رىزى نوپىزى مردوۋدا بوەستى ۋ ھەر (الله اكبر) بكەى نوپىزەكەت دروستەو ئەجرو پاداشتەكەت دەستگىر دەبى، كەچى كاتى مامۇستاي مزگەوت بانگ دەكاو دەفەرمۇي: رەمەتى خواتان لى بى، كى نوپىزى جەنازە دەكات با ئامادە بى، كەچى جىگاي داخە زۆرىك لەو خەلكە بەملاۋادا خۇى لادەدات ۋ ئامادە نىيە ئەم نوپىزى جەنازە بكات، كە ديارە ئەم كەسە: خىرى ناۋى بۇ خۇى، ۋە دەيسەلمىنى مردوۋەكەشى خۇش ناۋى - خۇشەۋىستى راستەقىنە بناغەكەى لەسەر دىندارى ۋ خۇشەۋىستى لەبەر خوا دامەزراۋە - چونكە ئەگەر مردوۋەكەى خۇش بوپىستايە، نوپىزى مردوۋى بە جەماعەت لەسەر دەكرد، لەبەر ئەۋەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) قەرموۋىيەتى: (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ، فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا، لَا يَشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا، إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ).

واته: ههر موسلمانیک بمرئ و چل پیاو له و که سانهی که هیچ جوړه هاوبه شییه گیان بو خوا دانه ناوه، له سهر جه نازه که ی بوهستن و نویژی مردووی له سهر بکهن، نه وه نه نو یژی مردووه و نه و دوعا خیرانه ی که بو نه و مردووه ی ده کهن، ده بیته هوی شه فاعهت و تکاکاری له لای خوا بو نه و مردووه و خوا تکاکه یان و هر ده گری و له و مردووه خو ش ده بیته... هه روه ها له فهرمووده یه کی تر دا، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) د فهرموی: (مَنْ مُؤْمِنٍ يَمُوتُ، فَيُصَلِّي عَلَيْهِ ثَلَاثَةَ صُفُوفٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أُوجِبَ).

واته: ههر ئیماندا ئیک بمرئ و سی ریز له موسلمانان نویژی مردووی له سهر بکهن، نه و بو ی واجب ده بیته. واته: لیخو ش بوونی خوای بو واجب ده بیته، چونکه نویژی مردوو، داوای لیخو ش بوونی خوایه بو مردووه که، وه هه روه ها چوونه سه ر فه بران، که خیر و پادا شته که ی نه وه نده گه ور میه، له فهرمووده دا هاتووه که: (مَنْ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ فَلَهُ قِيرَاطٌ، وَمَنْ أَنْتَظَرَهَا حَتَّى تَوْضَعَ فِي اللَّحْدِ، فَلَهُ قِيرَاطَانِ، وَالْقِيرَاطَانِ مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ) رواه أحمد في مسنده: ٤٨٦٧، الصُّحِيحَةُ: ٢٣٥١.

واته: هه رکه سی نویژی مردوو له سهر جه نازمه یه کات، نه وه قیراتی که پادا شتی ده ست ده که وی، وه هه رکه سیش دوای نه وه ی نویژی مردووه که ی کرد، چاوه رپی کرد هه تا مردووه که ش ده خرپته گوږه وه، نه وه به نه ندازه ی دوو قیرات پادا شتی بو دنوسری، نه مجا پیغه مبه ر خوا (ﷺ) فهرمووی: مه به ست له دوو قیرات، وینه ی دوو شاخ و چپای

زۆر گەورەن، واتە بە قورسايى دوو شاخى گەورە چاگە بۇ ئەو كەسە دەنوسرى!.. كەچى بە داخەوۋە كەس خۇى ناگەپەنئىتە سەر قەبران و پەلەى بۇ ناكات بۇ ئەوۋى ئەو پاداشتە گەورەى بە نىسب بىي، بەلام خەرىكە ئوتومبىلەكەى وەردەگىرئى بۇ ئەوۋى فرىاي تەعزىەكە بىكەوى، كە بە راستى زۆربەى بۇ پىايە، چەند جار ئىمەى مامۇستايانى ئاينى و ئىوۋى بەرپىزىش سەرنجمان داوۋ، كاتىك كەسىك مردوۋە، كورەكانى و براكانى و مام و خال و خزمە نىزىكەگان، فەقىرو ھەزارو نەناسراون، لە مزگەوت و لەسەر قەبران بە ھەمووى (۲۰) كەسى لى نەبوۋە، كەچى لە كاتى تەعزىەكەپدا كە خزمىكى دوورى مەسئول و دەۋلەمەندو ناودار بووۋە ھاتوۋە بەشدارى پرسەكەى كردوۋە، خەلگى لەبەر خاترى ئەو ئەوۋەندە ھاتوۋە بۇ تەعزىەكەى شوپن نەبوۋە لىي دانىشى!! كەواتە: مەبەست و ئامانچ لە تەعزىەى ئەم رۇزگارە بە زۆرى بۇ پاداشتى خوايى نىيە، ھىندەى بۇ دونياو خاترى خەلكە.

خالى دووۋە: وتمان پىۋىستە بە چەند وشەپەكى شەرىعى و جوان دلدانەوۋى خاۋەن مردوۋەكە بىكەى، كەچى ھى وا ھەپە دەلى: بۇ خۇتان سەلا مەت بن، عومرى درىژى بۇ خۇتان بەجى ھىشتىبى. بىروا بىكەن لە تەعزىەدا گوپم لى بوۋە، ئەو كەسەى ھاتوۋە بۇ تەعزىە بە خاۋەن مردوۋى وتوۋە: عەفوى كا!! باشە كى عەفوى كا؟! ئەى بۇ نائىيى خوا عەفوى كا، بۇ ناوى خوا -سبجائە وتعالى- كە ھەر ئەو -العفو- ناھىنى؟

خالى سۆيىم؛ دوعا بە كۆل و بە دل بۆ مردووھكە بىكرى، بەلام زۆرىبەى ئەوانەى بەشدارى پىرسە دەكەن، ھەر وھكو عادەت دەلئىن خوا لىى خۆش بى، ئەينا دلئى ئاگای لە دوعاگە نىبە، ئەمەى باسى دەكەم لە بواری نوكتەو قسەى خۆش نىبە، ھەقىقەتەو رووى داوھ.

لە شارى (ك) لە كوردستانى خۇمان، كابرايەكى نۇكاو فرۇش چوبووھ تەعزىبەكەوھ لەناو تەعزىبەكەدا كە ھەر خەيالى لای نۇكاوھكەى ببوو، ھاواری كىردبوو: نۇكاو نۇكاو!!

لە شارى (س) پىش ھەر لە كوردستانى خۇمان، سالى پار كابرايەك لە پىرسەبەكدا، لە كاتى ھەلسانى دواى فاتىحە خويىندەكەيدا، لە جىياتى رووبەرووى خاوەن پىرسە بلى: خوا لىى خۆش بى، وتبووى: خوا بازارتان با!! واى زانىوھ ھەر لە بازارە!

بەلام زانايان ھەرموويانە: (التعزية في الحقيقة ليست تهنئة كما ظننا بغض العوام) شرح رياض الصالحين - ابن عثيمين - ج ۱ ص ۹۲.

بەلئى موسلمانانى بەرپىز: لەمىرۇدا تەعزىبە چەندان جۆرە رەفتارى ناشەرى و سەرھەنجامى خرابى لى كەوتۇتەوھو دىنبايەك لە بىدەو داھىنراوى ناپەسەندو خراب و ھەرامى ھاتۇتە پال، لەوانە:

۱- كىردنى كۆرۈ ھەربالغى ئەو سەرھەخۇشىبە بە ھۇكارىك بۆ بەخۇنازىن و ھىزلىدان و خۇرانواندىن بەسەر خەلكى موسلماندا، بىگومان ئەمەش پىچەوانەى ئەوھىبە كە خواى گەورە دەفەر موپىن: (وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ) الانفال: ۴۷.

بېغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەر موى: (إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا،
حَتَّى لَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ، وَلَا يَفْخَرُ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

واتە: بېگومان خوا وەحى بۇ کردووم كە ئىۋە خۇ بەكەم زان
بن، بۇ ئەۋەى هېچ كامتان ستم لە كەسى تر نەكات و هېچ كامتان
شانازى بەسەر كەسى تردا نەكات.

بە داخەۋە دەبىنن لە كاتى پەرسە و تەعزىيەدا هېزى عەشىرەت و بنەمالە
دەنۋىندرى و زۆرترىن خەلك كۆدەكرىتەۋەو خۇى پىۋە ھەلدەكېشىرى كە
تەعزىيەى فلان بنەمالە زۆر قەرەبالغە!! ھەرۋەھا ئەمرو تەعزىيە بۆتە
مەيدانى حىزبىيەتى كرىن و لافىتە ھەلۋاسىنى حىزبەكان.

مردوو شەيتان وازى لى ھىناۋە، حىزب ھىشتا وازى لى ناھىنى،
پەرسەى وا ھەيە چەندىن لافىتەى پىۋەيە، ھەريەكەى ھى حىزب و
لايەنىكى سىياسى و فەرمانگەيەك و رېكخراۋىك، ئەمە خرمى فلانەو
ئەۋە ھاۋرپى فلانە، خەرىكە وای لى بى خەلكى شانازى بە زۆرى
لافىتەى تەعزىيەى مردووەكانىشيانەۋە بكن!! خۇزگە حىزبەكان
ۋەكو دەستىان خستۆتە ناۋ ھەموو شتىكەۋە، ۋاوزيان لە مردووەكان
و تەعزىيەكان بەيىنايە.

۲- زۆرپىك لەو كەسانەى كە دەچن بۇ تەعزىيە، توۋشى پىايى و
رووپامايى دەبن بەرامبەر خاۋەن پەرسە، ئەۋىش بەۋەى كە زياد
لە پىۋىست ھەست و سۆزو ھاۋخەمى بە پروالەت و بە قسە بۇ
خاۋەن مردوو دەردەبەرن، بەلام لە ناخەۋە ۋا نىن و جار ھەيە كە

دووركە وتنەۋە بە زىمانىش نەفرەتى لى دەگەن! ئەۋەتتا كەسى ۋا ھەيە ئەگەر بىچى بۇ تەعزىيەك ۋ ئەۋەدى ئەۋ لەبەر خاترى چوۋە لەبەر قەرەبالغى چاۋى پىي نەكەۋتېئى ئەۋا دووبارەۋ سى بارە دەچىتەۋەۋ خۇي نىشان دەداتەۋە بۇ ئەۋەدى بۇي حىساب بىكەن!! كە ئەمەش بۇ خۇي جۇرئىك لە رپاۋ پوۋپامايى ۋ نىفاق دروست دەكات.

۳- كىردنى تەعزىيە بەرپى ۋ رەسىمىكى ۋا گەۋرەۋ گىرنگ كە لادان لىي تاۋانىكى قورس بىت لە دياردە خراپەكانىشى:

۱- ئامادەبوۋنى ناچارى، كە زۇربەي ئەۋەدى كە لە دوۋرەۋە دەچىتە تەعزىيە يان ئىشوكارى زەرورى بەجى ھىشتەۋ بە ئاشكرا نارەزايى خۇي دەردەبىرپى ۋ بەلكو ھەرچى دەيىبىنى ھاۋارىيەتى لە دەست تەعزىيەۋ ھەموۋى بە كارىكى قورسى دەزانى.

ب- ۋەستان بە پىۋە بە ناچارى، ئەگەر خاۋەن مردوۋ فەقەرەتاشى لەگەل بى ۋ لەتاۋ نازارى پىشت ۋ ئەژنۇي ئارامى لى بىرابى، ھەر ناچارە لەبەر لۇمەي خەلكى ھەر بە پىۋە بوەستى ۋ چەند كەس ھەبوۋە لە تەعزىيەدا ھىندە بە پىۋە ۋەستاۋە، بە لادا كەۋتوۋەۋ ئىتر لە ئەنجامى ئەۋ بى پىشۋىيەدا توۋشى گەلئ نەخۇشى بوۋە!! كە راسىت ۋ رەۋان تەعزىيە بۇتە (تەعزىب) ۋ سىزاۋ ئەشكەنجەدان، لە جىياتى دلدانەۋە.

۴- بەفەرپۇدانى كاتىكى زۇرى خەلكى بە تەعزىيەۋە، كەسانىك ھەن تەۋاۋى زىيانىان بۇتە رۇيشتن بۇ تەعزىيەۋ لەم تەعزىيە ناگەرپىنەۋە،

ھەوالى تەعزىيەھىكى تىريان پى دەدرى و بە ناچارى دەبى بۆى برون و ھەموو ژيانىان بۆتە تەعزىيەكردن، كە بە راستى ئەمەش كوشتنى كاتە، گەورەترىن سەرمايەى مروف كاتەكانىيەتى كە نابى ھەمووى لە تەعزىيەدا خەرج بكرى.

۵-ناچاركردنى خاوەن مردوو كە بگەوئتە خوئى و مەمنونى ئەم و ئەو بى و مال و سامانىكى زور خەرج بكات، كە جارى وا ھەيە قەرزى بۆ دەكات، ئەمە سەرھەپى دل بە خەمى و لە دەستجوونى نازىزو خۆشەويستانى، ھەر لەو كاتەوہ كە لەسەر قەبرانە دەبى خەمى دابىنكردنى خەرجى و پىويستى دانىشتنى تەعزىيەو جىگاو رىگادا بى، لەو ئەرك و زەحمەتانەش ئامادەكردنى خواردن بۆ ميوانانى تەعزىيە، كرىنى ئاو، ھەلدانى چادرو خىمە، كرتنى رىگاو بانى كۆلان و گەرەك، كرتنى قورئان خوئىن، پىويستىيەكانى سى رۆژانە، بەجىھىشتنى مال و حال لە لايەن زورىك لەوانەى دىنە پەرسە، بە تايبەتى ئافرەتان و پشتگوئخستنى مال و مىردو مانال، كە زور جار دەرنجامى نەخوازراوى خراپى لى دەكەوئتەوہ.

ھەروەھا پىسبوونى مال و جىگاو رىگائى خاوەن پەرسەو زور خانوو واى لى دى بەكەلك نامىنى، رەحمەتى خوا لە شىخ (سەيد سابىق) كە لە كتەبى (فہمۃ السنۃ) دا دەفەر موئ: (سوننەت واىە كە پەرسەو دلدانەوہ پىشكەش بكرى بە كەسوكارو خزمى مردوو، پاشان ھەريەكە بپروا بە لای كارو پىويستى خۆيەوہ، بەبى ئەوہى ھىچ كەس چ خاوەن پەرسەو چ سەرھەخوشىكەر بۆى دانىشت. ئەمە رىپرەوى پىشىنە چاكەكان بووہ،

وہ ئەھدە ئىمىن ۋە ئىمىن ھەندى كەس دەپكەن لە دانىشتن بۇ سەرھەخۇشى و پىزكردنى كورسى و پراختىنى فەرش و خەرچكردنى سامانى بېشومار لە پىناوى بەخۇنازىن و شانازىكردن، لەو كارە داھىنراوو بىدعە خرابانەھىە كە واجبە لەسەر موسلمانان لىي دوور بكەونەھو بويان حەرامە بىكەن، بە تايبەتى كە زۆرىكى سەرپىچى رېنىماي قورئانەو پىچەوانەھى سوننەتە و بە پىي دابونەرىتى نەفامى دەروات..).

لە كۆتايى ئەم وتارەشدا لەسەر بابەتى پرسەو تەعزىيە، بە پىويستى دەزانم كە روو لەو كەسانە بكەم كە مردوويان لى دەمرى و -ھىچ كەسىش نىيە لە ژيانىدا مردوويەكى ئازىزى لى نەروات- لە جىياتى لە سنوور تىپەراندى تەعزىيە تووشبوون بە ناشەرى، دلى خۇتان بە پاداشتى خواي گەورەو مېھرىبان خۇش بكەن كە بۇ ئارامگرانى داناو، كە خۇي فەرموويەتى: (إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ)، ھەرۋەھا بەو دەل خۇتان بدەنەو كە ئەو كەسەي كە مردوو بەجىي ھىشتن كاتى خۇي بوو، دەبوايە لەو كاتەداو لەو جىگەداو بەو رووداو بەمردايەو ھىچ خۇپارىزىيەكى لى نەدەكرا.

ژيان پەرە لە رووداوى سەرنجراكىش كە ھەمووى ئەو راستىيەمان بۇ دەسەلمىنى كە وتمان، بۇ نموونە: كەسنىك بە ناوى (ھنرى زىگانەد) دانىشتووى تەكساسى ئەمرىكا، لە لايەن براى خۇشەويستەكەيەو تەھەي لى كرا، بەلام فىشەكەكە بەرى نەكەوت و چوو نىو دارىكەو، پاش (۲۰) سال لەو رووداو، ھەر ئەو فىشەكە (ھنرى) كوشت!!

چۇن؟! كاتىك دىۋاي بىست سال ھىرى ئەو دارى ناۋ مالەكەى
بىرپەۋە، مەشەرەكە بەر فېشەكەكە كەوت كە لە دارەكەدا مابۇۋە لىي
دەرچوۋ بەر سەرى كەوت و دەستبەجى كوشتى!!.. (كۆمەل).

لە كوردستانى خۇشماندا، لە پارىزگاي سلىمانى، لە ناۋچەى
شارباژىر مالى كورپىك كە دانىشتوۋى شارى سلىمانى دەبن، بىرپار
دەدەن كە كچى مالىكى خزمىان كە لە گوندىكى شارەباژىر دادەنىش
بۇ كورەكەيان بخوازن، بەلئى خوازبىنى دەكرى و كچە پىشكەش بە
كورە دەكرى و ھەردوۋلا لەسەر ئەۋە رىك دەكەون كە لەبەر ئەۋەى
لە گوندەۋ ھۆلى شەكراۋخواردنەۋە نىيە ۋەكو شار، نان و خۇراكىكى
زۆر ئامادە بكەن و خزم و دۆستان بانگ بكەن بۇ رۆژى مارەكردنەكە،
بەلئى مالى زاۋا لە شارەۋە خەلكىكى خزم و دراۋسى و ناسىاۋ لەگەل
خۇيان دەبەن و دەچنە گوندەكەۋ نان و خۇراك حازر دەكرى و بۇ
خۇشى و دلكرانەۋە لەناۋ باخىكدا نان دەخۇن، سُبْحَانَ اللَّهِ لە كاتى
نانخواردندا كەلەكە دىۋارىكى وشكەكەلەكى بەرد، كە چەند سائە
دروست كراۋە ۋەكو رەۋەزى ناۋ رەزو باخ خۇلى لە دواۋەكراۋە ھىچ
كات بەردىكى لى نەجولاًۋە، لە پىدا ھەرەس دەكاۋ دەپوخى و كورپىك
كە ماۋەى چەند مانگىك بوۋە ھاۋسەرگىرى كردوۋە لە خزمانى
زاۋا، لەگەل خىزانەكەى بە يەكەۋە سىنىيەك نانپان ۋەرگرتوۋەۋ
بە خۇشپىيەۋە لەژىر ئەۋ دىۋارەدا نانپان خواردوۋە، بەلام بە ھۆى
رپوۋخانى ئەۋ ھەمو بەردەۋە بە سەرياندا دەستبەجى گيان لەدەست

دەدەن!! ئاخىر كى دەيزانى ئەو دىۋارە مەرگى ئەو دوو ھاوسەرە نوپىيەى لەخۇدا ھەشار داۋەو لە كات و ساتىكى ئاۋا پىر شايى و شادىدا، شايى دەكات بە شىۋەن؟! ئەمە دەستى قەدەرئىكە كە ھىچ كەس تۈنەى بەسەرىدا نىيەو پەى پىر نابات.. (بەيان، ژ: ۵).

پىروداۋىكى تر: لە دەزگاگانى راگەياندەنەو بەلاۋكرايەو بەندە خۇم گوپبىستى بووم كە لە رۇژى (۱۶/۱۲/۲۰۰۹)دا لە شارى موصل تەقىنەو ھىك بوو، يەكى لە قوربانىيەكان مەنالىكى تەمەن (ھەوت) رۇژ بوو، ئەم مەنە ھى ژن و پىاۋىك بوو كە (۱۲) سال بوو ژيانى ھاوسەريان پىكەو نەبوو، بەلام مەنەيان نەبوو بوو، دۋاى (۱۲) سال چاۋەرۋانى ئەم مەنەيان بوو، كە ھەفتەيەك بوو لەدايك ببوو، دايك و باۋكى بىر دىۋىان بۇ كوتان، لە رىگەدا بەر ئەو تەقىنەو ھى كەوتن و دايك و باۋكەكە سەلامەت بوون و مەنەكە دەستبەجى مرد!!!...

تا وتارى داھاتوو بەخواتان دەسپىرم

سەرچاۋەكان:

- ۱-أساسيات الثقافة الإسلامية، ص ۴۷۵، تأليف: الصادق بن عبدالرحمن.
- ۲-يسألونك، د. حسام الدين عفانة، ج ۵ ص ۳۳.
- ۳-منهاج الصالحين في الآداب الإسلامية، محمد عبدالعاطي بحيري، ص ۵۰۲، ۵۰۰.
- ۴-شرح رياض الصالحين، ابن عثيمين، ج ۱ ص ۹۲.
- ۵-رۇژنامەى كۆمەل.
- ۶-رۇژنامەى (بەيان) ژماه: ۵، ل ۱۱.

بەشى چوارەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

شاعىر زۆر جوان و راستى فەرموۋە:

(لَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَدْوُمُ لَوْاحِدٍ... لَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ فِيهَا مُخَلِّدًا).

ۋاتە: ئەگەر دونيا بۆ هيچ كەس تا سەر بوايه، ئەوا بە دۇنيايىيە ۋە دەبوايه پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بە ھەميشەيى تىيدا بىمايەتە ۋە ۋە هيچ كات ئەو خۆشەويست و نورى چاۋە دونيايى جىن نەھىشتايە. بەئى ئىماندارانى بەرپىز: بىجگە لە دۇدانە ۋە ۋە خەلكى بۆ خاۋەن مردوو، ۋا چاگە ئەو كەسەي مردوۋى لى دەمرى خۆشى دلى خۆي بداتە ۋە ۋە دىنە ۋايبى خۆي بكات بە ۋەي:

۱- ئەمە رىبازى ھەموو كەس يىكە ۋە ئەو كەسەي مردوۋە كاتى ديارىكراۋى خۆيەتى ۋە ھەردەبوو لەم سات و كاتەدا بمرى و نە پيش دەخرى، نە دوا دەخرى.

۲- ئەو كەسەي خۆشەويستىكى دەمرى، چاك وايه تەنھا دوعاى ئەو ۋە بۆ مردوۋەكەي بكات كە بە ئىمانە ۋە مردبى، ۋە خواي گەورە

لہ ریزی چاکان و پاکان و مری بگری، چونکہ نہو کاتہ پیروزیابی
 دہوی ﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقْرَبِينَ، فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ، وَأَمَّا إِنْ كَانَ
 مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ، فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ الواقعة ۸۸.

بهائی نه گهر مردووه کهت نه هلی ئیمان بی، نهوا لهو کاتهدا که
 تو بوی دهگری و دهائی توخوا به جیمان مه هیله نهو له ناو داره
 مهیته کهیدا دهئی: (قَدْمُونِي، قَدْمُونِي) په له بکهن، پیشم بخهن، زوو
 بمگه یه ننه گور کهم که یه کهم مه نزلی قیامه تمه، چونکه نهو قه برهم
 باخچه یه که له باخچه کانی به ههشت و حهز ده کهم زوو پیی بگم.

بهائی تو وا ده زانی نهو مردووه ت لهو قه برهدا به تنها جی
 هیش تووه، به لام نه گهر نهو مردووه نه هلی ئیمان بی، نه مجا
 ده که ویتنه ناو قه ربانگی و ناوهدانییه وه، قه ربانگی و ناوهدانییه ک
 که وکو هی دنیا نییه، تووشی سه رنیشهو قیل و قال و غه یبهت
 و مونا قه شهو گفتوگوئی بیسوودی بکات، قه ربانگی دنیا زوری
 روو کهش و رپاو نیفاقه، به لام مردووی ئیماندار به مردنی دهگات
 به جیهانیکی ناوهدان، جیهانیکی، خه لکانیکی پیشومار، که ههرچی
 ئیمانداره له زهمانی ئادهمه وه تا قیامهت، هه مووی دهن به هاوری
 و رفیق و که سوکاری، هه مووی برای راسته قینه نی، درؤو دوو پرووی
 و فرت و فیل و حه سوودی و به خیلی تیدا نییه، بویه بیلال
 جوانی فهرموو که ناموزگاری هاوسه ری دلسوزی ژیانی کرد، کاتی
 که خیزانه کهی له تاوی بیلال که له سه ره مرگدا بوو هاواری کرد:

(واكزبتاه). بەلكو بلى: (وافزحتاه، غدا ألقى الأحبة، مُحَمَّدًا وَحزبه). ئاى چەند خۆشە مروف كاتى ئەزانى ئەو دەو چركەى ژيانىهتى ئاوا بە مردن دلخوش بىت، چونكە ئەزانى قىامەتى ئاودانە.

ئەى ئەو كەسەى مردووت لى مردوو دەو زور بوى خەمبارو بە پەرۇشى، خەمى مردوو كەت مەخۇ، مەلى بە تەنبايە، نەخىر ئىماندار ھەرگىز بە تەنھاو غەرىب و لىقەوماو نىيە، لە كاتى سەرمەرگا كە ئاگای لە تۆ نامىنى، كە خەرىكە بىھۇش دەبى و پروو كەى جەستەى بەجى دىلى، لەو كاتەدا فرىشتە بە چوار دەورىەو دەن و دلئەوايى دەكەن ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ (الواقعة ۸۵).

لەو كاتەدا كە تۆ واى لە لای سەرى دانىشتوى و لە لايەو دەلىى (لا إله إلا الله) بۆ ئەو دەى ئەویش لە دەو چركەساتەكانى تەمەنىدا بلى (لا إله إلا الله) و بەر ئەو موزدە بكەوى، كە خۆشەو ئىستمان فەرموى: (مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ). ئا لەو كاتەدا فرىشتەكان بە دەورىەو دانىشتوون، بەلام چاوى من و تۆ نايانبىنى، ئەو فرىشتانەى كە دەم و چاويان گەش و سىبىيەو دەلىى پرووناكى خۆرە دەدرەوشىتەو، بەلى ئەو فرىشتانە سى موزدە دەدەن بەو ئىماندارەى كەوا لە سەرمەرگدايە، گەورەترىن و خۆشترىن ھەوال، لەو كاتەدا كە تۆ بۆ مردوو كەت دەگرى كە لە دەو ساتى سەرمەرگىايەتى، بەزەپىت پىيدا دىتەو، مردوو كەش كە خەرىكە رۆحى دەردەجى، سى خەم و مەراقى گەورەى ھەيە:

۱- خەمى مال و منالى، بىر دەكاتەۋە دەبىي دواي خۇي و ژن و منالەكەي چيان بەسەز بى، خواپە تۆ بلېي ئىحتاج و موحتاج نەبن، ئەگەر ھەزار بى خەمى ئەۋەپەتەي كە دەلىي خواپە خۇ كە من مردم كاسبكارىكيان نامىنى، تۆ بلېي ئەۋ منالە چاۋگەشانەم موحتاج و چاۋلەدەست نەبن؟! فرىشتە ئەۋ خەمەي لەسەر لادەبات و پىي دەلىي: (لاتخزُنوا) خەمبار مەبە، خۇ كە تۆش لەناوياندا بووي، ھەر خوا رزقى دەدان، ھەر ئەۋەندە بوو كە خواي گەۋرە تۆي بۇ كەردبوو بە سەبەبىكى رزق و رۆزى پەيداكردن، ئەگەر تۆي نانخور مردى (الرزاق) كە اللە يە، ھەر ماۋە، ئىتر بەم موژدەپە ئەۋ كەسە ئەۋ خەمەي لەسەر لادەچى.

۲- ئەۋ كەسەي كە خەرىكە دەمرى كە سەپىرى رابردووي خۇي دەكات، دەميان و سەدان گوناھى خۇي دېتەۋە بەرچاۋ، شىرتى ژيانى رابردووي دېتەۋە بەرچاۋى، لە خرابەكانى خۇي دەترسى، خۇي بە خۇي دەلىي: تۆ بلېي بە ھۇي گوناھەكانمەۋە تووشى جەھەننەم نەبم، لەۋ كاتەدا فرىشتەكە پىي دەلىي: (لاتخافوا) بەلىي پىي دەلىي: (لاتخف) مەترسە، تۆ لە دنيادا زانيوتە ئەمە تاوانە، ۋە كە ئەنجامت داۋە خۆت بە شەرمەزار زانيۋە، شانازىت بە گوناھەكەتەۋە نەكردوۋە، وتووتە: (استغفرالله) خواپە لىم خۇش بە، تۆ لە دنيادا وتووتە: (الرحمن الرحيم) دەي خەم مەخۇ دەچى بۇ لاي خواپەك كە (الرحمن، الرحيم، الكريم، الفقور، العفو، التواب). ئەي خواي گەۋرە

خوی نه‌یفه‌رمووه: (الأجمع علی عبدي خوفین) هه‌رگیز دوو ترس له‌سه‌ر به‌نده‌ی خۆم کۆناکه‌مه‌وه، تۆ مادام له ژیا‌نی دونیادا له خوا ترسای، خۆت له بی، شه‌رعی پاراست ته‌نها له ترسی خوا، له دوا‌ی مردن ئیتر تووشی ترس نابی، هیج خه‌م مه‌خۆو مه‌ترسه، چونکه ده‌ستنو‌یژه‌که‌ت، سوژده‌که‌ت، پ‌کوعه‌که‌ت، رۆژوو‌ه‌که‌ت، چه‌جه‌که‌ت، سه‌ده‌قه‌و خیره‌که‌ی که به نه‌ینی ته‌نهاو ته‌نها له پینا‌وی په‌زامه‌ندی خوادا ده‌ته‌بخشی، هه‌موو نه‌و هه‌نگا‌وانه‌ی که بۆ مزگه‌وتت ده‌هاو‌یشت، قسه‌ خیره‌کانت، زه‌رده‌خه‌نه‌ جوانه‌کانت، رووه‌گه‌شه‌که‌ت، ئی‌شکر‌دنت بۆ خه‌لکی لیقه‌وما‌وو داما‌و، نه‌خۆشی و سه‌رئیشی ژیا‌نت، هه‌ژاری و نه‌داریت، جه‌رگوسوتا‌ویت، خه‌م و خه‌فه‌تت که بۆ ئیسلام و موس‌لمانان خوار‌دت، ئەمانه‌ هه‌مووی بو‌ونه‌که‌فاره‌تی گونا‌هه‌کانت، ئیتر خه‌می نه‌وه‌ت نه‌بی که خوا سزات بدات، خوا لیت ده‌بو‌وری.

۲- موژده هه‌ره خۆش و گه‌وره‌که: (وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ) نه‌و به‌هه‌شته‌ی چه‌ندین سا‌له‌ دا‌وای ده‌که‌ی و ده‌ئیی خوا‌یه به‌هه‌شتم پ‌ی ببه‌خشه. نه‌وه ته‌ماشا بکه‌ وایینه‌که‌ی له‌به‌رچا‌وتدایه، له‌م کاته‌دا نه‌و که‌سه شو‌ینی خۆی له به‌هه‌شتا نیشان ده‌درئ و نه‌و‌یش به‌ ئاسانی رو‌وحه‌که‌ی ده‌رده‌چ‌ی.. به‌ئ‌ی نه‌م س‌ی موژده گه‌وره‌ی که با‌سمان کرد، له‌ قورئاندا خ‌وای گه‌وره‌ با‌سی کردووه، که ده‌فه‌رم‌وئ: **﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾** فَصَلَّتْ ۳۰.

بەئى ئىمانداران: فریشتەگانى خوا بەو كەسەى كه له سەر مەرگدايه دهئین: موژدەت لى بى به رەحمەتى خوا بوّت، وه به رەیحانەى بههەشت، (وَرَبِّ غَيْرُ غَضَبَان) وه خوايهك كه توورە نيبه لیت، بەردەوام فریشتە ئەو وشانەى پى دەئیت، بۆ ئەوەى خەمبار نەبى و ترسى نەبى تا رووحى دەر دەچیت، ئەمەش موژدەى پىغەمبەرى خوايه (ﷺ) بۆ ئەهلى ئيمان و تەوھید، كه فەر موودەيهكى صەحیحەو (صَحْحَةُ الْأَلْبَانِي فِي صَحِيحِ النَّسَائِي: ۱۷۲۹). هەزاران سوپاس بۆ خواى گەورە كه خەلاتى ئيمانى پى بەخشیوین، بەئى، ئەمە رەفیع و هاوړپى يەكەم بۆ ئەو كەسەى كه دەمرى، لەم كاتەدا كه هیشتا له باوەشى تۆدایه، بەلام تازه ئەو چاوى نابینى و گوێى قسەى تۆ نابیستى، ئیتر لەو ساتەوه هاوړپى فریشتە دەبى... پاشان كه خستمانە قەبرەكەوه، لەو كاتەدا له بەرچاوى ئیمە زۆر بیکەس و غەریبە، بەلام لەویدا جارێكى تر فریشتە دینەوه لای و دەبنەوه هاودەمى بۆ دلدانەوهى تا رادى لەگەل ئەم جیهانە، كه زۆر جیاوازه لەگەل دنیاو ئەم گۆرە يەكەم مەنزلى قیامەتە، ئەم فریشتانە دینە لای و هەروەكو قسەى خۆش و دواندن بۆ دلخۆشبوون، وهكو خویندكارى زېرەك كه چەندى پى خۆشه پرسىارى ئەو وانانەى لى بكەى كه زۆرباش لەبەرنى، دلى پى خۆش دەبى و مېشك و رووحى ئیسراحت دەكات، به هەمان شێوهو بۆ هەمان مەبەست فریشتەگان لى دەپرسن: خوات كلیه؟ پىغەمبەرت كلیه؟ دینەكەت

كامەيە؟ برايانى كىن؟ خوشكانت كىن؟ چونكە مردوو لە قەبرىدا
 بىروھۆشى وەكو دىنيا بۇ دەگەرپتەو، ھەر وەكو پىغەمبەرى خوا
 (ﷺ) لە وەلامى ھەزرىتى عومەردا كە پىرسىارى كىرد: ئايا لە گۆردا
 بىروھۆشم وەكو ئىستاي دونىام كاردەكات و شتم وەكو ئىستا لەبىر
 دەمىنى؟ پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (نَعَمْ كَهَيِّتِكَ الْيَوْمَ) بەلى وەكو
 ئەمپۇ ھۆشت لاي خۆت دەبى، ئەم مردوو بەم پىرسىارو وەلامەي
 ناو گۆرەكەي، كە گىفتوگۆ لەگەل فرىشتەكان دەكات ناسوودەيى و
 خۆشپىيەكى زۆرى بۇ دىت.

دواتر: ھاودەمىكى بەردەوام بۇ ئەو مردوو پەيدا دەبىت،
 كە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بۇمان باس دەكات و دەفەرموئ: مردوو
 لە گۆرەكەيدا كەسىكى پوخسار جوانى، جلو بەرگ و پۇشاك جوانى
 بۇنخۆشى رووگەشى دەموچا و نورانى دىتە لاو پىي دەلى: (أَبْشِرْ
 بِرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ وَجَنَاتٍ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ) موزدەت لى بى خوا لىت خۆش
 بوو و بەھەشتىكى نەبىراوئ بۇ ئامادە كىردوئ، ئەمە ئەو زۆرە بوو
 كە بە ئىمانداران بەلئىن درابوو، ئەمجا مردوو ئىماندارەكەش بە
 بىنىنى ئەم كەسە رىكوپىك و جوانە زۆر دىخۆش دەبىت و دەلى:
 باشە تۇ كىي كە رەنگ و پوخسارت رەنگى كەسىكە كە چاكەي پى
 بىت؟ ئەو كەسەش دەلى: (أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحِ) من كىردەو چاكەكانى
 تۆم، ئىنجا قەبىرەكەي بۇ دەكرىت بە باخىك لە باخەكانى بەھەشت
 و شوئىنى ھەمىشەيى خۆي لە بەھەشتدا نىشان دەدرئ، ئا لەو كاتەدا

ئەو كەسە مردووھ ئە گۆرەكەيدا، ئەوھندە خۆشچالە كە ھاوار دەكات:
 (دَعُونِي حَتَّىٰ أَذْهَبَ فَأُبَشِّرَ أَهْلِي) توخوا مۇلەتم بىدەن و وازم لى بىنن
 با لەم گۆرەم بىچمە دەرەووو موزدە بىدەم بە مال و منالەكەم، بە
 ژنە چاۋ بە فرمىسكەكەم، ئەگەر ژن بى ئەلى توخوا با برۆم موزدە
 بىدەم بە مېردە باشە موسلمانەكەم، كە ئىستا بە مردنى من زۆر
 غەمبارە، با برۆم ھەوالى ئەم ھەموو خۆشپىيە بگەيەنم بە دايك و
 باوكەم، بە خوشك و براكانم، بە منالە جوانەكانم، كە ھەتتوييان
 پىۋە ديارە، با برۆم و دىنگوباسى بەختەومرى ھەتاهەتايان پى
 رابگەيەنم، كە ئىتر خەم بۇ من نەخۇن، چونكە ئىتر من ھەرگىز
 نەخۇش ناكەون، ھەژار ناكەوم، زولمە لى ناكرى، مافم ناخورى،
 ترسم لەسەر نىيە، خەم نىيە، با ئەوان خەمى من نەخۇن و لە
 خەمى خۇياندا بن كە ئەوانىش بە ئىمانەوھ دونيا بەجى بىلن،
 ھەرەكو ئىماندارەكەى سورەتى (ياسىن) كە فەرموويەتى: (قَالَ يَا أَيُّهَا
 قَوْمِي يَعْلَمُونَ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي الْمَكْرُمِينَ).

بەلام لە وەلامى ئەو داواكارىدە پى دەوترى، جارى ناتوانى بيان
 بىنى و قسەيان لەگەل بكەى و بگەپىتەوھ بۇ لايان، چونكە ئەوان
 ھىشتا لە دنيادان، ھىۋاش و ئارام بە، بخەوھ وەكو خەوى كەسىك
 كە يەكەم شەويەتى لە خانووى خۇيدا دەخەوئىت و خانوۋەكەى
 ھەرچى كەم و كورى بىت نىيەتى، دواى ئەوھى چەندىن سال بە
 كرىچىيەتى و ئەم مال ئەو مال و ئەم خانوو و ئەو خانووى

کردوووه ژياني زور تال بووه، ئهه كهسه له يه كهه شهوى ناو مال و خانوى خويدا چهند خوشحاله، ئهه مردوووه له وه قه برهيدا به ويستى خوا خوشحالتره.

دواى ئهوه: كومه لئ دؤست و برادهرى خوى كه له وه گوپرستانه نيژراون، يا خود له ههر جيگايهكى تر نيژراون، به لام ئههلى ئيمانن و پيش ئهه مردوون دين بؤ سهردانى، له فهرمووده خوشه موژده به خشه كهى پيغه مبهرى خوادا (ﷺ) بؤ ئيمانداران، كه هاوه لئ به ريز (به رايى كورى عازب) گيپراويه تيه وه، ده فهرموى: (إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَضَعُ بَرُوحَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَتَأْتِيهِ أَزْوَاحُ الْمُؤْمِنِينَ، فَيَسْتَخِيرُ وَنَهُ عَنِ مَعَارِفِهِمْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ) قَالَ الْأَلْبَانِي فِي السَّلْسَلَةِ الصَّحِيحَةِ (١٦٢٨) إِسْنَادُهُ حَسَنٌ.

واته: به راستى روحي ئيماندار بهرز ده بيته وه بؤ ناسمان و له وئ روحي ئيمانداران دينه لاي و هه والى خزم و نزيك و ناسياوانى خويانى لئ ده پرسن، ئهه وانهى كه هيشتا له سهر زهوى ماون. ئهه مچا ده فهرموى: (فَلَهُمْ أَشَدُّ فَرْحًا مِنْ أَحَدِكُمْ بِغَائِبِهِ يُقَدِّمُ عَلَيْهِ).

واته: ئهه مردوانهى كه پيش ئهه مردوون زور خوشحالتن به وهى كه روحي ئهه ئيماندارهش چوووه بؤ لايان، خوشحالتن له وهى كه سيك خوشه ويستىكى ماوهيهكى زوره لئى دووره و ئيستا پئى شاد بوته وه. ئهه مچا لئى ده پرسن: ئهه رئى فلان كهس چى كرد؟! ئهه فلان كهس چى ليهات؟! هه نديكيان ده لئين: (دَعُوهُ حَتَّى يَسْتَرِيحَ) وازى لئيبينن، با ماوهيهك پشوو بدات، چونكه تازه له خهه و نازارى دونيا رزگارى بووه،

پاشان ئەم مردووۋە كە تازە بە خاك سېپىردراۋە لە ۋەلامياندا كە لىي دەپرسن: ئەرى فلان كەس چۆنە؟ (فَإِذَا قَالَ: تَرَكْتُ فَلَانًا فِي الدُّنْيَا، أَعْجَبَهُمْ ذَلِكَ). واتە: ئەگەر وتى: كە من مردم فلان كەس ھەر لە دونيادا مابوو، بەم ھەۋالە ئەم مردووۋانەي كە پېش ئەم مردوون، خۆشجال دەبن، چونكە دەلئىن ھېشتا لە دنيادا ماۋەتەۋەو كارى چاكە دەكات و دەلئىن: خۆزگە ئىمەش ئىستا لە دنيادا بوۋىنايەو كارى چاكەي زۆرترمان بۇ ئەم شوپنەمان بگردايە..!! (وَإِذَا قَالَ: إِنَّ فَلَانًا قَدْ مَاتَ. قَالُوا: مَا جِيءَ بِهِ إِلَيْنَا، وَقَدْ ذَهَبَ بِرُوحِهِ إِلَىٰ أَزْوَاجِ الْكُفَّارِ) ۋە ئەگەر لە ۋەلامدا وتى: بە راستى فلان كەس كە ئىۋە لىي دەپرسن مردووۋە، دەلئىن دەي مادام نەھاتووۋە بۇ لاي ئىمە كە جىگەي ئىماندارانە، ئەۋە ديارە رۋحەكەي براۋە بۇ لاي رۋحى كافرەكان. (ئەم فەرموودەيە: أَخْرَجَهُ الْبَرَّارِ فِي الْمُسْنَدِ: (٨٧٤) وَحَسَنَ إِسْنَادَهُ الْأَلْبَانِي فِي -الآيَاتِ الْبَيِّنَاتِ ص ١٠٥.

بەلئى ئىمانداران: كە ئەم راستى و ھەقىقەتانەمان زانى لە بارەي ئەم كەسەي كە مردووۋە بە جىي ھېشتىن و بۇي مەحزون و غەمبارىن، ھەقە مەرۋفى مۇسلمان ھەر ئەۋەندە بۇ مردووۋەكەي بلى: خۋايە لىي خۆش بە، خۋايە لە رىزى كارۋانى ئىمانداراندا قىۋولى بكە، ئىتر كە ئىماندار بوو، دىنبا بە لە خۆشتىن زىاندايە، ئەمجا تۇ خەم بۇ ئەم مەخۇ، خەم بۇ خۆت بخۇ، ئەم ھەزى دەكرد كە ئىستا لە زىاندا بوايەو چاكەي زۆرتر بگردايە دەي تۇ چاكەي زۆر بكە، زياتر پابەند بە بە ئىسلامەۋە.. بەلئى ھەر كەس دىسۆزى مەرۋفە با رىي خۋاناسى

و دىندارى نىشان بدات، با ھەۋلى ئەۋە بدات خەلكى بە مۇسلمانىيەتى بژىن و بە مۇسلمانىيەتى بمرن، چونكە ئەۋەدى بە ئىمانەۋە بژى و بمرى، ئەۋە چارەنۇوسىيەتى كە باسمان كىرد، كە ھەمۇۋى خۇشى و بەختەۋەرىيە، كەۋاتە: ھەر كەسك بىيئە ھۆى بىدىن كىردنى خەلك، خەلكى وا لى بكات كە قىيامەتى بەلاۋە درۆ بى، بلى: ئەۋە نانە نانە ئەمپرۆ لە خوانە، گالئەى بەناۋ گۆرۋ زىندوۋوونەۋە بىت، ئەۋە ھەر دوژمنى مرۆف و مافى مرۆف و چارەنۇوسى مرۆفە، با ھەمۇۋ دۇنياشى بۆ كىردىن بە خۇشى، كە كافر ھىچ كات ئەۋەش ناكات و لىى چاۋەرۋان ناكى... كەۋاتە: ئەۋەنى دىسۆزى گەل و مىللەتن، چۆن دزايەتى ئەۋەنە دەكەن، ئەۋە كەس و گروپ و لا يەنانە دەكەن كە (ئاسايشى نەتەۋە) دەخەنە مەترسىيەۋە، كە ژيانى چوار بىنج رۆژى ئەم دۇنيايەيان لى دەشپۆينىن، دەبى سەدقات دژى ئەۋەنە بن كە دەيانەۋى ئاسايش و ھەسانەۋەى ھەتاهەتايى قەبرو قىيامەتى خەلكى بەبى دىن كىردىن باشپۆينىن.

ئىماندارانى بەرپىز: ۋەكو پىشتىر باسمان كىرد، مردن لە دەرگای ھەمۇۋ مالىك دەدات و ھىچ كەس نىيە ئازىزىكى لە دەست نەدەبى، بەلام ئىمەى مۇسلمان دەبى ھەئۆيىستمان چۆن بى كاتى مردوۋىيەكەمان لى دەمرى؟ ئايا ۋازى لى بىننن و وا بزىنن ئىتر ناۋى سىراپەۋەۋە كۆتايى پىھات لە پەيۋەندى لەگەئمان، يان پەيۋەندى لەگەئمان ھەر دەمىنى و رۋحى ئىماندار بە ئاگايە بە ھالى زىندوۋان؟ ياخود

بہر دوام شیوہن و گریانی لہ سہر بکہین؟! یان ہہر ئہوا بہ دیاریہ وہ

دابنیشین و مردو وہ کہ بہیلینہ وہو جاریؑ بہ خاکی نہ سپیرین؟!ؑ

نہ خیر؁ بہ لگو پیویستہ ہہر کہ مردو و روحی دہر چوو؁ چاوی

لِیْکَ بَنِيْنَ؁ ہہر وہ کو پیغہ مہبری خوا (ﷺ) لہ کاتی گیاندہر چوونی

(ئہبو سہلہمہ) دا چووہ ژوورمہوہ بو لای و بینی چاوی ئہ بلہ ق بووہو

کراوہتہ وہ؁ چاوی بو لیک نایہ وہو فہرمووی: (اِنَّ الرُّوحَ اِذَا قَبِضَ تَبِعَهُ

البَصْرُ). واتہ: بیگومان گیان کہ دہر چوو؁ چاوی شوینی دہکہ ویت؁

ئینجا ہندی لہ کہ سوکاری (ئہبو سہلہمہ) بہ دہوریدا دہستیان

کردہ غہ لبہ غہ لب و ہات و ہاوارو دوعا لہ خو کردن لہ تاوی مردنی

ئہو خو شہ ویستہ یان؁ پیغہ مہبری خوا (ﷺ) فہرمووی: (لَا تَدْعُوا عَلٰی

اَنْفُسِكُمْ اِلَّا بِخَيْرٍ؁ فَاِنَّ الْمَلٰٓئِكَةَ يُؤْمِنُوْنَ عَلٰی مَا تَقُولُوْنَ) (رواہ مسلمہ: ۹۲۰).

واتہ: بہ خیر و چاگہ نہ بی دوعا لہ خو تان مہ کہن؁ چونکہ

فریشتہ کان نامین لہ سہر ئہو نزایانہ دہ کہن کہ ئیوہ دہیانلین؁ وہ کہ

ئہوہی بلین: دہستم بشکی و کویربم لہ دوات؁ پاشان مردو وہ کہ بشوری

و کفن بکری و پہلہ بکری لہ ئہ سپہر دہ کردن و باخاک سپاردنیدا؁

چونکہ پیغہ مہبر (ﷺ) دہ فہرموویت: (اَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ؁ فَاِنَّ تَكْ صَالِحَةً؁

فَخَيْرٌ تَقْدُمُوْنَهَا اِلَيْهِ؁ وَاِنْ يَكْ سَوِيْ ذٰلِكَ؁ فَسُرُّ تَضَعُوْنَهُ عَن رِهَابِكُمْ) اَخْرَجَهُ

البخاری: ۱۳۱۵؁ ومسلم: ۹۴۴.

واتہ: پہلہ لہ ئہ سپہر دہ کردن جہنازہ بکہن؁ چونکہ ئہ گہر پیاو چاک

بی؁ ئہوہ بہرہو خیر بہر پی دہ خہن؁ وہ ئہ گہر غہ پیری ئہوہش بی؁

ئەو شەھەرە لە مىلى خۇتانى دەكەنەو، پاشان لەو شارو جىگەيە بينيژن كە تىيدا مردووو نەيبەن بۇ هيچ جىگەيەكى تر، ئەگەرچى وەصىيەتەشى كەردىت، چونكە دەبىتە مايەى دواخستنى ناشتەكەى و نەپەحتى و نازارو موشەقەت بۇ زىندوووكان. پىشەوا نەووى لە كىتەبى (الأذكار) دا دەفەرموى: (وَإِذَا أَوْصَىٰ بِأَنْ يُنْقَلَ إِلَىٰ بَلَدٍ آخَرَ، لَاتَنْفِذْ وَصِيَّتَهُ، فَإِنَّ النُّقْلَ حَرَامٌ عَلَى الْمَذْهَبِ الصَّحِيحِ الْمُخْتَارِ الَّذِي قَالَهُ الْأَكْثَرُونَ، وَصَرَّحَ بِهِ الْمُحَقِّقُونَ). واتە: ئەگەر مردوووكە وەصىيەتى كەردىبوو بەوەر بىگويزنەو بۇ شارىكى تر، وەصىيەتەكەى جىبەجى ناكەرت، چونكە گواستەنەو لەسەر مەزھەبى راستى پەسەندكراو كە زۆربەى زانايان فەرموويناو بە راشكاوى لىكۆلەرەوان دانيان پىدا ناوە حەرامە.

هەرەھا پىويستە بە شىوويەكى ئاسايى خەلك بە مردنى ئەم كەسە بزەنن، نەووك لەسەر مەنبەرەو لە رۆژنامەو تەلەفزيۇنەو جارى بۇ بدرى و بانگەوازى بۇ بكەرى، مەگەر چەند كەسىكى پىويست بە ئەندازەى ئەووى كە بەشى ئەسپەردەو بەخاكسپاردنى بكەن، بە بەلگەى ئەووى لە (حوزەيفەى كورپى يەمان) دەو دەگىرنەو كە فەرمووويەتى: (إِذَا مِتُّ فَلَا تُؤْذِنُوا بِي أَحَدًا، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ نَعْيًا، وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ) يَنْهَى عَنِ النَّعْيِ). صحیح سنن الترمذى: ۷۸۶. واتە: ئەگەر مردم كەس لە مردنەكەم ناگادار مەكەنەو، چونكە ئەترەم بانگەشەكەردن بى وە من گويم لە پىغەمبەرى خوا بوو (ﷺ) نەهى لە بانگەشەكەردن بۇ مردوو دەكرد. وە دەبى نزيكەنى

مردوو، به تائبهت نافرمتان ناگادار بکرین لهوی که دووربن له شین و واوهیلاو لاواندنهوهو دهموچاو رنینهوهو قرنینهوهو جل لهبهر خو دراندن و سینه کوتان و هاوارکردن، چونکه ههموو نهوانه له رهمتارو پیشه‌ی نهفامین و ته‌او له ئیماندارهوه دوورن و پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) خوئی له خاومنه‌که‌یان به‌ری کردووه وهک لهم فه‌موودانه‌دا هاتووه، پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووویه‌تی: (أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَخْسَابِ، وَالطُّغْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالْإِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ، وَقَالَ: النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا. تَقَام يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِزْبَالٌ مِنْ قَطْرَانَ، وَدَرَعٌ مِنْ جَرَبٍ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ: ۹۳۴.

واته: چوار شت له ئوممه‌ته‌که‌مدا رهمتاری نهفامین و کؤلیان لی نادن: شانازی‌کردن به ره‌جه‌له‌کی باوو باپیره‌وهو توانجدان له ره‌سه‌نی په‌کترو داوای باران کردن به هیمه‌تی بورج و نه‌ستیره‌و، هه‌روه‌ها شین و شه‌پور کردن بو مردوو، وه فه‌رمووی شینگیر نه‌گه‌ر پیش مردنی ته‌وبه نه‌کات، رۆژی دواپی له حاله‌تیکدا ده‌وه‌ستیندری که په‌شته‌مالی قورقوشمی تواوه‌ی له‌به‌ردایه‌و پیسته‌که‌ی ده‌بیته‌زری و ده‌نووسن به لاشه‌یه‌وه.. وه له فه‌رمووده‌یه‌کی تردا، پیغهمبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموی: (لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ: ۱۲۹۴.

واته له ئیمه نییه که‌س‌یک به روومه‌تیدا بکیشی و په‌خه‌ی دادری و وهک هاواری سه‌رده‌می نه‌فامی هاوار بکات، وه له فه‌رمووده‌دا

ھاتوود، كە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بىبەرىبوونى خۆى دەربىرپوھ لە سى كەس كە ئەمانەن (الصَّالِقَةُ وَالْحَالِقَةُ وَالشَّاقَّةُ) زوَاهُ الْبُخَارِيُّ: ۱۲۹۶،
و مُسْلِم: ۱۰۴

واتە: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بىبەرىبە لەو ئافرەتەى كە لە كاتى
مردنى مردوودا ھاتوھاوار دەكات و ئەوھى قزى خۆى دەرنىتەوودە
ئەو ئافرەتەش يەخەى خۆى دادەدرى و جلو بەرگى خۆى دەدرىنى
وھكو پەرۆشى دەربىرپىن بۆ مردوودەكەى!.. ھەرودھا واجبە لەسەر
موسلمانان، بە تايبەت ئەوانەى كە لە مردوودەكە نىزىكن كە ھەموو
تايبەتمەندى و نەينىيەكانى پەردەپۆش بكنەن، وھكو عەورەتى و
ئەندامەكانى لاشەى، ئەگەر كەم و كورپەكيان ھەبى و لە كاتى
شۆرىن و كەنكرىندا دەربكەوى، چونكە پىغەمبەرى خوا (ﷺ)
دەفەر موى: (وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا، سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) زوَاهُ مُسْلِم.

واتە: ھەر كەس كە مو كورى موسلمانىك بپۆشى، خواش لە دونياو
دواپۆژدا كەم و كورپىيەكانى بۆ دەپۆشىت، ئەمجا دواى كەنكرىن و
نوێژ لەسەر كرىنى بە جەماعەت و ناشتنى لە گۆرستاندا يان لە ھەر
خاكيكدا كە لى دەمرى، بە شىوھىيەكى وا گۆرى بۆ ھەئبكەندرى
كە: قول و فراوان بى و ھەتا ھەموو لاشەى بە چاكى بشارىتەوودە
حورمەتى پارىزراو بىت، كىلىكى بۆ بكرى كە بزاندرى ئەوھ گۆرى
مردوود، ئەوھندەى گلە زىادەكەى قەبرەكە خۆى لە كاتى پركردنەوودا
لى زىاد دەبى، سەر گۆرەكە بەرز بكرىتەوود، نەك زياتر، چونكە (أبي

الہیاج الأَسَدِي) دہلی: پیشہوا (عہلی کوری ٹہبوطالب) پیٹی وتم: (ألا أبعثك على ما بعثني عليه رسول الله! أن لاتدغ تمثالا إلا طمسته، ولا قبرا مشرفا إلا سويته) رواه مسلم برقم: ۹۶۹.

واتہ: نایا بؤ شتیک رھوانت نہ کہم کہ پیغہمبہری خوا (ﷺ) منی بؤ رھوانہ کرد! ٹہویش ٹہومیہ: لہ ہیج بہیکہریک نہ گہری پی ٹیللا شوینہواری نہہیلن و لایبہری و ہیج قہبریکی بہرز نہہیلی ٹیللا ریکی زہوی بکہیت.

ہہروہہا پیویستہ لہ گوردا ہیج جوڑہ ہہلبہستن و دیوارو مہزارو گہچکاریکی بؤ نہکری و لہسہری نہنوسری، مہگہر و ہکو ٹہمروؤ کہ گورستانہکان زور فراوانن و پاش ماویہکی کہم لہ ناشتنی مردوو، ٹہومندہ مردووی تری لی دمنیژری کہ بہ ناسانی گورہکہی مردووہکہت ناناسیتہوہ، لہم کاتہدا دروستہ ناوی مردووہکہ لہسہر کیلی قہبرہکہ بنوسری، جابر لہ پیغہمبہری خواوہ (ﷺ) دہگریٹہوہ: (نهى رسول الله ﷺ) أن يجصص القبر، وأن يقعد عليه، وأن يبنى عليه) رواه مسلم: ۹۷۰.

واتہ: پیغہمبہری خوا (ﷺ) نہہی کرد لہ گہچکاریکردنی گورو دانیشن لہ سہری و دیوارکردن و خانووکردن و چہتری ناسن کردن لہ سہری.

بەشى پىنچەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

ئىمانداران: لەگەڵ ئەو هەدا كە وشەى (مردن) بۆ گۆنچكەى مرۆف
خۆشەويست نىيە، چونكە مانای دابىران و كوچ و فرمىسكە، كەچى
زۆر جارىش وا دەبى مرۆف ئاواتەخوازى دەبىت.

شاعىرو زانای پاىه دارى كورد (مەحوى) دەفەر مویت:

لە ياران بەجى ماوم، نا بەجى ماوم ئەجەل زووبە.

لەم قسوورى ژىنە بە مردن ئىستىعفا نەكەم چىبەكم.

بەئى هەندى جار لە قۇناغىكدا مرۆفەكان دەگەن بە ئاستىك

تەنھا خۆزگەو ئامانجيان دەبىتە مردن و هەروەك ئەو دەى بۆ ئەو

ژىابن! ديارە مرۆف كە گەيشتە تەمەنىك هىچ هاوړى و هاووم و

هاوسەردەمىكى نەما، ئىدى بە مانای وشە تاقانەو غەرىب دەبىت

و هەمىشە هەست بە تەنھايى دەكات و تىنووتى بە قەرەبائى و

هاونشینی كەسانى ئەم رۆژگارە ناشكىت. ئەھا كاتىك بە سالاچووويەك

دەدووتنى هەمىشە دەم بە گلەبىيە لە رۆژگارو نەوەكانى سەردەم،

زۇرچار ئەو بەتەمەنەنە دەلتىن: پىاودەتى نەماو، كوا دىندارى؟ كوا شەرم و حەيا؟ لە كاتىكا مامەى بە تەمەن ھەموو ئەو چەمكەنەى باسى دەكات بە پىناسەى سەردەمى ژيانى خۇى قىبولىتەى، نەك كات و پىوهرىكى تر، لەوانەىە لە دوپىنى ئەواندا ماچ نەكردنى منال و لەباوھش نەگرتنى ئەوپەرى پچولەت و پىاودەتى بووبى! كەچى ئەمرو ئەو شتىكى تر دەبىنىت، دەكرى بلتىن ئەو بە زمانىك قسە دەكات كە مروڧەكانى ئەم سەردەمە باش يان ھەر لىى تىناگەن، چاوەكانى ئەو بە وىنەكانى ئىستا رۇشن نابن، ئاخىر كەى سەيركردنى كورە لاوئىكى كورد بە قاتىكى مرادخانى و كولەبال و مشكەكى گولینگەدارو جوتى سمىلى سووسنى، لەگەل گەنجىكى پانتۇل تەسكى، سمىل تاشراوى، سەكسوك بە چەنەگەو قزو سەر تالتال كراوى شەلال بە جىل وەكو يەك واىە؟! بۇيە مەحوى ئاسا ناواتەخوازى مردنە، وەك وەسىيلەيەك بۇ پزگار بوونى لە ژيان و گەپشتنى بە ھاورئ و خۇشەويستانى، كەوابى مردنىش عاشقى خۇى ھەيە. نوسەرىك دەلى: ھەرگىز لەبىرم ناچىت دواى يەك دوو ھەفتە كۆچى دواىى ئافرەتىك كە داىكى چەند منال بوو، سەردانى ئەو مائەم كرد، ئەو پورەيان كە بۇ چاودىرى لاي منالەكان بوون وتى: دوپنى نىوھشەو ئەم بچوو كەيان ھەستا لە خەوو دەگريا، منىش پىرسىم: بۇ دەگرى رۇلەگيان؟ وتى: حەزم لە مردنە!! منىش شلەزام و وتم: تۇ جارى منالى چۆن دەبى وابلتى؟! وتى: ئاخىر بۇيە

ھەزم لە ھۆيە چۈنكە دويىنئى منالەكانى كۆلەن وتيان: ئىتر دايكت
 نايەتە ھەمەو مردوودە! وتى: پورئى منىش دەچم بۇ مردن، چۈنكە
 دايە لە ھۆيە، كە ئەمەى بۇ گىرپامە ھەمەو منىش لە ناخە ھەمە سوتام و
 چاوەكانم پىر بوون لە فرمىسك، ئىتر ئەو كات زانىم دەشئى مردنىش
 بىتە ژووان و عاشقانى لىكدا بىراو كۆبكاتە ھەمە، ئەوسا زانىم مردنىش
 عاشقى خۆى ھەيە، تۇ بلىئى كاتىك لە ناومرپاستى كاردای كردن
 دەستت لى ھەلبىگىت تا كارەكەت تەواو دەبىت، يان ئەو كارى بە
 سەرقالى تۆ ھە نىيە؟ كەواتە: تۆش وريا بەو با سەرقالىھەكانى ژيان و
 ژىنگەى ئامادەكارى بۇ ئەو سەفەرەت لە بىر نەبەنە ھەمە، ئاخۇ دەبى
 مردن لە سەر تىروپىرى خۆشتر بىت ياخود پىرسىيەتى؟ يان ھىچ
 جىاوازىيە كىيان نىيە؟! ئايا پىرسەو تەخزىيەكەت قەرەبالغ بىت يان
 ئاسايى بىت بۇ مردنەكەت خۆشترە؟! ئاخۇ دواى مردنى تۇ زۆرى
 پى دەچئى تاكو قىيامەت دادئى؟ يان گىرنگ ئە ھەمەيە كە تۇ مردى واتە
 قىيامەتى تۇ ھات! ئەمانەو چەندانى تر شتىك لە ئەصلى مەبەست
 ناگۆرن، بىگومان دەبى ئىمە ھەر بىرىن، چۈنكە پىكھاتەى لە شىمان
 بەرگەى زەمەنىكى دىيارىكراو دەگرئى، واتە ئەم گۆشت و خويىنە ھەر
 بۇ ماومەيەكى دىيارىكراو بەرگەى مانە ھەمە دەگرئى، بۆيە لە دواى مردن
 كاتىك زىندوو دەكرىنە ھەمە بۇ ژيانى ھەمىشەيى، زۆر جار وا دەبىت
 مروف ژيان و مردنى ھەك يەك لى دىت، بە شىومەيەكى تر مردنى
 ھەر مروفئىكىش ئەو كاتە دەست پى دەكات كە ھىواو ئاواتى لە دەست

دەدات و بە ناچارى چاۋەپىرى مردن دەكات، كەۋاتە ژمارەپەكى زۆرن ئەو زىندوانەى لە ناخدا مردوون و لە كاروان سەراى ژيان، چاۋەپروانى زمىنگى سەفەر دەكەن، ئەوان ئەۋەندە ئائومىد بوون ھىچيان لەدەست نايە بۆ ژىنگەو ژيان، تەنانەت پىيان ھىفە، يان ھەر بە رەۋاى نابىنن ئەزموون و سەرگوزشتەكانى ژيانى پىر مەينەتيان، ۋەك ۋەفايان خزمەت يان ھەرۋەك يادگارپەك بۆ ئەۋەكانى دۋاى خۇيان جى بەيلىن، پىدەجى ئەو جۆرە مردنە زۆر ناخۇش نەبىت كاتىك تۆ دەمرى ھىشتا ژىنگەو ژيان كارىيان پىت ماۋە، دونيا چاۋى لە دۋاتە نەك تۆ كارت بە ژيان مابىت و چاۋت لە چىرۋچاۋو خەندەى لىۋى چىرچ و لۆچى پىرە دونيا تەمەن مىليۇنان سالە بىت. (مەھۋى) زۆر جوان بە خۇماندا دەشكىنپىتەۋەو لە بەردەم بى نەفسىماندا رامان دەگرىت و دەلى:

نەلى مەردم كە دونيا پىشتى لەو، ئەو روو لە دونيا بى.

پورە زالە، بۆچى پىرى زالى بى رەزا نابى..

ۋاتە: ئەگەر تۆ خۆت بە رۇستەمى زال دەزانىت و بە جوانى و ھىزو لىھاتوۋىت دەنازى و بە خۆت دەلى مەرد، ئەۋا دونيا ۋەك ئافرەتلىكى پىرى تەمەن مىليۇنان سال كە گەنجىھەتى خۆى لەدەست داۋە، نىنجا تۆ لە خۆى ناگرى و پىت رازى نىيە، دەى كەى مەردى ئاۋاپە تۆ بە دۋاى يەككىدا رابكەيت و كچى ئەو ھەر ھىسابت بۆ نەكات و ئاورپ لى نەداتەۋە.

نووسەرىك دەلى: جاران كە منال بووين و مالمان لە شار بوو، كاتىك
 بېرىار دەدرا بەيانى بېچىنەوہ بۇ گوند، بۇ جىگەى گپوگالى منالى و
 مەوتەنى خۇشەوويستى و باوك و باپيران، ئەو شەوہمان لى دەبوو بە
 كابوس و بە چىايەكى سەخت، تەنھا تونىل بۇ دەربازبوون نووستن
 بوو، واتە ھەرگىز بەرگەى ئەو چاوەروانىيە زۆرەمان نەدەگرت، بۇيە
 كە خەومان لى دەكەوت وەك چەند چركەيەك و ابوو، كاتىك چاومان
 دەكردەوہ راستەوخۇ لە بەردەم خۇزگەى بەيانىدا بووين، كەواتە:
 ئەگەر مردن بە ئىختىيارى خۇشمان بوايە، بەرگەى چاوەروانى رۇژى
 قىامەت و حەشرو حىسابمان نەدەگرت، بۇيە مردن باشترىن تونىلە
 بۇ ھەرچى زووتر گەيشتنە بە بەھەشت و خۇشەكانى، ئىمە قەرزارى
 خەلاتى مردىن، سەد شوكر بۇ تۇ خوايە، ئەگەر مردن نەبوايە بە
 راستى ژيان بە پەندى دەبردىن، ھەراسان و سەرگەردانى دەكردىن، بى
 گويدانە پىرى و چرچ و لۇچى و دەردەدارىمان بە دواى خۇيدا بۇ ئەو
 رىگا دوورەى قىامەت راي دەكيشاين، كەوابوو مردن پردى پەرىنەوہيە،
 تونىلى گەيشتنە بە دونياكەى ترمان، بۇيە دەشى بلىين مردن لە يەك
 كاتدا ھەم كۇچە و ھەم لەدالىكبون، ھەركوہكو كۇسارى شاعىر دەلى:
 (لە ژيانى دونيا لەدايك بوون دوو بوونە.. يەك لە داوین و ئەوى
 دى بۇ گۇرچوونە).

سەرەنجام پىشەوامان حەزرىتى محەمەد (ﷺ) رېنماييان دەكات
 بۇ چۆنىەتى مامەلەكردنمان لەگەل ئەم ژىن و مردنە، ھانمان

دەدات لە پېناۋى ئامانجە مەزىنەكەمان (عیبادەت) كە لە پېناۋىدا نىردراۋىن بۇ گەشتەكەمان لەسەر زەۋى، بىۋچان لە ھەۋلى شەۋو رۇزدا بىن، بەلكو ھەموو جۈلەو تىكۆشانىكەمان بىكەين بە عیبادەت، ھىرمان دەكات ئەگەر بەكەك لە ئىمە نەمامىكى بەدەستەۋە بوو، خەرىكى ناشتنى بوو، لەو كاتەدا ھەۋالى تىكچوونى دونىاۋ ھاتنى قىامەتەيان پېدا، با نەمامەكە فرى ئەدات، بەلكو ھەر بىچىنىت، ئەم سووربوونە بۇ جوانى، بۇ پاكى ژىنگە، بۇ ئاۋەدانكردنەۋەى زەۋى، ھىرمان دەكات تا نۆرەى مردن دەمانگاتى لە چاكسازى و ئاۋەدانى و گوشتارى شىرىن و كردارى رەنگىن نەۋەستىن، با لە دنىادا زۆر ماندوو بىن لە ئەنجامدانى كارى چاكەدا، تا بەلكو لە وېستگەى مردندا بە ئارامىەۋە خەۋىكى خۇش بىكەين و پشووۋىەك بەدەين، بۇ زووتر گەشتن و گەرەنەۋەمان بۇ ھەۋارگەى لىۋانلىۋ لە زىنەت و شادى، ھەۋارگەكەى (بابە ئادەم و دايە ھەۋا)مان، كە ھەر ئەۋىش ۋلاتى رەسەن و بىچنىيەى خۇمانە، چونكە لە بىچىنەدا خەلكى ۋلاتى پاراۋەى باغ و باغات و پروبارو سەۋزايىن، كە ئەۋىش بەھەشتى پان و بەرىنى خۋاى مېھرەبانە، بۇيە لەم گەشتە بچووكەى سەر ئەم بىستە زەۋىەشمان، ھەر ھەزەمان لە شوپىنىكە كە پروبارو دارو سەۋزايى لى بىت و تۇزقائىك شىۋەى لە ۋلاتى رەسەنى خۇمان (بەھەشت) بىكات.. ئىماندارانى بەرپىز: دۋاى ئەۋەى مروڤ لە دنىا دەرچوو، ئەۋەى سوۋدى پى دەگەيەنى لە دۋاى روچ دەرچوونى ئەمانەن:

۱- نوپژگردن له سهر جه نازه گه ی و دوعاگردن بو ی له لایهن
 نه و که سانه وه که نوپژری له سهر ده کهن، پیغه مبهری خوا (ﷺ)
 فهرموویه تی: (مَامِنْ مَيِّتٍ يُصَلِّيْ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَبْلُغُوْنَ اَنْ يَكُوْنُوْا
 مَاءَةً، فَيَسْفَعُوْنَ لَهُ اِلَّا سَفَعُوْا فِيْهِ) زواؤه مسلمه في (الصحيح): ۲۱۹۵.

واته: ههر موسلمانیک بمړیت و کومه لیک له موسلمانان کوبینه وه
 که ژماره یان بگاته سهد کهس و تکای بو بکهن لای خوا، بیگومان
 خوی گه وره تکا که یان لی و مرده گریت.

۲- شایه تی بو دان و باسکردنی مردووه که به چاکه له لایهن
 خه لکییه وه: له عومهری کوری خه تابه وه، پیغه مبهری خوا (ﷺ)
 فهرموویه تی: (اَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ اَزْبَةٌ بِخَيْرٍ اِلَّا اَدْخَلَهُ اللهُ الْجَنَّةَ) واته: ههر
 موسلمانیک چوار موسلمان شاهیدی بو بدن که چاکه، خوی گه وره
 دهیخاته به هه شته وه. (قَالَ: قُلْنَا، وَثَلَاثَةٌ؟ قَالَ: ثَلَاثَةٌ، قَالَ: قُلْنَا وَاِثْنَانِ؟
 قَالَ: اِثْنَانِ، وَلَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ) رواه البخاري في الصحيح: ۲۶۴۲.

واته: چه زره تی عومهر ده فهرمووی: نيمه ش و تمان نهی نه گهر
 که سیک بمړی و سی کهس شاهیدی بو بدن که به راستی که سیک
 چاک و خواناس و به که لک بو وه، نایا نه ویش ههر خوی گه وره
 دهیخاته به هه شته وه؟! پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی: به لی سی که سیش
 قبولن بو نه و شایه تیدانه لای خوا، پاشان و تمان: نهی نه گهر دوو
 کهس شاهیدی چاکه ی بو بدن، ههر خوا لی خوش ده بی و دهیخاته
 به هه شته وه؟! فهرمووی: به لی دوو که سیش ههر شاهیدی بیان بو

ئەو مردوۋە بە چاگە قېۋلە لای خۋای گەورە، ھەزرىتى عومەر دەفەرمۇي: بەلام پەرسىياری يەك كەسمان لى نەگرد..

ئای خۆزگە بەو كەسەي كە لە دۋای مردنى مۇسلمانان و خۋانسان كە تەنھا لەبەر خوا خۆشيان ويستوۋە شاھىدى ھەقى بۇ دەدەن، چۈنكە پەيغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموويەتى: (المؤمنون شهداء الله في الأرض) رواه البخاري في الصحيح: ۳۶۷، ومُسلم: ۹۴۹.

۲- سەيەم شت كە سوود بە مردوۋ دەگەيەنى، كە زىندوان بۇي بىكەن، بىرىتە لە: دوعاى مۇسلمانان بۇي دۋاى ئەۋەي دەخرىتە گۆرەۋە دادەپۇشرى، سەھابەگان دەفەرمۇن: ھەر كاتى پەيغەمبەرى خوا (ﷺ) لە ناشتنى مردوۋيەك تەۋاۋ بۋايە دەيفەرمۇ: (استغفروا لأخيكُم و سألوا له التَّشْبِيتَ، فَإِنَّهُ الآنَ يَسْأَلُ) حديث صحيح، صَحْحَةُ الشَّيْخِ الألباني في صحيح سنن أبي داود: ۲۷۵۸.

۳- واته: داۋاى لىخۇشبون بۇ ئەم بىرايەتان بىكەن، ۋە داۋاى بۇ بىكەن تا ۋەلامى دوو فرىشتەكە بىداتەۋە، چۈنكە ئە ۋ ئىستا پەرسىياری لى دەكرىت.. كەۋاتە: ئەو مردوۋە زۆر زۆر سوودى لى دەبىنىت و دوعاى زىندوانى پى دەگات بۇ گۆرەكەي ۋە لەۋانەيە سزا كەم بىكرىتەۋە يان لىبىرىت لە سەرى (والله أعلم) ۋە ئەو مۇسلمانەي دوۋعا بىكات بۇ بىرايەكى ترى مۇسلمانى، ئەۋا پە بەرزى و سەربەرزىيەكى زۆر بۇ خۇي بەدەست دىنى لە ژياندا، ۋەكو پەيغەمبەرى خوا (ﷺ)

دەفەر مویت: (مَنْ اسْتَغْفَرَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ حَسَنَةً) حدیث حَسَن. حَسَنَةُ الْأَلْبَانِيِّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ: ٥٩٠٢.

واته: هەر كهسێك داواى لێخۆشبوون بكات بۆ خوشك و برایانى ئیماندارى، ئەوا به ژماره‌ى هه‌موو برپادارێكى براو خوشكى چاكه‌یه‌كى بۆ دهنوسرێت، هەر بۆیه زۆر چاكه‌مان ده‌ست ده‌كه‌وى كاتى دوعا ده‌كه‌ين و ده‌لێين: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ).

به‌رپازان: لێرده‌دا پێم خۆشه‌ فەرمووده‌یه‌كى گه‌لێك دلخۆشكه‌رو موژده‌به‌خش بۆ ئەو كه‌سانه‌ باس بكه‌م كه‌ گۆر بۆ مردوو هه‌لده‌كه‌نن له‌ پێناوى ر‌ه‌زامه‌ندى خواى گه‌وره‌دا. پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فەرموویه‌تى: (مَنْ حَفَرَ لِيَتَقْبَرًا فَاجَنَّهُ فِيهِ، أُجِرَى اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ مَنْسُكٍ أَسْكَنَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) رواه الحاكم ١/٣٥٤. وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ التَّرْغِيبِ: ٣٤٩٢.

واته: هەر كهسێك گۆرێك بۆ مردوویه‌ك هه‌ل بكه‌نێت و تیايدا بېشارێته‌وه، خوا پاداشتی ئەو كارەى بۆ به‌رده‌وام ده‌كات، وه‌ك پاداشتی یه‌كێك خانوویه‌كى بۆ هه‌ژارێك كردبێت، وه‌ تیايدا نیشه‌جێی كردبێت تا رۆژى قیامه‌ت!!

ئیمانداران: ئایا مردوو به‌ ئاگایه‌ به‌ حالى زیندوان له‌ دواى خۆی؟! زانایان بۆچونى جیاوازیان هه‌یه‌ له‌م باره‌یه‌وه، به‌لام زۆربه‌یان ده‌فهرموون: مردوو به‌ ئاگایه‌ به‌ حالى زیندووان، باشتري‌ن به‌لگه‌ش

لە بەناگابوونى مردوو لە زىندوو، ۋە ھىتەكەي (ئابىتى كورپى قەيس) ە، لە كچەكەيەۋە دەفەر موپت: سابىتى كورپى قەيسى كورپى شەمماس كە گوپى قورس بوو، ۋە تارىپىژو زمان پاراۋى پىغەمبەرى بەرپىژ بوو (پىل)، ئەۋ پايمەن بەرزەي شەھىد بوو لە جەنگى يەمامەدا، دۋاى ئەۋەي كە موسلمانان سى جار بەزىن زۆر توورە بوو، كفىنى پۆشى ۋە چالى بۇ خۇي ھەلگەندو فەرموۋى: بە خراپىرىن شىۋە بەرامبەر كافران دەجەنگن، ئىمە ھەرگىز كە لە خزمەت پىغەمبەردا بوۋىن، ئاۋا نەدەجەنگاين دژ بە دوژمنانى خوا، ۋە شەرى كىرد تاكو شەھىد بوو، كە شەھىد بوو قەلغانىكى گرانبەھا بەسەر سىنگىيەۋە بوو، بۇ ئەۋەي شمشىر كارى تى نەكات، دۋاى شەھىد بوونى يەككە لە موسلمانان ھات كە بىنى كەسى لى نىيە، ئەۋىش قەلغانەكەي لى كىردەۋە لى دى! سابىتى كورپى قەيسىش ھاتە خەۋى يەككە لە سەربازەكان دۋاى مردنى بە رۇژىك ۋە فەرموۋى: بە ناگابە ۋە سىيەتىكت بۇ دەكەم بەلام نەكەي بلئى ئەمە خەۋەۋ ئەنجامى نەدەيت ۋە جىبەجىي نەكەيت، من دوپنى كە كوژراوم يەكە لە موسلمانان تىپەرى بە لامداۋ قەلغانەكەي دزىم كە پىمەۋە بوو، ۋە ئەۋ جىگەيەشى كە لى دەۋەپتەۋە لەۋپەرى سەربازگەكەۋەيەۋە لەۋى شاردوۋىيەتەۋە لە بەردەم مائەكەشى ئەسپەكەي بە يەك ھاج بەستۋتەۋەۋە قەلغانەكەي منىشى خستۋتە ژىر مەنجەئىك ۋە مەنجەئەكەش كۆپانى ۋە شترەكەي داۋە بەسەرىدا، بىرۇ بۇ لاي

خالىدى كۆرى وەلىد، كە سەرۆكى سوپايە ئەم خەۋەى بۇ بگىرەۋەو،
 پىي رابگەيەنەو پىي بلى: با بچىت ئەو قەلغانەى لى بسەنىتەۋە،
 تۆش ئەگەر چوويت بۇ شارى مەدىنە بۇ لاي جىنشىنى موسلمانان
 ئەبابەكر، ئاگادارى بگەۋەو بلى: سابت وتويەتى من ئەۋەندە قەرزارم
 و ئەۋەندەش پارەم ھەيە لاي خەلك، وە فلان كەسشى لە بەندەكانەم
 ئازاد بىت، نەكەى بلىي ئەمە خەۋەو پىشتگوپى بخەيت و جىبەجىي
 نەكەيت، پاشان سەربازەكە لەو خەۋەدا بە ئاگا ھات و چوو بۇ لاي
 خالىد و خەۋەكەى بۇ گىراپايەۋە، ئەۋىش چەند كەسىكى نارد بۇ
 لاي ئەو شوپنەى كە سەربازەكە قەلغانەكەى لى شاردبۇۋە، چۇن
 باسى كردبوو بەو شىۋەيە بوو، دواى ئەۋە ئەو كەسە خالىدى كۆرى
 وەلىد رەۋانەى كرد بۇ لاي جىنشىنى موسلمانان ئەبوبەكرى صدىق،
 ئەۋىش خەۋەكەى بۇ گىراپايەۋە، ئەبوبەكر وەسىتەكەى بۇ جىبەجى
 كرد، وە دەفەرموئىت: ھەرگىز نەمان بىستوۋە مردوۋيەك لە دواى
 مردنى وەسىتەكەى بۇ جىبەجى كردبىت، وەكو چۇن وەسىتەكەى
 سابت جىبەجى كرا. (أَخْرَجَهُ الطَّبْرَانِي فِي الْمَعْجَمِ الْكَبِيرِ: ۱۳۲۰).

بەئى ئىمانداران: يەكى لەو پەيوەندىيانەى كە لەگەل مردوۋەكەمان
 دەمانمىنى برىتئىيە لە سەردانى گۆرى مردوۋ، پىغەمبەرى خوا (ﷺ)
 فەرموۋى: (كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا) رِوَاةُ مُسْلِمٍ بَرَقَم: ۱۹۷۷.
 واتە: جاران دەمگوت مەچن بۇ سەردانى گۆرەكان، بەلام ئىستا
 رىگاتان پى دەدەم كە سەردانى گۆرى مردوۋەكانتان بگەن..

بەرزان: ئايا مردوو ئاگاداره بەۋەى كە كەسوكارو خوشەۋىستانى
سەردانى دەكەن؟!

لە ۋەلامدا دەئىين: بەئى، چونكە پىغەمبەر (ﷺ) دەفەرموى:
كاتى چوونە سەردانى گۆرستان بلّين: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى بِكُمْ لَاحِقُونَ، نَسَأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ
العافية) رواه أحمد في المسند، ج ۵، برقم: ۲۳۰۸۹.

ئەۋەى لەم فەرموودەيەۋە ۋەرى دەگرين ئەۋەيە كە:

۱- كافى خىتاب لە (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ) بۇ سەلامكردنە لە كەسىكى
زىندوۋى بەئاگا، دەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ھەمان دەستەۋازەى
(السَّلَامُ عَلَيْكُمْ) ى بۇ مردووەگان بەكارھىناۋە.

۲- ۋەتى (أهل الديار)، بە زۆرى بۇ شوپىن و شارىكى ئاۋەدان و فراۋان
بەكاردى، كە خەلكىكى تىدا نىشتەجىيەۋە جموجولى تىدا دەكەن و
زىانى لەسەر دەگوزمىنن، خۇ ھەموومان دەزانين كە وشەى (الديار)
بە شارىكى ۋىران و چۆل و ھۆل و بى مروّف ناوترى دەى پىغەمبەرى
خوا (ﷺ) بۇ گۆرستان وشەى (الديار) بەكارھىنا، بەئى چەند
ۋشەيەكى جوانە، چونكە بە راستى گۆرستان مالى راستەقىنەمانە،
ئەۋى (مغمور)، ئىرە، ئەم دىنايە (مہجور). ئەۋە نىيە دەئىين: (وَإِنَّا
إِن شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى بِكُمْ لَاحِقُونَ) ئەۋان نايەنەۋە بۇ لاي ئىمە، بۇ ئەم دونيا
فانىيە، ئەۋە ئىمەين كە دەبى بچين بۇ لاي ئەۋان.

بەئى چەندىن فەرموودەمان ھەيە كە پىغەمبەر (ﷺ) بەردەوام

ھاتتو چۆي گۆرستانى بەقىيى كىردووه، وه پيش ومفاتى به چەند رۆژىك سەردانى گۆرستانى بەقىيى كىرد، وه سەلامى لى كىردن و دوعاى بەخىرى زۆرى بۆ كىردن، وه زۆر جار دەچوو بۆ سەردانى شەھىدانى ئوھود، لە پال شاخى ئوھوددا، وه بۆيان دەگىراو سەلامى لى دەكىردن، وه دوعاى بەخىرى بۆ دەكىردن. دەى ئەگەر ئەمە سوودى نەبى و مردوو ئاگای بەم سەردانە نەبى، چۆن پىغەمبەرى خوا (ﷺ) كاتى خۆى بە شتى بىسوودەوه بەسەر دەبات؟! (فتاوى بريد الإسلام، ص ۲۳۷).

وه هەندى كەس وا حالى بوون كە سەردانى گۆرستان و مردووى ئازىزىت ھەر تا مەوھىيەكەو ئىتر وازى لى دەھىنرى، بەلام ئەمە پىچەوانەى رىبازى پىغەمبەرە (ﷺ) چونكە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دوو نمونەى عەمەلى پىشكەش كىردىن و تىي گەياندىن كە مردووى خۆشەويست و ھەمىشە لە ياد، ئەگەر چەندىن سالىش بەسەر مردنىدا تىپەرى كىردى، ھەر زيارەت و سەردانى گۆرەكەى دەكىرى.. نمونەى يەكەم: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) تەمەنى (۶) سالان بوو، لە نامىزى گەرمى داكىدا بوو، بۆنى ئەو باوكەش كە چا و نەبىنى، كە دەستى سۆزى باوكايەتى بەسەردا نەھات، ئەو سۆزەشى، ئەو نازەشى بە سنگى داكى بەخشى بوو، داكى ومفادارى (ئامىنە خاتوون). ھەزرىتى محەمەدى تەمەن (۶) سالانى لەگەل خۆى ھەلگرت و بە ھاورپىيەتى (أُمُّ أَيْمَن) لە مەككەوھە رۆيشتن بۆ مەدىنە بۆ سەردانى گۆرى عەبدوللاى ھاوسەرى و باوكى محەمەدى تاقانەى، وه بۆ

ئەۋەش كە پېغەمبەرى خوا (ﷺ) ھەر لە منالئىيەۋە مالى خالەكانى باۋكى بناسى، ئەۋە ۋەفادارىيە، بەلام لە گەرەنەۋەدا لە دوورى (۱۵۰) كە لە مەدىنەۋە لە (أبواء) ئامىنە نەخۇش كەۋت و ئىتر قاچى زەۋى نەدەگرت و كەۋت.

پېغەمبەرى خوا (ﷺ) بەۋ تەمەنە كەمەۋە كە تازە (۶) سالان بو، بە دەۋرى دايكىدا دەھاتو دەچوو، دەگريا، بەلام قەدەرى خوا ۋابوو ھەر لەۋ بىبابانە چۆلەدا (ئامىنە خاتوون) ۋەفاتى كردو ھاورپى ۋەفادارى (أُمُ أَيْمَن) بەدەست و بە قاچ و بە دار لى بىبابانى بۇ ھەلگەندو ئامىنەى دفن كردو ناشتى و پېغەمبەرى خواش (ﷺ) زۆر بۇ دايكى دەگريا، پاشان (أُمُ أَيْمَن) لە باۋەشى گرت و ھىنايەۋە بۇ مەككە بۇ لاي (عبدالمطلب)ى باپىرى. پېغەمبەر (ﷺ) ھەمىشە مەرگى دايكى گۆرەكەى لەبەر چاۋ بو، پېغەمبەرى خوا (ﷺ) گەۋرە بو، بوۋ بە پېغەمبەر، بوۋ بە خاۋەنى چەن زن و منال، دۋاى نزيكەى (۵۰) سال، لە كاتى فەتخى مەككەدا، چوۋە سەردانى گۆرى دايكى و فەرموۋى بە ھاۋەلانى، ئەمە گۆرى دايكە، ئىتر لەسەر گۆرەكەى دانىشت و زۆر زۆر گريا، ھەرچى صەحابە لە حزمەتيدا بوون، ھەموو دەستيان كرد بە گريان. تەماشا كەن دۋاى (۵۰) سال ھىشتا گۆرى دايكى ھەر لە بىرەۋ سەردانى دەكات.

ئايا كى لە خەلكى ئەمپرۇ دۋاى (۱۰) سال سەردانى گۆرى باوك و

دايكى دەكات؟!

نمونەى دووم: لەو كاتەدا كە بۇ ماوەى سى سالى گەمارۆى ئابورى خرايە سەر پىغەمبەرى خواو (ﷺ) ھاوەلانى لە شىوى (ئەبو طالب)دا، لە كۆتاييدا خاتوو خەدىجەى ھاوسەرو پىشتىوان و يەكەم ئيماندارى ئەم ئوممەتى ئىسلامە و مفاىتى كرى. پىغەمبەرى خوا (ﷺ) زۆر بۆى بە پەرۆش بوو، دواى نرىكەى (۱۰) سالى لە مفاىتى خاتوو خەدىجە، لە كاتى فەتخى مەككەدا، ئا لەو كاتە جەساس و چارەنووسسازەدا، كە دەمىان و مفاىتە دەھاتنە خزمەتى و خەلكى پۇل پۇل مۇسلمان دەبوون، عەرزىان كرى: با خانوو پەكت بۇ دابىن بكەين، فەرمووى: نا، خىمەيەكەم لە تەنىشت گۆرەكەى خەدىجەو بۇ ھەل بىدن، ئەمجا چووە سەر گۆرەكەى و سەلامى لى كرى دوغاي زۆرى بۇ كرى زۆر مەرزون بوو، فرمىسك بە خورپە چاويدا دەھاتە خوارەووە لە پىشى موبارەكى دەكەوتە خوارەووە، دەيفەرموو: ئەى خەدىجە، ھەموو كاتە خۆشەكانى ژيانم لەگەل تۇدا، ھەموو بىرەومىرىيە شىرىنەكانم لەبەرچاوە، فەرمووى: ئەى خەدىجەى خۆشەويستە، ئەى ھاوژىنى دىسۆزم، ھەزاران ھەزار پەحمەتى خوات لى بى، خواى گەورە جەزات بداتەووە بەرامبەر ئەو ھەموو خزمەتەى بە ئىسلام و پىغەمبەرىكەى و مۇسلمانانت كرى. ئەمەيە خۆشەويستى و مفاىدارى بۆ ژن و ھاوسەرى ژيان، خۆشەويستى راستەقىنە ئەومىيە كە دواى (۱۰) سالى لە مردنى ھىشتا كە دەچىتە سەر گۆرەكەى دەلئى ئەو ساتەيە كە مردوووە، ناي

پیاواری موسلمان، ئەوانەى كە خەزانىان مردووہ ئاوا و مفادارن بو
 هاوسەرى ژيانىان و ئاوا سەردانى گۆرەكانىان دەكەن؟!
 ئيمانداران: ئافرەتانىش بويان هەيە سەردانى گۆرى خوشەيستان
 و نزيكانىان بكەن، بەلام بە مەرجى پاراستنى ئەدەب و داپۆشراوى و
 لە سنورى شەرعدا، داىكى ئيمانداران، خاتوو عائىشە سەردانى گۆرى
 عەبدوپرەحمانى براى كرد، پەيان وت: ئايا پەغەمبەرى خوا نەهى
 نەكردووہ لە زيارەتى گۆرستان، فەرمووى: (نَعَمْ، ثُمَّ أَمَرَ بِزِيَارَتِهَا)
 بەئى يەكەمجار نەهى كرد لەوہى سەردانى گۆرستان و گۆرى كەس
 و ئازىزانمان بكەين، بەلام پاشان فەرمانى كرد بە سەردانى گۆرى
 خوشەويستان، ئەم فەرموودەيە (أَخْرَجَهُ الْعَاكِمُ فِي الْمُسْتَدْرَكِ، وَصَحَّحَهُ
 الْأَلْبَانِي فِي الْأُرُوءِ ج ٣ ص ٧٧٥).

خۆ ئەگەر يەكى بپرسى: باشە خۆ ئەو فەرموودەيە (حَسَنٌ صَحِيحٌ)
 ە، كە سەحابەكانى پەغەمبەر (ﷺ) وەكو ئەبو ھورەيرەو حەسانى
 كورى سابت و ئيبىن عەبباس و غەيرى ئەوانىش دەفەرموون: (لَعَنَ
 رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَوْرَاتِ النَّبُورِ).

واتە: پەغەمبەرى خوا (ﷺ) نەفرەتى كردووہ لەو ئافرەتانەى
 ھەميشە وا لەسەر قەبرستانن.

لە وەلامدا دەئيين: فەرموودەكە بە لەفظى: (زَوْرَات) ھاتووہ، نەك
 (زائرات)، چونكە (زَوْرَات) صيغەى موبالەغەيە، واتە: ئەو ژنانەى
 كە بەردەوام لەسەر قەبرانن، بە قەرەبالغى و خۆگۆرپىن و بەكۆستەر

بە دواى ئەم و ئەو دەكەوى، ئەمە چىپە لەگەل مالى فلان كەس دەچنە سەر قەبران، چونكە سى رۆژانەيەتى، يان چلەيەتى!! تەنھا لەبەر ئەوۋى فلان كەس خزمىەتى و ئەگەر نەچى گلەيى لى دەكات، ئەم ژنانە كە ئاوا مال و منال و مىردو مىوان پشتگوى دەخەن و خواخوایانە بزنان لە كوى سى رۆژانەيەك ھەيە و بچن بەشدارى سەرقەبران بکەن، جا ئەم ژنانە كە بەم جۆرە بى شەرعییە دەچنە سەر گۆرستان بە لەعنەت دەكرىن، چونكە سەردانى گۆرستان وەفادارىيەكە بۇ مردوو، وە دلى پىي خوش دەبىت، وە ھەستى پى دەكات، بۇ ئەو كەسەش كە سەردانى گۆرپك دەكات سوودەكەى ئەوۋىيە مەصىرو چارەنووسى خوى دىتەوۋە ياد، قىامەتى دىتەوۋە بىر، ئەم دونىايەى كە ئاوا باوھشت پىدا كرددوۋ، ھەر دەبى تۇش ئاوا رۆژپك ھەر بە جىن بىلى، ئەمانە ھەمووى لەگەل تۆ دەژيان، زۆر بەيان گەنج و لاو بوون، منال و تازەپىگەيشتوو بوون، ساغ بوون، دەولەمەند بوو، كەچى لە پىر گەيشتنە ئەم شارە بىدەنگە. پىغەمبەرى خوشەويستمان، نورى چاوو تاجى سەرمان (ﷺ) فەرووى: (كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، فَزُورُوهَا، فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْآخِرَةَ) رِوَاةُ مُسْلِمٍ: ۱۹۷۷.

واتە: جاران من پىگرىم لى دەكردن لەوۋى كە سەردانى گۆرستان بکەن، بەلام ئىستا پىگاتان پى دەدەم و بىرۆن سەردانى گۆرستان بکەن و سەر لە گۆرى مردووۋەكانتان بدەن، چونكە بە راستى بە سەردانى گۆرى مردووۋەكان مروف قىامەتى بىردەكەوۋىتەوۋە.

بەلئى بە راستى گۆر ئامۇزگارى كارىكى گەورمىيە، كاتئ لەسەر گۆر
 رادەۋەستىن بە ئاشكرا قسەمان لەگەل دەكات و ئامۇزگاريمان دەكات،
 دەبا گوى بۇ گۆر (قەبر) بگرين بزانيں چيمان پى دەلئى:
 (ئەمپۇ تۇ لەسەر پشتمى و ئازادى و ژيان دەگوزەرىنى.. بە
 ئاگا بە سبەى دەبىتە مىوان لە ناخمداء، ئەمپۇ ھەمەرەنگ نازو
 نىعمەت دەخۇى لەسەر پشتم... ئاگادار بە سبەى كرم و مار دەتخوا
 لە ناخمداء، ئەمپۇ تۇ پۇشاكى جوان ئەپۇشى و ناز ئەكەى لەسەر
 پشتم... ھۇشيار بە سبەى كالاکەت كفنە لە ناخمداء، ئەمپۇ ئاپۇرايە،
 دەورت جەمە لەسەر پشتم... بەلام سبەى پاكشاوى لە ناخمداء،
 ئەمپۇ ئەدوىى بە ئارەزوو گەتوگۇتە لەسەر پشتم... ئامان بە ئاگابە
 سبەى مات و خامۇشى لە ناخمداء، ئەسرىنى پەشىمانى ئەگەر
 ئەمپۇ ھەئوهرىنى لەسەر پشتم... سبەى بەختيارو كەيف خۇشى لە
 ناخمداء، بىركەرەۋە، ئەۋەى بۇ گەمەو رابواردن بژى لەسەر پشتم...
 سبەى بىسنوورە ئاھو نالەى لە ناخمداء، ھەر لەحزەيە دەگوزەرى
 لە تەمەنت لەسەر پشتم... چاك بىزانە وادەى كۆچت بۇ ناو ناخم
 نرىك دەگا، ژىربە سەرنجى تىپەرپوونى شەوو رۇژتە لەسەر پشتم..
 چونكە لەناكاو كتوپر خۇت ئەبىنى لە ناخمداء، ھەموو رۇژئ تۇ
 دەبىنى لە سەر پشتم چەندىن مرفۇ... جى ھەۋارىيان دەگويزنەۋەو
 دەبنە مىوان لە ناخمداء، دە بزانه رۇژئ دىت و سەرەش دىتە سەر
 تۇ... رېبوارىبىت كۇتايى دى و خۇت دەبىنىيەۋە لە ناخمداء، خۇ ئەگەر

خوانەخواستە ياخى و بىئاگا بى لەسەر پىشتم... قوربەسەرت، ئاھ
 ھەلگىشە بۇ ئەو ساتەى ئەپپەيتە سەر لە ناخمدان.

ئىماندارانى بەرپىز: باسېك لە بارەى تەعزىيەى ژنان كە دەچن بۇ
 پىرسە، ئايا چۆنە لە پروانگەى شەرەوھە؟ بەبى گومان ئافرمەت ھەست
 و سۆز و عاتىفەى لە پىياو زىاترە، وە بە مردنى كەسى خۆشەويست
 و نىزىكى زىاتر دلى برىندارو خەمبارو مەخزون دەبى، وە پىپويستە
 لەو كاتەدا خەلگانىك بە تايبەت كۆمەلى ئافرمەتى دىندارى بەرپىز
 بە دەورىيەوھە بن و دلئەوايى بىكەن و خزمەتى مال و منالى بىكەن تا
 سى رۇژ، چۈنكە بىگومان مردن ئەوھندە كارىگەرى ھەپە بە تايبەت
 لەسەر ئافرمەت لە كاتى مردنى دايك و باوك و براو مىردو منال
 و خوشك و كەسانى نىزىكىدا، كە زۇر زىاتر لە پىياو غەمبار دەبى..
 فەموون با بەپەكەوھە سەرىك لە مالى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بەدەين
 بزائىن خاتوو فاتىمەى كچى و خاتوو عائىشەى ھاوسەرى چىان لى
 بەسەرھات و جالىان چۆن بوو كاتى پىغەمبەرى خودا (ﷺ) وھفاتى
 كىردو دونىاي فانى بەجى ھىشت!

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: لَمَّا ثَقَلُ النَّبِيُّ (ﷺ) جَعَلَ يَتَغَشَّاهُ الْكَرْبُ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ:
 وَكَرْبُ أَبَتَاهُ. فَقَالَ: لَيْسَ عَلَيَّ أُنْبُوكِ كَرْبٌ بَعْدَ الْيَوْمِ).

واتە: كاتى كە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) رۇحمان بە قوربانى بى
 لە دوا ساتەكانى ژيانىدا بوو، ئازارى زۇر بوو، فاتىمەى كچى ھاتە
 لاي، كە باوكى شىرىنى بەو حالەوھە بىنى، خۇى بۇ نەگىراو ھاوارى

کرد: نای لہدہست نیش و نازارو سہغلہتی و نارہحتی باوگم، کہ چند نازار دہچیژی، نای باوکی شیرینم خوزگہ ناوا نہمبینیتایہ۔ پیغہمبہری خوایش (ﷺ) فہرمووی: رُوْلَہ گیان لہمِرْوَ بہدواوہ ئیتر نازارو نارہحتی لہسہر باوکت نہما، ئەمجا ئەنہس دہفہرموی: کاتی پیغہمبہری خوا (ﷺ) وھفاتی کرد، فاتیمہ فہرمووی: (یاأبتاہُ أَجَابَ رَبًّا دَعَا... یاأبتاہُ جَنَّةَ الْفِرْدَوْسِ مَاوَاہ.. یاأبتاہُ، إلی جَبْرِیلَ نُنْعَاہ).

واتہ: ئەہی باوکی شیرینم، خوا بانگی کردی بو لای خوئی و توش چوویت بہ دہنگیہوہ، ئەہی باوکی شیرینم بہہشتی بہرین و فیردہوس جیگہتہ، بابہ گیان پھیامی مہرگی پیروزت بہ جوہرئیل دہگہیہنیت.. پاشان کہ پیغہمبہری خویان (ﷺ) خستہ گورہوہو دایان پؤشی، خاتوو فاتیمہ فہرمووی: (أَطَابَتْ أَنْفُسُكُمْ أَنْ تَحْتُوا عَلٰی رَسُولِ اللّٰهِ (ﷺ) التَّرَابِ؟) ئەوہ چۆن دلتان ہات، چۆن چاوتان بہرایی دا کہ گل بکہنہ سہر لاشہی پیغہمبہری خوا (ﷺ).. ئەم فہرموودہیہی: (زواہ البخاری: ۴۴۶۲).

خاتوو عائیشہش دہیفہرموو: (صُبَّتْ عَلٰی مَصَائِبِ لَوْ أَنہَا... صُبَّتْ عَلٰی الْأَيَّامِ صِرْنَ لِيَالِي).

بہئی ناوا مردنی خوشہویستان و دابراں لئی پوژی پووناک دہکات بہ شہوی تاریکستان.

ئیمانداران: نایا دروستہ ٹافرہتان دابنیشن بو تہعزیہو ٹافرہتان

بچن بو لایان؟!

دہچینہ خزمہت ئەم فہرموودہیہی: روی البخاری یاسنادہ عن عُرْوَةَ

عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيْتُ مِنْ أَهْلِهَا فَاجْتَمَعَ لَذَلِكَ النِّسَاءُ، ثُمَّ تَفَرَّقْنَ إِلَّا أَهْلَهَا وَخَاصَّتْهَا، أَمَرَتْ بِرِمَّةٍ مِنْ تَلْبِينَةِ، فَطَبَخَتْ ثُمَّ ضَعَتِ الثَّرِيدَ فَصَبَّتِ التَّلْبِينََةَ عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَتْ: كُلْنَ مِنْهَا فَأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: التَّلْبِينَةُ مَجْمَعَةٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ، تَذْهَبُ بِبَعْضِ الْحُزَنِ) فَفَتَحَ الْبَارِي ج ٩ ص ٦٨١.

واتە: كاتى كەسەك لە بنەمالەى خاتوو عائىشە دەمردو ژنان بۆ دلنەوايى لىيان كۆدەمبونەوهو دوعاى خىريان بۆ مردووەكه دەكردو دلخۆشى كەسوكارىيان دەدايهوه، پاشان تەواوى ژنەكان بىلأوهيان لى دەكردو هەريەكەيان دەچوونەوه بۆ مال و حالى خۆيان، تەنەها خزم و كەسى هەره نزيكى مردووەكه دەمانەوهو ئەوانەى زۆر لىيان نزيكن، تەنەها ئەو ئافرەتانە لە دەورى ئافرەتانى خاوەن پەرسە دەمانەوه، ئەمجا خاتوو عائىشە فەرمانى دەكرد جوړيك خواردى تايبەت دروست بكەن و پاشان بيكەن بە تويكوشراوو ئافرەتانى خاوەن پەرسە بىخۆن، چونكە خاتوو عائىشە دەيفەرموو: من لە پىغەمبەى خوام (ﷺ) بىستووە كه ئەم جوړە خواردنە بۆ دەروونى نەخۆش باشەو خەم و حوزنى خەمبارو دلەبەخەميش لادەبات..

جا لىرەدا دەبينين كه خاتوو عائىشە بۆ خۆشى ئافرەتان لە دەورى دانىشتوون لە كاتى تەعزىدەدا بەلام ئەگەر بە جوانى سەرنجى فەرموو دەكه بەدەين دەبينين كه باسى ئەوه دەكات ژنەكان، ئەوانەى كه بىگانەو ناسياو بوون، زۆر بىلأوهيان لى كەردوووهو تەنەها كەسانى

نزىكى خزمى ئەو بىنەمالە ماونەتەو، نەك وەكو ئەمرو ئەوئە
 نەناسياوو بىگانەيە زۆرتر دەمىنئەتەو لە خزمەكە!!
 فەرموودەيەكى تر لە بارەى تەعزىيەى ژنانەو: (عَنْ ابْنِ عَمْرٍو،
 أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِفَاطِمَةَ: مَا أَخْرَجَكَ يَافِاطِمَةَ مِنْ بَيْتِكَ؟ قَالَتْ: أَتَيْتُ
 أَهْلَ هَذَا الْمَيْتِ، فَتَرَحَّمْتُ إِلَيْهِمْ مَيْتَهُمْ، أَوْ عَزَيْتُهُمْ بِهِ) حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ
 أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

واتە: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) لە فاتىمەى كچى پرسى: ئەى فاتىمە
 بۆچى لە مال چووئە دەرەو، چ پىويستى و كارىكت هاتۆتە پىش وا
 مال هىناوئىتە دەرەو؟ فاتىمەش فەرمووى: چوومە لای كەسوكارى
 ئەو مردووو دلم دانەو لە بارەى مردووو كەيانەو پرسەم لى
 كردن و داوام لە خوا كرد سىبوريان بدات و مردووو كەيان بە
 بەهەشت شاد بكات.

بەلام ئايا ئەم تەعزىيەى ئەمروى ژنان شەرعىيە؟! نەخىر، بەم
 بەلگانە:

۱- تەعزىيە واتە دلدانەو، دەى دلى خاوەن مردوو بە كى
 دەكرىتەو؟! بىگومان بە كەسى خۆشەويست و زۆر نزيك و دلسۆزو
 موسلمان و رىكوپىك، بەلام سەرنج بدەن، زۆر بەى هەرە زۆرى ژنى
 ئەمرو كە دەچى بۆ تەعزىيە، نەك هەر دۆستايەتى لەگەلى نىيەو
 پىشتر تامەزرۆى بينىنى يەكتر نەبوون و دليان بە بينىنى يەكتر
 شاد نەبوو، بەلكو هەر مالىشيان نەزانىو، لە دەيان كەس دەپرسى:

ئەرى مالى تەعزىيە كە كامەيە؟! توخوا تۆ تا ئىستا نە چووبى بۇ مالىان
و لە نە خۇشيدا سەردانت نە كىردىبى و دەرگای مالت نە كىردىتەو،
ئىتر بۇچى دواى مردنى ئەچى بۇ تەعزىيە كەي؟! دەچى تەنها بارى
خاوەن پەرسە قورستر دەكەي!..

۲- ئۇن كە دەچى بۇ تەعزىيە وەكو خاتوو فاتىمە فەرمووى: چووم
دلىم دانەوو و لە بارەى مردوو كە يانەوو دلىنە و اايىم كىردن، بەلام
زۆرىك لە ژنانى ئەمپۇ كە دەچن بۇ تەعزىيە يان دەچى دلى
ئافرەتانى نىكى مردوو كە زياتر بە خەم دەكاو دەست دەكات بە
گرىان و ئەگەر تۆزى ئاراميان گرتوو، برىنيان دەكولىنىتەو، ياخود
بۇ كات بەسەر بردنى خۆى دەچى بۇ ھەموو پەرسەيەك، چونكە
بىكارو دەست بەتالە، مال و مېردو منالى بەرەلا كىردوو و ھەزى
لە قسەو باس و دەنگوباسى ناو ژنانەو لە تەعزىيە كەدا، لە جياتى
دوعايەكى خىر بۇ مردوو كە و دلىنە و اايى كىردنىكى خاوەن پەرسەكە،
لەم ئۇن دەپرسى ئەو كىرەست بە چەند كىپوو گوارەكەت عەپارەى
چەندە، كچەكەت شووى كىردوو، ئەى ئەو كچە ھى كىيە؟

يان بۇيە دەچى بۇ تەعزىيە بۇ ئەو ھى خۆى دەرېخات، ئەگەر
كىرەستىكى گرانبەھى كىردىبى يان پارچە ئالتوونىكى ھەبى، لەوئ
خۆى پىو بەدە!! و ئەزانى چوو بۇ شايى و ئاھەنگى بووك!!!
براىەك وتى: جارىك تەعزىيە مان ھەبوو، دواى تەعزىيە كە دايكە
وتى: گويم لە ژنىك بوو بە ژنىكى پەمىقى خۆى دەگوت: خوا لەم

مردوۋە خۇش بى، بە ھۆى تەعزىيەى ئەمەۋە يەكتىرمان بىنى و بۇ خۇمان تىر قسە بووین!! يان ژنى وا ھەيە لە جىياتى دلدانەۋەى ژنانى نىكى مردوۋەكە، لۆمەيان دەكات و تانەيان لى دەدات بەۋەى كە دەلى: ئەرى خۇ ھەر بۇى نەگرىان و دەنگىان بەرز نەدەكردەۋە!! ھەز دەكات بىلاۋىننەۋەو يەخەدادىر و سەر لە قور گرن، ئەمىش ۋەكو فىلم تەماشايان بكات!!

۳- لە سەرەتاۋە وتمان تەعزىيە بۇ ئەۋەيە دلى خاۋەن مردوۋ بدمەۋە، نەك بىزارى بكەى، بەلام ئەمپرۇ زۇربەى خەلكى بە ئاشكرا دەلى: بە راستى لە تەعزىيەى ژنان بىزارم، ئەۋەتا بە ئاشكرا بە ئافرەتان دەلىن: مەيەنە ناۋ خانوۋ مائەكەمانەۋەو پىسى مەكەن لەۋ سەر جادە رەقە، لەۋ سەر رىڭكاي خەلكە، لەۋ بەردەم مالى گەرەكە، خىمەۋ چادرت بۇ ھەلدەدەين، ئەى ئەۋ ژنەى كە دىى بۇ تەعزىيە، تۇ ھەر ئەۋىت قابىلە، پىم ھەيفە قاچ بخەيتە ناۋ مائەكەم، بە كوردى و بە كورتى دەلى: بىرۇ وازم لى بىتە!! بە داخەۋە كەسى وا ھەيە تەعزىيەى كردوۋە بە مايەى لە كۆل خۇكردنەۋەى پىرەژنى بەتەمەن، كە لە جىياتى لەسەر چاۋىيان بگرن و خزمەتايان بكەن، دەيانبەن بۇ تەعزىيەكە و لەۋى بەجىيان دىلن و دۋاى لىيان ناپرسنەۋە! براىەكى زۇر راستگۆۋ جىڭكاي متمانە بۇى باسكرم، كە تەعزىيەيان ھەبوۋ، چەند رۇژ دۋاى تەۋاۋبوۋنى تەعزىيەۋ ھەلگرتنەۋەى خىمەكان، دوۋ پىرەژنى بەسالچوۋىيان لا ماۋەتەۋە،

كە ھىچ كات ناسياويان لەگەڭيان نەبوو، تەننەت ئەو پېرەژنانەش نەيان زانىو ئەمە تەعزىيە كېيەو كى مردوو! كەسەش لىي نەپرسىونەتەو، ناچار بردوويانن لە نەقلىياتىك بەرەلەيان كىردوون و ئەوانىش لە كۆل خۇيان كىردوونەتەو! ئايا ئەم تەعزىيە ژانە بەم شىوئە ئىستا سووكايەتى نىيە بە ئافرەتان؟!

كەواتە: خوشكان بۇ حورمەتى خۇتان واز لەم خووە ناشىرىنە بېنن، برايان بە راستى جوان نىيە بۇ ھەر تەعزىيەك چووى ژنەكەشت لەگەڭ خۇت بېيە. توخوا كەسەك بە ئامادەبوونى خۇت نەزانى، ئايا بە چوونى ژنەكەت بۇ تەعزىيەكەيان سوپاست دەكات؟! بەرپىزان: لە كۇتايى ئەم وتارەشدا دەمەوى ئامازە بۇ دوو خال بكمە: خالى يەكەم: زانايان دەفەرموون: (تَسْنُ تَعْزِيَةَ الْمَصَابِ). بەلام نەيان فەرموو: (تَسْنُ تَعْزِيَةَ الْقَرِيبِ، لِأَنَّ الْقَرِيبَ رُبَّمَا لَا يَصَابُ بِمَوْتِ قَرِيبِهِ، وَالْبَعِيدُ يَصَابُ لِقُوَّةِ صِدَاقَةِ بَيْنَهُمَا مَثَلًا).

واتە: سوننەتە تەعزىيە دىنەوايى لەو كەسە بىرى كە بە ھوى مردنى ئەو مردوو دەلى نارەحەت و غەمبار بوو دەو كۆستى كەوتوو، بەلام زانايان نەيان فەرموو: سوننەتە تەعزىيە پەرسە لە نىزىكان و خىزمانى مردوو بىرى، چونكە ھەندى جار كە كەسەك دەمى، ئەومندەي كە ھاورى و دۆستىكى دىسۆزى خۇشەويستى كە لەبەر خوا خۇشى ويستوو، كاريگەرى مردنى ئەو كەسە لەسەر دەبى و پىي مەحزون و غەمبار دەبى و بوى بە پەرۆشەو دلى بوى تەنگە،

نيو ئەۋەندە خزمىكى نىزىكى كە ئەۋ مەھەبەت و خۇشەۋىستى و تىكە ئىيەي لەگەلى نەبوۋە، كارىگەرى ئەۋ مردنى خزمەي خۇي لەسەر نىيەۋ پىۋەي ديار نىيە.. بەلام ئىستا تەعزىيە ۋە پەرسە تەنھا لە كەسى نىزىك و خزمى نىزىكى مردوۋەكە دەكرى، ئەگەر چى لە ژيانىشدا هيچ پەيوەندىيەكيان بە يەكەۋە پتەۋ نەبوۋى، هي وا ھەيە چەند سال بوۋە نەچۆتە مالى براكەي، ھەموۋ ژيانى دزايەتى كردوۋە بە چاۋى سووك سەيرى كردوۋە، برۋا بكن كەسى وا ھەبوۋە نەخۇش بوۋە، بۆ چەند دىنارو دۆلارىك ئاتاج و موحتاج بوۋە، لەۋ لاۋە ئامۇزاكەي يەكى لە خاۋەن كۆمپانىيان كان بوۋە، كەچى ئامادە نەبوۋە لەسەر حىسابى خۇي عەيادەي دكتورىكى پى بكات، ھاۋكارىيەكى مال و منالە داماوەكەي بكات! ئەمجا كە مرد لە تەعزىيەكەيدا رادەۋەستى و خەلكى سەرەخۇشى لى دەكەن! ئەمە دروست نىيە تەعزىيە لى بكرى، بەلكو راستر وايە ئەگەر بگونجايە، دەبو بووترايە پىرۇزبايى مردنى ئامۇزاكەي لى بكرايە! چونكە لە دلى خۇيدا دەلى باش بوۋ مردو لە كۆلم بوۋە! كەچى بە داخەۋە ۋەكو رۇتىن لەسەر لافىتەكەي دەنوسرى، فلان كەس مردوۋە، ئامۇزاي فلان كەسە! بەلام لە ھەمان كاتدا بىگانەي وا ھەبوۋە كە ھەرچى لە توانايدا بوۋە بۆ ئەۋ مردوۋەي كردوۋە لە كاتى نەخۇشى و ھەزارى و موحتاجيدا، دەي بە راستى پىۋىستە تەعزىيە لەۋ كەسە بكرى، لە لە ژياندا بۆ ئەۋ مردوۋە ھەبوۋە بە دەمىيەۋە بوۋەۋ خەمخۇرى بوۋە.

بەريزان: يەككى تر لە كارە ناشىرىنەكانى ناو تەعزىيە، بېرىتە
 لە: تەوقەكردنى ناو تەعزىيە، زۆر كەس لە كاتى ھەلسان لە تەعزىيە
 تەوقە لەگەل كەسوگارى مردوودا دەكات، جا ئەم كەسانە مەبەستيان
 ئەوھىيە كە بە خاوەن پەرسە بلەن ئەوھ ئىمەيش ھاتووين بۆ
 پەرسەكەت و ئاگادار بەو بمان بىنە، لەبەر ئەوھ پىويست ناكات ئەم
 تەوقەكردنە، ھەروھەا ھەندى كەس ھەيە ھەر يە تەوقەكردنەوھ
 ناوھستى بەلگو ئەملاولای خاوەن پەرسەش ماچ دەكات! كە بە
 راستى ماچكردن لەم كاتەدا زۆر ناشىرىنە! (وَقَدْ كَرِهَ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ
 الْعِلْمِ الْمَعَانِقَةَ وَالتَّقْبِيلَ مِنَ الرَّجُلِ لِلرَّجُلِ إِلَّا لِلْقَادِمِ مِنَ السَّفَرِ).

واتە: زۆرىك لە زانايان بە ناپەسەنديان زانيوھ كە پياو باوھش بە
 پياودا بكات و ئەملاولای ماچ بكات، مەگەر كەسەك لە سەفەرىكى
 دوورو درىژ گەرابىتەوھو زۆر موشتاقى بىنىنى يەكتر بن!
 خالى دووھم: ئايا دروستە تەعزىيە لە غەيرە موسلمان بكرى،
 كاتى مردوويەكى لى مرد؟

لە وەلامدا دەلەين: (يَجُوزُ لِلْمُسْلِمِ أَنْ يُعْزِيَ غَيْرَ الْمُسْلِمِ فِي مَيْتِهِ وَهَذَا
 قَوْلُ جُمْهُورِ أَهْلِ الْعِلْمِ).

واتە: دروستە بۆ موسلمان كە تەعزىيەو پەرسە لە غەيرە موسلمان
 بكات، لە كاتىكدا مردوويەكى خۆشەويستى لى دەمرى، ئەمەش
 بۆچوونى كۆى زانايانى خاوەن زانستى شەرىعيە، بە تايبەت
 ئەگەر ئەو ناموسلمانە دراوسىت بوو، بەلام ئەوھندە ھەيە نابى لە

ته عزیزه که دا بلایی: خوا له مردووه که ت خوش بی، چونکه مردووه که ی
 موسلمان نه بووهو به کافری مردووه، نه ی بلایی چی؟ له (مغنی)
 ابن قدامة ج ۲ ص ۱۴۶، دهفه رموی، وا چاکه بلایی: (أعطاک الله علی
 مصیبتک أفضل ما أعطی أحدًا من أهل دینک)، وه له کتیبی: (أحكام أهل
 الذمة) شدا، ج ۱ ص ۱۶۱ دهفه رموی: وا چاکه پی بلایی: (اللهم الله
 الصبر وأصلح بالک) یان پی بلایی: (لا یصیبک إلا خیر).

خوای گه وره له سه ر ئیسلام و ئیمان بمانرین و بمانرین و له
 مردووه کان خوش بی و عاقیبه تمان به خیر بگیری. اللهم آمین

سه رچاوه کان:

- ۱- مردن و زیانی ناو گۆر. محمد ملا فائق ل ۶۲، ل ۶۷، ل ۶۹، ل ۷۳، ل ۱۱۰، ل ۱۳۸.
- ۲- فتاوی و أحكام برید الإسلام، د. أحمد علی طه زیان، ص ۲۳۷.
- ۳- أحكام الجنائز، محمد حسان، ص ۲۹۴.
- ۴- شرح ریاض الصالحین، ابن عثیمین، ج ۱ ص ۹۲.
- ۵- یسألونک، د. حسان الدین عفانة، ج ۳ ص ۲۵۶، ص ۲۵۸.

اللهم اغفر لحينا وليتنا وصغيرنا وكبيرنا وذكرنا وأنثانا وشاهدنا وغائبنا.
اللهم من أحييته منا فأحيه على الايمان.

اللهم اغفر لجميع موتى المسلمين الذين شهدوا لك بالوحدانية، ولنبيك
بالرسالة وماتوا على ذلك، اللهم اغفر لهم وارحمهم وعافهم واعف
عنهم، وأكرم نزلهم ووسع مدخلهم واغسلهم بالماء والثلج والبرد، ونقهم
من الذنوب والخطايا كما ينقى الثوب الابيض من الدنس.

اللهم وانزل على قبورهم الضياء والنور، والفسحة والسرور، وجازهم
بالحسنات احسانا وبالسيئات عفوا وغفرانا حتى يكون في بطون
الالهاد مطمئنين، وعند قيام الاشهاد من الآمنين، وبجودك ورضوانك
واثقين، والى أعلى علو درجاتك سابقين برحمتك يا أرحم الراحمين.

اللهم انقلهم جميعا من ضيق اللحد، ومراتع الدود الى جنات الخلود في
سدر مخضود وطلح منضود وظل ممدود وماء مسكوب.

اللهم لاتفتنا بعدهم واغفر لنا ولهم.

اللهم وارحمنا اذا صرنا الى ما صاروا اليه تحت الجنادل والتراب وحدنا.

اللهم وارحمنا اذا غسلنا اهلونا.

اللهم ارحمنا اذا كفنونا.

اللهم ارحمنا اذا حملونا على اكتافهم وساروا بنا الى قبورنا واغلقوا بابها.

اللهم فاجعل قبورنا روضة من رياض الجنة ولا تجعلها حفرة من حفر النار.

اللهم ارزقنا قبل الموت توبة وعند الموت شهادة، وبعد الموت جنة ونعيما.

اللهم مر ملك الموت ان يكون عند قبض ارواحنا رحيمًا، وعند نزعها شفيقا.

اللهم هون علينا سكرات الموت.

اللهم يا سامع الصوت، ويا سابق الفوت، ويا كاسي العظام لحما بعد الموت،
نعوذ بك اللهم من عذاب القبر، ومن سؤال منكر ونكير، ومن أكل
الديدان، وبيض وجوهنا ويمن كتابنا وثبتنا على الصراط حتى لا
نهوى على رؤوسنا.

اللهم فاصرف عنا عذابها ان عذابها كان غراما انها ساءت مستقرا ومقاما.
اللهم ان بشرتنا لاتقوى عليها.

اللهم انا وجوهنا لاتقوى عليها.

اللهم ان جنوبنا لاتقوى عليها، اللهم ان ظهورنا لاتقوى عليها.

اللهم انا نسألك بوجهك الكريم ان تعيذنا من نارها وحرها.

اللهم انا نسألك بوجهك الكريم الجنة، ونعوذ بوجهك الكريم من النار.

اللهم اجعلنا ممن يمشي على الصراط سريعا، فينجو من حرها ولهبا

الى جنات النعيم، ولا تجعلنا ممن يزحف على الصراط، ثم يهوى فيها

برحمتك يا ارحم الراحمين.

